

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Liber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Synopsis.

I. Secundum fundamentum Libertatis Ecclesia Gallicana est supremum Regis imperium. A tempore Clodovei in unam societatem coierunt in Galliis Christiana fides & Regum imperium.

II. Ecclesiasticus cœtus à Clericis & laicis conflatus, religionem respicit. Civilis ex iisdem constitutus, statum politicum. Ex utroque componitur Respublica Christiana, sub duobus summis Præfatis; quorum unus spiritualibus, alter secularibus præst. ex Concilio Parisiensi, & ad Theodonis-villam, & Bernardo.

III. Duarum potestatum consorium, Ecclesia Gallicana nomine apud nos continetur.

IV. Fines utriusque potestatis notissimi. Pontifices spiritualia curant, Reges secularia. Quod probatur iis testimoniis veterum ubi potestates invicem componuntur. Ex Oso apud Athanasium.

V. E Gregorio Nazianzeno: qui terrenam corpori, spiritalem animæ comparat. Qui locus explicatur. Ex Isidoro Pelusiotæ, Synesio, & Chrysostomo.

VI. E Gelasio, & Symmacho.

VII. E Gregorio I. & Nicolao I. Pontificatus & Regnum conjuncta in Hasamoneorum familia.

VIII. Innocentius III. harum potestatum officia distinxit comparatione ducta à Sole & Luna. Explicata ejus sententia. Et illustrata è Berengasio Abbate.

IX. Patriarchæ comparati Soli & Luna in Octava Synodo, & Imperator cuidam splendori, quo ipsi Patriarchæ illustrentur.

X. Distinctio duarum potestatum probatur quoque testimoniis Principum Valentiniani, Justiniani, & Ludovici Pij.

PLURIBUS fortasse quàm par sit executi sumus eam partem quæ primum Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ fundamentum in suprema Romanæ Ecclesiæ auctoritate constituit, cujus tuendæ cura Christianissimis Regibus est concedita. Sed in eo argumento diutiùs hærendum erat, ut præfracti ingenij viris, imò & ipsis hujus seculi Novatoribus, comprobaretur apud nos sinceram de principatu sedis apostolicæ sententiam eodem gradu stare quo viguit apud antiquioris Ecclesiæ Episcopos. Superest ut alterum non minoris momenti fundamentum, quo Libertas Ecclesiæ Gallicanæ constat, aggrediamur: quod in suprema Regis Christianissimi per Gallias auctoritate situm est. Iam ab ipso Clodoveo, regni istius florentissimi amplificandi auctore, in unam veluti societatem coierunt Christiana fides & Regum imperium, nullo partium detrimento; adeo ut de regni summo jure nihil per Christianam professionem decesserit, quamvis Ecclesiæ magna & dignitatis & potentiæ facta fue-

rit accessio. Conjunctæ quidem fuerunt in hoc regno duæ illæ potestates, ecclesiastica, & civilis; sed sine confusione personarum & munerum. Quod sincerè explicandum est, ut à disputatione quæ hac de re instituenda est, absint cavillationum fraudes, & sophismatum involucria.

II. Ecclesiastica potestas, seu Respublica Christiana, quæ sub nomine Ecclesiæ sæpissime explicatur, eam significat Clericorum & laicorum collectionem, qui in unum corpus adunati, ecclesiasticis legibus se subjiciunt; non quidem quatenus homines civilem Rempublicam componentes, sed quatenus in spiritualem cœtum admissi. Eadem ratione civilis Respublica dici potest, quæ vel ex infidelibus Principibus & rebus publicis constat; vel quæ ex Christianis hominibus quidem, sed nullo ad religionem respectu habito, componitur. Quin & propter caritatis sanctos nexu, & fidei communionem, dicimus Rempublicam politicam accedentem ad Christum, ita jungi spirituali & ecclesiasticæ

Concilium Paris.
l. 1. c. 3.

Concilii ad Theodo-
donis-villam c. 2.

Bernard. ep. ad
Conradum Re-
gum.

In Adis inter Bo-
nifacium & Phi-
lipp.

Vide epistolam
Illustissimi Epi-
scopi Mansueti ad
Baluzium, edi-
tam ante Prole-
goniam.

P. Putzmann.

Reipublicæ, ut jam ex utraque dici possit unam Rempubliam Christianam componi; in qua sint duo præfecti præcipui, quorum ille omnibus spiritualibus, hic verò omnino temporalibus præsit. In hunc sensum Concilium Parisiense sub Ludovico Pio habitum anno DCCCXXIX. Principa- liter itaque totius sanctæ Dei Ecclesiæ corpus in duas eximias personas, in sacerdotalem videlicet & regalem, sicut à sanctis Patribus traditum accepimus, divisum esse novimus. Et Concilium ad Theodonis-villam anno DCCCXLIV. Quia bene nostis ab illo qui solus meritò & Rex & Sacerdos fieri potuit, ita Ecclesiam dispositam esse, ut pontificali auctoritate & regali potestate gubernetur. Eleganter quoque Bernardus hoc argumento utitur, ut Conrado Regi Romanorum conjunctionem animorum cum Pontifice persuadeat: *Nec dulcius, & amabilius, sed nec arctius omnino regnum sacerdotiumque conjungi seu complantari potuerunt, quam ut in persona Domini ambo pariter hec convenirent, utpote qui factus est nobis ex utraque tribu secundum carnem summus & Sacerdos & Rex. Non solum autem; sed & confederavit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse caput illius, ita ut hoc genus hominum apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelletur. Ergo quod Deus conjunxit, homo non separet. Iungant se animis qui juncti sunt institutis; invicem se foveant, invicem se defendant, invicem onera sua portent.*

III. Istud duarum potestatum consortium, Ecclesiæ Gallicanæ nomine apud nos continetur; ita ut Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, munera potestatis utriusque, tam ecclesiasticæ, quam civilis, certis quibusdam hinc inde finibus circumscripta complectantur. Quare longè à proposito aberrant qui Ecclesiam Gallicanam Clero coërent. Latior est illius significatio, quæ laicos ipsùmque Regem comprehendit. Disertè in hanc sententiam Philippus IV. Francorum Rex Bonifacio VIII. ante diffidium suggestit: *Sancta Mater Ecclesia, sponsa Christi, non solum est ex Clericis, sed etiam ex laicis. Et post pauca addit: Quia Clerici in Ecclesia sunt auctoritate & munere potiores, non debent nec possunt, nisi forsitan per abusum, sibi appropriare, quasi alios excludendo, ecclesiasticam libertatem, loquendo de libertate qua Christus nos sua gratia liberavit.* Sed de libertate ista dicemus libro tertio. Sed interim monendus est lector, ne in eam sententiam se abripiat quam ex hac observatione nostra se colligere docuit vir eruditus in Commentario de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ; nempe ad regiam potestatem

pertinere jus statuendi de rebus ecclesiasticis; cum nos id unum asseruerimus, majores nostros Ecclesiæ Gallicanæ nomine utramque potestatem complexos fuisse: quoniam (ut docuit Concilium Parisiense laudatum hoc capite §. II.) Ecclesiæ corpus in duas præcipuas personas, sacerdotalem scilicet, & regiam, divisum est, quod ex fidelium omnium compage constituitur. Atque adeo sicut Christus Ecclesiam tum à peccato, tum à Mosaicæ Legis onere, sua gratia liberavit; ita si novis Decretorum inutilium sarcinis non solum Clerici, sed etiam laici, onerarentur, aut si jus regiam majestatis læderetur, de violata Ecclesiæ Gallicanæ Libertate conqueri fas esset. Quare illud tantum adnotari volumus; licet Ecclesiæ Gallicanæ Libertas specialiter sumpta ad solos viros ecclesiasticos Ecclesiarumque jura pertineat, de quibus latæ sunt pleræque tum canonicæ tum civiles Constitutiones, Libertatis istius significationem non ita ad Clericos referri, quin etiam ad Regem, & alios, si forte, laicos trahi possit, ex mente Regis Philippi IV. ut uberius explicui lib. III. cap. 1. §. VII. quemadmodum libro secundo integro docui, de rebus ecclesiasticis decernendi potestatem penes solam Ecclesiam esse; jura verò constituta tuendi, penes Principes.

IV. Quibus autem finibus regi debeant supremæ illæ potestates, satis antiqui Patres nobis præverunt; ut difficile non sit tritissimâ viâ eorum vestigia sectari, nisi quis malit consultò & data opera in errores impingere. Regium imperium quietem publicam, Episcoporum sollicitudo felicitatem æternam hominibus procurat, testante Apostolo. Reges secularibus, Pontifices spiritualibus ordinandis se impendunt. Quamdiu neutra potestatum in alienos limites insilier, mutuâ concordia res Christiana amplificabitur. Equidem hodie factis perspecta esse reor isthæc quæ protuli axiomata, non solum juris humani atque divini callentibus, sed etiam cuilibet è trivio. Verùm ne temerè arrepta esse videantur, veterum testimonia advocanda sunt, qui potestatis utriusque ex professò comparisonem instituunt. Constantius Imperator adeo se ecclesiasticis discepcionibus immiscebat, ut Ammiano Marcelino ea de causa vapulet. Sed gravioribus verbis officij sui ab Osio Cordubensi Episcopo admonetur, quæ relata sunt ab Athanasio: *Tibi Deus, inquit, Imperium commisit; nobis que sunt Ecclesiæ concedidit. Et quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divine; ita & tu*

carve

1. Tim. 1. Pi-
quorum & tra-
quillum non
agamus in omni
pacate & casti-
ta.

Eph. 4. Ad un-
genationem
sanctam.

Apud Athan-
ep. ad sol. v. 1.
agens; mi. Bar-
dus; 2. 2. 2. 2.
Agimus; 2. 2. 2.
2. 2. 2. 2. 2.

gotia palatina & ornamenta regia assignat, à quibus temperare debeat Pontifex; ut etiam vice verâ Imperator abstinere à sollicitudine Ecclesiarum; adeo ut neque ordinationibus Clericorum se immisceat, nec sacramenta conficiat, nec Eucharistiam sibi vel aliis ministret. Quod discrimen perseverat in genere poenarum quæ ab utraque potestate infliguntur. Etenim læsæ majestatis reus poenas capite luit, vel etiam deportatione, aut relegatione. Divini verò numinis injuriam, abstentione, jejuniis, & precibus Episcopi ulciscuntur; & purgatum poenitentia reum, Deo conciliant. Non potuit liquidius ostendere potestatis utriusque limites. Leo IV. complexus est sententiam illam duobus verbis apud Gratianum: *Sicut Reges præsent in causis seculi, ita Sacerdotes in causis Dei.*

Cap. Nec fin-
competent. 2.
97.

Nicolai I. ep. ad
Michaslem; quæ
referunt apud Gra-
tianum dist. 36.
Cap. Cùm ad ve-
runt.

Ioseph. I. 11.
Item in lib. de
Rationis Imperio
cap. 4.

Iustin. lib. 56.
Diodorus apud
Photian.

Nicolaus I. qui de Romanæ Ecclesiæ privilegio nihil demi passus est, vestigia decessorum premens, olim sacerdotium cum imperio conjunctum fuisse & apud Regem illum Salem Melchisedecum & apud Cæsares docet; sed veri Regis & Pontificis adventu factam fuisse & dignitatum & munerum divisionem, non verò subjectionem, aut subordinationem: *Sed cum ad verum ventum est eundem Regem atque Sacerdotem, ultra sibi nec Imperator jura pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen imperatorium usurpavit. Quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, sic actibus propriis & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discrevit, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur; quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incurfibus.* Antequam discedam à Nicolao, præmittendum non est in familia Hasamonæorum apud Iudæos, usque ad Herodis Regis tempora, perpetuam regni & pontificatus conjunctionem fuisse. Sed frustra sunt plerique veterum, qui à reditu ex captivitate Babylonica ad seculum quo natus est Christus, toto illo intervallo genti Hebræorum Pontifices præfuisse existimant. Ut enim de Iaddua Summo Pontifice, cum quo Alexander Macedo foedus pepigit apud Iosephum, hoc affirmari possit, & de Iafone, quem Antiochus Epiphanes Rex Syriæ Pontificem atque Ethnarcham Iudæis præfecit, de ceteris Pontificibus in univèrsum hoc dici non potest. Non moror Iustinum, & Diodorum, qui ab ipso Mose hunc morem Iudæis fuisse putant ut eosdem Reges & Sacerdotes haberent, quorum iustitia religione permixta, incredibile quantum coaluere, ut Iustini verbis utar. Quo-

rum error inde excusari potest, quòd ad Hebræorum politiam respicerent, quæ sub Hasamonæis viguit: apud quos *honor sacerdotij firmamentum potentie assumebatur, ut monuit Tacitus lib. v. Historiarum.*

Ioan. Seldenus de
succell. in Pontif.
Ebræ. cap. 17.

VIII. Non descivit à ceterorum Pontificum doctrina Innocentius III. qui Solis radiis, si liceat cum Tertulliano loqui, veritatem istam descripsit. Etenim comparatione ducta à Solis & Lunæ officiis, quæ duo illa sidera per diem & noctem mortalibus impendunt, ecclesiasticam potestatem Soli, regiam verò Lunæ contulit; ut significaret tanta dignitate res spirituales præstare temporalibus, quæ sed Sol Lunæ, & dies nocti præcellit; imò etiam ad bene beatèque vivendum Reges ab Episcopis, ut Lunam à Sole, velut radiis quibusdam illustrari. Quod tamen sic intelligendum est, ut quemadmodum duo illa sidera invicem non commiscuntur, nec in ipsa corporum substantia, nec in ordine quem sortita sunt ab omnium conditore Deo, sed Sol diei, Luna verò nocti præluceat, sic utriusque potestatis impermixta discretio conservetur. Nec est quòd aliquis ingenio indulgens existimet, eo modo quo Luna alieno lumine, id est, è Sole accepto fulget, regiam potestatem auctoritatis suæ lucem ab ecclesiastica mutuari. Etenim quæ tam seriò probavimus testimoniis veterum adductis, de societate illa & libertate utriusque potestatis, hæc una ludificatione subverterentur. Quin etiam si hoc argumentandi genere uti liceret, dissidium Regibus præ concordia esset optatius: quia scilicet Luna in coitu Solis caligat, & in maximo recessu fulget orbe pleno. Hanc comparationem Solis & Lunæ deprompsit Innocentius tertius, ut mihi videtur, è Berengio Abbate; qui sexcentis ab hinc annis prudenter explicuit quo pacto sit instituenda, ne ad perniciem secularis potestatis trahi possit. *Sciendum est, inquit, quòd nec catholica fidei nec Christianæ contrarium est legi, si ad honorem regni & sacerdotij Rex Pontifici & Pontifex obediat Regi. Isti sunt enim qui ex antiquo, divinitatis dispensatione bifaria, in firmamento Ecclesiæ quasi duo magna convenere luminaria; quatenus in his quæ sunt seculi, & in his qui sunt Dei, luminare minus nocti, & luminare majus debeat præesse diei. Et non immeritò duobus illis luminaribus poterunt comparari, quæ ceteris sideribus videntur principari. Quia sicut in firmamento cæli eisdem luminaribus nulla stellarum creatura claritate videtur eximior, sic in firmamento Ecclesiæ duabus his personis ordine & dignitate nulla potest esse sublimior. Eleganter Berengius vim comparationis in eo con-*

Cap. Solita, de
majoritate & obedi-
entia.

Berengius Abbas
sermone de My-
sterio Ligni Dom-
nici, in Bibliotheca
Patrum.

stituit, quòd hæc duo sidera ceteris videantur principari. Hoc est enim quod è placitis veterum Astrologorum docuerunt Ptolemaeus & Sextus Empiricus, Solem & Lunam, ut Principes ceterorum, imperium exercere. Quòd tendit locutio Genseos, quæ in principatum seu dominium diei & noctis hæc sidera creata ostendit, eis *δεξιάς ἡγεγας & νυκτός.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZZII.

ISTE heic paululum, quæso, Lector, interim dum illusterrimum Archiepiscopum vindicare conabor adversus acrem ac vehementem Francisci Pinffonij Advocati Parisiensis criminationem: qui pro sua adversus Marcam velitandi prurigine, ne quid acerbius dicam, virum gravem ac valde prudentem, cuiusmodi fuisse Marcam omnes norunt, imprudentiæ inficetæque scurrilitatis arguendum existimavit, ob eam videlicet causam, quòd post arrestum Parlamenti Parisiensis latum anno MDCXXVI. comparationem adhuc Solis ac Lunæ usurpaverit, addideritque ex hac comparatione colligi non debere sic regiam potestatem auctoritatis suæ lucem ab ecclesiastica mutuari, quemadmodum Luna alieno lumine, id est, è Sole accepto, fulget, quippe si hoc argumentandi genere uti liceret, dissidium Regibus præ concordia fore optatius, quia scilicet Luna in coetu Solis caligat, & in maximo recessu fulget orbe pleno. Insuper Pinffonius adversus postremum istud membrum orationis illusterrimi Archiepiscopi, censoriæque feveritatis nota inurit; quòd videlicet de re severissima jocatus sit, *jocos etiam*, ut ipsa Pinffonij verba ponamus, *quanquam in disputatione seria, interferens*, dum dissidium Regibus præ concordia fore dixit optatius, si illo quod proposuimus argumentandi genere uti liceret. Sed frigida huic valdeque levi criminationi si responderè velim, ve reor ne in me concitem severiora sapientium viro rum judicia. Itaque superfedeo, & ad alterum caput accusationis transeo, ostensurus quam vana ac futi lis sit tota illa Pinffonij argumentatio. Ait ergo, non licuisse, post damnatas ab Augustissimo Senatu ce lebrî decreto odiosas illas comparationes, non li cuisse inquam iisdem uti. Adferam autem ipsa viri verba, quæ adversus illusterrimum Archiepiscopum scripsit. *Verum enim post damnatas ab Augustissimo Senatu celebri decreto odiosas illas comparationes, iisdem uti non licuit, nec etiam qualicunque modifica tione adhibita, vel devia expositione sunctionis se parata & distincta utriusque luminaris. Cum enim al terum, cui regiam potestatem assimilat, nocti prelu cere, alterum, cui spirituales potestatem comparat, diei præfulgere contendat; non potuit ex damnata col latione nisi aliquid infelicium in Regni dedecus infer ri, quod Augustissimi Senatus iudiciale censura sub jaceret.* Damnata fuerit, elto, comparatio illa Solis & Lunæ, non tamen damnata fuerit ob compara tionem ipsam, sed propter argumenta & consequen tias quæ inde peti ac deduci possunt; imò, si rectè loqui volumus, comparatio illa damnata non fuit, sed Thesis in Aurelianensi Academia publicè pro-

posita à Iohanne Iourдино, qui verbis Innocentij III. perperam detortis abusus erat adversus sacram Re gum ac Principum auctoritatem, reos eximere co natus jurisdictioni magistratus civilis, etiam in casu privilegiato. Si Pinffonius ista diligenter attendisset, eruditamque illusterrimi Archiepiscopi interpreta tionem auctoritati Principum favere intellexisset, abstinuisset, opinor, ab importuna illa criminatione, gratèque pro conviciis egisset. Gregorium Heim burgium Iuriconsultum Germanum nemo dicit iniquum fuisse huic Principum causæ; & puto nec ip sum Pinffonium refragaturum. Et tamen hic Gre gorius, ut auctoritatem Romani Pontificis in rebus temporalibus submoveret à capite Principum, etiam ista comparatione usus est, sed ita modificata ac in flexa, ut planè constet illum favere voluisse causæ Principum. Hæc sunt ejus verba ex Admonitione de usurpationibus Paparum Romanorum pag. cxii. *Ridicula est etiam probatio quam adulatores Paparum ad id consueverunt adducere ex cap. de major. & obed. de Luna & Sole. Nam quamvis Luna reci piat lumen à Sole, non tamen motum & influentiam. Ita quamvis Reges & temporales Domini, per Lu nam designati, recipiant & recipere debeant lumen doctrina à Papa & suo Clero per Solem designatis, non tamen eis ex hoc dominari concessum est. Imò si militudo bene intellecta efficit contrarium. Nam illa duo luminaria, scilicet Sol & Luna, sic creata sunt, ut Sol præsit diei, Luna nocti. Sic Papa & Clerus præsumt diei; id est, doctrina spiritali & orationi ad imperrandum divinam misericordiam; ut notatur ad Hebr. 11. Illa autem qua Dei sunt, lux & dies sunt, quibus præesse debet Papa sub metaphora So lis. Quæ autem mundi, tenebra & nox sunt, quibus præesse debet Imperator sub metaphora Luna. Sicut igitur Sol, quanquam illuminat, nullum tamen do minium habet in eam; sic Papa & Clerus, etsi luce doctrine debeant Imperatorem & seculares illumina re, nullum tamen datum est eis dominium à Christi institutione in eos, sicut nec magistro in discipulos.* Hactenus Gregorius. Sed ne quis heic sit calum niandi ac cavillandi locus, admonendus est lector ea quæ Gregorius scribit in gratiam Imperatoris, in telligi debere de quovis Principe seculari, præfer tim verò de Rege Francorum, qui non recognoscit superiorem in temporalibus, èstque Imperator in regno. Longè enim absumus à sententia Bonifacij VII. qui ira inflammatus adversus Philippum IV. Francorum Regem, comparationem istam Solis ac Lunæ usurpans in oratione quam habuit anno MCCCIII. pro confirmando Rege Romanorum Alberto, primùm contendit terrenam potestatem accipere omnem suam auctoritatem ab ecclesiastica potestate, sicut Luna lumen suum accipit à Sole, deinde universos orbis Principes debere esse subje ctos Imperatori Romanorum, qui est Imperator & Monarcha, ut ait Bonifacius, omnium Regum & Principum terrenorum; nominatim verò, ut publi cè iram ac indignationem suam testaretur, contendi Gallos, dum aiunt se non recognoscere superio rem, mentiri, quia de jure sunt, inquit, & esse de bent sub Rege Romano & Imperatore. Longè, in quam, absumus à sententia Bonifacij, hostis tum Gallici nominis, & qui ruinam Regis & regni me ditabatur. Docuit enim nos illusterrimus Archiepi scopus in libro secundo capite secundo istius operis, Reges nostros esse Imperatores in regno, eisque competere imperialem potestatem; adeo ut nemini

G ij

Prolem, Terrab. l. 2. d. 1. ubi dicitur de...
Cap. 1. ubi dicitur de...
M. 1. 1. ubi dicitur de...
M. 1. 1. ubi dicitur de...
M. 1. 1. ubi dicitur de...

Vide Innot. III. lib. 1. epist. 4. 01.

Pinffonius in Prae. sic. ad Pragm. 3. d. 1. Ludovi. 6. pag. 17.

enquiescunt...
noce de...
L. 1. ubi dicitur de...
P. 1. ubi dicitur de...

Carolo imperium. Novi nominis dignitas Carolo accessit. & auctoritas in Romanos; sed nulla in Francos. Imperij & regni Francie distinctio.

I. X. Diviso Francorum decreta à Carolo. Dein à Ludovico. & à tribus ejus filiis.

X. Tres regni Francorum Reges aequo jure. Pares dicti. Explicata epistola Ludovici II. ad Basiliam. Imperatoris titulus non est divisus. Quare petenda non est imperatoria potestas ex hoc capite.

I. COLLATIONE duarum potestatum egregie conficitur regiam equè à Deo institutam fuisse ac spiritualem, & solidam humanarum rerum administrationem illi demandatam. Neque est quòd aliquis ea opinione se implicet, quæ animos quamplurimorum invasit, nempe principatum politicum seu auctoritatem regiam à Deo per insitam naturæ legem mansisse quidem, sed ita ut populo & universitati concederetur primum, & eorum deinde suffragiis in Reges conferretur, qui plenum imperij sui beneficium non Deo tantum sed populis accepto ferre debeant. Quæ sententia libertatem Regum aliquo pacto imminuit, dignitatem violat, factionibus vires subministrat, imò & in ipsas scripturas sacras peccare videtur, quæ Deo imperium uniuscujusque Principis adscribunt. Sanè dubitandum non est quin Regum persona vel suffragiis populorum specialiter eligatur, vel generaliter translato regnandi jure hereditario in aliquam generosam stirpem, natalium sorte in regium culmen assurgat. Sed præterquam quòd & motum animis eligentium Deus inspirat, quò in illa suffragiorum sortitione unum alteri præferant; certum & constantissimum esse debet apud pios & devotos Regum cultores, unicuique Regum potestatem regiam immediate à divino numine conferri.

II. Non me latet vulgatum illud ex Vlpiano & Iustiniano peritum, scilicet Populum Romanum in seipsum omne jus & imperium Augusto lege regia dedisse. Quod ita accipiendum est, ut summam imperij, quæ penes populum erat, populus Augusto cederet: quia pacis intererat, fessà bellis civilibus Republicà, imperium uni deferri, ut unum corpus, unius spiritu regeretur. Cessit ergo populus juri suo, quod in Augustum transcripsit. Sed si verum amamus, & Pauli Apostoli potiùs quam Iureconsultorum aut Philosophorum verbis sinceram opinionem explicare malimus, pactionem illam Deus ratam habuit, jus vitæ & necis & liberam Reipublicæ administrationem Augusto commisit. *Qui Augusto imperium dedit*, inquit Augustinus, *ipse & Neroni: qui Vespasianis vel patri vel filio sua-*

vissimis Imperatoribus, ipse & Demitiano crudelissimo. Eleganter itaque Tertullianus: *Inde est Imperator, unde & homo, antequam Imperator; inde potestas illi, unde & spiritus.* Nolo ire per omnia veterum scripta, ut rem apud illos certissimam probationibus inde hausitis evincam adversus eas opiniones quæ in Aristotelis officina conflata, magno studio etiam à Christianis arreptæ sunt ut maximum discrimen ex eo capite constitueretur inter potestatem ecclesiasticam & regiam; cum illa ab ipso Christo per munus ordinationis conferatur Episcopis, qui antea suffragiis Cleri & populi sunt electi, hæc autem à populis per suffragia in Principem electum transcribi dicatur. Par enim utrique ex hoc capite reverentia debetur; etsi spiritualis in se dignitate præcellat, & ejus origo conceptis verbis in Evangelio à Christo sancita sit: quia perinde in Reges singulos ac in Episcopos hæc auctoritas à Deo immediatè derivatur.

III. Ab hac sententia discedere Galli nostri grande nefas & piaculum esse putabunt, si venerationem debitam ex ejus professione apud populos Principibus conciliari perpendant, eamque apud majores nostros ex scripturis sacris hausitam constantissimè retentam fuisse. Vnde Patres Concilij Parisiensis Ludovicum Imperatorem officij sui graviter admonent, & juris sui cuique reddendi perpetuam voluntatem ab eo exigunt, quòd Imperium suum Deo ipsi non autem decessoribus deberet: *Nemo Regum à progenitoribus regnum sibi administrari, sed à Deo veraciter atque humiliter credere debet dari, qui dicit: Meum est consilium & equitas, mea est prudentia, mea est fortitudo: per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt; per me Principes imperant, & potentes justitiam decernunt. Quod autem non ab hominibus, sed à Deo, regnum terrenum tribuitur, Daniel propheta testatur.* Tum adductis Danielis & Ieremix testimoniis, addunt: *Hi vero qui à progenitoribus sibi succedere regnum terrenum, & non potiùs à Deo dari putant, illis aptantur quos Dominus per Prophetam improbat, dicens: Ipsi regnaverunt, & non ex me Principes extiterunt, & non cognovi. Ignorare quippe Dei, proculdubio reprobare est. Quapropter quisquis ceteris mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus sed à Deo sibi commissum regnum credat. Multi namque munere divino, multi etiam Dei permisso regnant.*

IV. Regni autem Galliarum amplissimi & florentissimi libertatem quisquis prolatis Iuris interpretum testimoniis hodie probare contendit, (quo in genere se cujusdam è nostris olim exercuit industria) non abest à

Tertullian. Apol. c. 30. Vide Iteneum l. 5. advers. Iud. c. 20. Epiph. hæc. 40. Iddor. Pelus. l. 2. ep. 206. Chryl. homil. 23. in ep. ad Rom. Aristot. l. 1. Politic.

Victoria in Releth. de Poesi. Civili n. 8. *Dico Reges etiam à jure divino & naturali habere potestatem, & non ab ipsa Republica, aut proprio ab hominibus.* Duvallet de suprem. Rom. Pont. p. 1. q. 1.

Concil. Paris. an. 829. l. 2. c. 5.

Joannes Ferraut de privileg. Regni Francie, Privileg. 1.

Rom. 11. Sap. 6. *Dicitur à Demitiano scripta volu. & verum ab aliofina.*

L. 1. ff. de Constit. Princ. Vnde Polybium l. 6.

August. l. 1. de Civit. Dei c. 21.

eorum Reges & Imperatores. Quare tunc discutienda fuit quæstio, an æqualis esset Imperatoris, Regis Francorum auctoritas. In eam incubuit auctor disputationis Clerici & Militis, cujus verba recitabo emendata juxta fidem Codicis MS. qui extat in Bibliotheca S. Victoris Parisiensis, ut pateat quamnam esset majorum nostrorum sententia. *Imperatores ista sanxerunt, non Reges. Et ideo per vos etiam, o Miles, Imperator debet legum gubernacula moderari. Miles. Sacrilegè est responsum hoc, & blasphemè. Et quoniam, ut videtur, aut originem ignoratis regni, aut, quod videtur verius, illius altitudini inviditis; si Caroli M. regisrum inspiciatis, & historias probatissimas revolatis, invenietis quòd regnum Francorum dignissima Imperij portio est, pari divisione discreta, & æquali dignitate & auctoritate à quingentis annis circiter insignita. Quidquid igitur privilegij & dignitatis resinet Imperium, Imperij nomine, in parte una, hoc regnum Francie in alia. Cum enim fraterna divisione Francorum regnum à reliqua parte Imperij decessit, quidquid in parte decedente, & penitus ab Imperio existente, Imperium ipsum quondam obtinuit, aut ibidem jura altitudinis aut potestatis exercuit, hoc Principi seu Francorum Regi in eadem plenitudine cessit. Et ideo sicut omnia quæ infra terminos Imperij sunt, subjecta esse noscuntur Imperio; sic quæ infra terminos regni, regno. Et sicut Imperator supra totum Imperium suum habet leges condere, adde- re eis, vel demere; sic Rex Francorum aut leges Imperatoris repellere, aut quamlibet, cum placuerit, permutare, aut illis à toto regno suo proscripsit & abolitis, novas, si placet, promulgare. Alioquin si aliquid novi, ut sepe accidit, visum fuerit statuendum; si Rex non possit hoc, qui est summus, tunc nullus poterit, quia ultra eum nullus est superior. Eodem fundamento nifus è Germanis Lupoldus Babenbergensis Imperialem potestatem Regibus Francorum vindicabat anno MCCCCXL.*

VII. Ceterum hæc sententia in eo periclitari videtur, quòd Francorum regnum Imperij portionem fuisse contendat, & eam auctoritatem, quæ Imperatoribus compete- bat, ad Reges nostros pervenisse, cum inter se filij Ludovici Pij hereditatem patris, id est, Imperium & regnum dividerent. Quare liquidò & ex fide veterum annalium difficultas ista explicanda est. Quod assequi non poterimus, nisi prius nobis constet quas provincias regnum Francorum complecte- retur, cum Romanorum Imperium Carolo M. delatum est, quidve novæ auctorita- tis tunc Regibus Francorum accesserit. Quo patefacto, inspicienda erunt Divisionis ver- ba, & Conventionum à fratribus initarum,

è quibus de hac quæstione statuendum erit. Regnum Francorum à Carolo Magno valde amplificatum est, adjectis quamplurimis provinciis ad eas quas hereditario jure à Pippino patre susceperat, scilicet eas omnes quæ intra Rhenum, Ligerim, Oceanum, & mare Balearicum continebantur, & in Germaniæ parte quæ à Danubio ad Salam & Rhenum porrigitur. Huic amplo & vasto corpori, regni Francorum nomen indidit Eginhardus, eique victoriis Caroli accessisse tradit Aquitaniam, Vasconiam, totumque Pyrenæi montis jugum usque ad Iberum amnem apud Hispanos, deinde Italia- m, Saxoniam, & feras omnes nationes usque ad Vistulam fluvium & Oceanum. Quare si Eginhardum sequamur, Italia etiam ipsa regno Francorum accessisse di- cenda erit. Licet autem cum Hadriano Romano Pontifice & variis diplomatibus regis, Caroli regium titulum duplicem agno- scamus, scilicet Regis Francorum, & Lon- gobardorum, idem tamen Hadrianus in unum regnum Francorum illas nationes coaluisse docet antequam Carolus impera- toriam dignitatem susceperet. Ea quippe ornatus fuit à Leone III. Pontifice & à po- pulo Romano anno DCCCXI. Unde effe- ctum ut omisso Patricij Romanorum nomine, Imperator & Augustus appellatus sit; quemad- modum observavit Eginhardus in Annali- bus. Quæ verba, si rectè mentem auctoris assequor, eò tendunt, ut doceant Roma- norum Patriciatum extinctum, & Impera- toris Romanorum nomen Carolo additum. Quare summum jus in Romanos illi dela- tum est, quod suis auspiciis exercere posset, cum antea Patricij Romanorum jurisdic- tione tantum frueretur. uno verbo, è magi- stratus tribunali evectus est Romæ ad so- lium Principis. Nova ergo auctoritas coër- cita fuit intra fines Romani Ducatus, & ad summum, Carolo jus aliquod tribuit ad recipiendas Italiæ inferioris maritimas pro- vincias, quarum possessio penes Græcos Principes remanserat: qui graviter exca- duerunt ob susceptum à Carolo Impera- toris nomen, veriti ne illo prætextu eis Impe- rium præripere vellet, ut testatur Eginhar- dus, donec missis Legatis societatem cum illo pepigerunt. Quod autem attinet ad re- gnum Francorum; cum in eo Carolus su- premo jure potiretur, nihil novi juris ade- ptus est ex illo Imperatoris titulo, præter solam opinionem novæ cujusdam dignitatis, qua ob assumptum Augusti nomen religio- sior illi, ut ita dicam, reverentia conciliari videbatur. Ceterum discrimen quod obser- vavi inter Imperium & regnum, ex iis di-

Dilectio Clerici & Militis.

Lupoldus de jure Re- gni & Imperij c. 7. Historia Fran- corum refert regnum & Imperium Francorum fuisse divinum, & non regnum carium. Et quibus videtur quæ quilibet ex Regibus, scilicet Rex Germaniæ, & Gallie, Duce, & Italia, &c. Et Rex Gallie Occidentalis, sive Francie in eadem Gallie, & in aliis provinciis suo re- gno subditis, pos- si ratione trans- lationis ac etiam divisionis Regni & Imperij, impo- nant potestatem Imperatorum licet in omnibus exerce- re, nec aliter posse- rum aliter subje- ctos imperium tenen- tur.

Eginhardus in vita Caroli: Regnum Francorum, quod post patrem Dip- pinum, magnum quidem & forte susceperat, via nobiliter amplior, ut duplum illi ad- jecit.

Hadrianus in ep. ad Constant. Imp. Ad. 2. Nic. Syn. Filium & spiritua- lu conspater nosse Dominum Carola Rex Francorum, & Longobardo- rum, & Patricius Romanorum, om- nu Hesperia Occi- denteque partu barbaras nationes sub suo præfere- rent concilio car- peditur, omni po- tentiam illarum domans, & suo subditiorum Regno adunavit.

Eginhardus in vita Caroli: Cum qui- bus propter suscep- tum à se impera- toris nomen, & ab hoc ei quasi qui Imperium cu pre- ripere vellet, valde suspectum, sedas fratricidii susci- pit.

Eginh. in vita Caroli M.

Imperator Caesar Carolus Rex Francorum.

Eginh. in Annal. ad annum 843. Vide etiam Annales Fuldenfes.

Nithardus l. 1. Ludovicus universum Imperium inter filios ita divisit, ut Pippinus quidem Aquitaniam, Ludovicus autem Bellovacensem, Lotharius vero post divisionem ejus universum Imperium haberet, cui & una factus Imperatoris nomen habere coepit. Eginh. in Annal.

plomatibus egregie probatur quæ annos regni Francorum & Italiae ab annis Imperij distinguunt. Extant tabulae Caroli apud Eginhardum, quibus pecuniam suam distribuit anno Domini **DCCCXI**. anni vero regni in Francia **XLIII**. & in Italia **XXXVI**. Imperij autem **XI**. Atramen ratione habita dignitatis quæ ex nova illa appellatione manat, solo Imperatoris titulo compellabatur à Conciliis Arelatensi, Cabilonensi, Moguntino, Remensi, & Turonensi. Ipse vero Imperatoris & Regis Francorum nomen conjunctim usurpabat.

VII. Sed ad quæstionem quam discutendam proposui, accuratè perpendenda sunt Divisionis Imperij à Carolo inter filios decretæ verba: quæ licet effectu caruerit ob ereptum è vivis Carolum & Pippinum, animum ejus satis indicavit. Totum Imperij seu regni corpus (ita enim loquitur) in tres æquas partes divisit anno **DCCCVI**. ex sententia & consensu Procerum ipsiusque Papæ Leonis; attribuitque Ludovico Aquitaniam, cum adjunctis quibusdam provinciis; Italiam, quæ & Longobardia dicitur, & Bajoariam, Pippino; Franciam autem, Burgundiam partem, & Germaniam, Carolo. Hæc tria regna optimo jure ab unoquoque filiorum suorum Regum administrari voluit, post obitum suum. Tutitionem Ecclesiæ Romanæ illis concessit in solidum. De imperatoria vero dignitate nihil omnino testamento suo cavet, quamvis Imperij nomine regnum Francorum cohonestaret. Sed anno **DCCCXIII**. extinctis Carolo & Pippino filiis, habito Aquisgrani generali conventu Ludovicum Aquitanie Regem ad se evocatum, imperatorij nominis confortem fecit; & Bernardo nepoti ex filio Pippino, Italiae regnum detulit, ea lege, ut Ludovici majestatem coleret. qua læsa postea, oculis orbatus est. Ludovici filij Lotharius, Pippinus, & Ludovicus, & è secundis nuptiis editus Carolus, post atritum funestissimis bellis regnum, divisionem illam regnorum constituerunt quæ ad nostram usque ætatem, licet in varias discerpta dynastias, constanter perduravit; Gallia, Italia, & Germania ab invicem discretis. Ac primò quidem Ludovicus anno **DCCCXVII**. Lotharium majorem natu nominis atque Imperij sui socium sibi constituit; permittit illi interim Italiae administrationem; Pippinum Aquitanie, Ludovicum Bajoarie præfecit, regio nomine concessio. Sed edito è Judith Carolo prospiciendum fuit: cui concessa Alemannia & Rhetia, deinde verò Aquitania & Francia, infanda bella civilia pepererunt, superstiti Ludovi-

co. quæ post illius obitum recruduerunt, Lothario universum imperium Francorum, quod olim illi delatum fuerat, ad se trahere volente; ut testatur Nithardus. Tandem post multas clades divisio Regni ita instituta est anno **DCCCXLIII**. ut cuique fratrum pars regni obtigerit. Nempe Ludovico Germania omnis Transrhenana, cum paucis aliquot cis Rhenum urbibus & pagis, propter vini copiam. Carolo ad Occidentem, quidquid Gallie ab Oceano hinc ad Mosam & Scaldim, inde ad Rhodanum & Ararim porrigitur. Lotharius Imperator reliquas Gallie provincias, quæ inter Mosam & Rhenum, quæque inter Rhodanum, Ararim, & Alpes sitæ sunt, cum Italiae regno sortitus est. Ita ex uno triplex Francorum regnum factum est. Omnes enim Francorum Reges appellabantur.

IX. Hic duo observanda sunt. Vnum est, Lotharium ab eo jure depulsum quod in ceterorum fratrum regnis ex prima divisione sibi quæsitus putabat. Itaque uniusquisque Regum partem suam optimo jure obtinuit, adeo ut in conventu apud Marfanam habito æqualitatem significare voluerint, se Pares appellando, totumque corpus trium dynastiarum, unius regni nuncupatione comprehenderint in Adnuntiationibus suis. Huc alludebat Ludovicus II. Imperator, Lotharij filius, in epistola ad Basilium CP. anno **DCCCLXXXI**. Porro de eo quod dicit nos in tota Francia non imperare; accipe, frater, breve responsum. In tota nempe imperamus Francia: quia nos proculdubio retinemus quod illi retinent cum quibus una caro & sanguis sumus, & unus per Dominum spiritus. Audiebat quidem ille & nuncupabatur Rex Francorum, etsi solius Italici regni & adjectarum provinciarum possessionem retineret. Sed universam Franciam non obtinebat. Vnde nata occasio Basilio abdicandi à Ludovico II. imperatorij nominis, quod in Francorum Reges translatum fuerat. Alterum quod observandum monui, hoc est, in divisione regni Francici, à fratribus instituta, imperatoriam dignitatem Lothario soli celsisse, nulla nominis illius communiione fratribus Regibus facta. Qui titulus propagatus est in Ludovicum II. Lotharij filium, superstitibus patris suis Carolo Calvo Galliarum Rege & Ludovico Rege Germanie, qui hoc sine molestia tulerunt, ut proficetur Ludovicus in epistola superius laudata ad Basilium. Graviter enim & iniquo animo ferebat Basilium Imperatoris Romanorum nomen à Ludovico retentum, atque ab ejus usu per Legatos eum dimovere satagebat. Sed repressus

Nithardus l. 1. Audens Lotharius patrem suum obire, eosque mortuos inter se præfecit per totam Franciam, mittit, qui in partem suam in Imperium quod sibi fuerat illi dicitur a firmata. Hinc Marini ep. cap. 4. edit. M. G. S.

P. Sirey. A. Nov. ad Cap. Carol. Cal. p. 10. Vide Nithard. l. 1. cap. 4. edit. M. G. S.

Conventus Marfanus in Epist. Car. Cal. cap. 2. Et nota in peri. sum. Regnum italicum. cap. 1. Vnde dicitur que fideliter sunt Patrem habent adjuvat.

Concilium p. 11.

pressus est iis literis à Ludovico datis quæ significationem eandem verbis Regis & Basilienas inesse ostendunt; id autem solum præ ceteris eximium habere Imperatorem, quod à Pontifice Romano unctus, nomen illud adipiscatur. Quare, si verum amamus, Reges illi qui Ludovici Pij hereditatem partiti sunt, ita existimarunt, regnum Francicum, Germanicum, & Italicum cum supremo regnandi jure se à parentibus traxisse; solam autem imperatorij nominis dignitatem, & in Romanam provinciam auctoritatem, ab unctione Romani Pontificis tunc pependisse. Quod aperitissime confirmatur ex electione Caroli Calvi, quem statim ab obitu Ludovici II. Ioannes VIII. Imperatoris titulo insignivit. Sed necessaria fuit Episcoporum & Optimatum Italici regni electio, ut illis provinciis præesset; & Gallicanorum Procerum consensus, ut in suo Franciæ regno, Imperatoris nomen assumeret, quemadmodum docent Acta Concilij Pontigonensis. Imperij Romani status deinde immutatus est, translata in Othones Germanos à Pontificibus successoris deligendi potestate. Ex quo factum est ut Imperium Italici & Germanici regni provincias complexum fuerit. Itaque, ut initio monui, etsi Galliarum Reges eodem jure in regno utantur quod per leges Imperatoribus competit; ratio tamen petenda non est, ut visum auctori anonymo & Lupoldo Babenbergensi supra laudatis, ex divisione regni Francorum à filiis Ludovici Pij instituta, sed ex ea auctoritate quam gloriosissimus Rex Clodoveus in se Coronamque Francicam felici armorum eventu transcripsit.

Vnde patet plenam & integram Imperij auctoritatem, qualis in Theodosio ceterisque ejus ævi Romanis Principibus eminebat, in Reges Francorum, qui Gallias Codicis Theodosiani legibus ordinatas occuparunt, semel translata, ad posteros cum eadem amplitudine propagatam fuisse. A quo jure longè recesserunt Imperatores Germanici: qui certis quibusdam conditionibus astricti, specie Imperij retenta, vim ejus atque majestatem in rebus gerendis ferè amiserunt. Itaque vulgatum illud quod jactatur à nostris, Reges in regno Imperatores esse, de præcis Imperatoribus intelligendum est, non autem de Germanicis. Fatendum quidem est Principes istos etiamnum quadam prærogativa frui, ob eam præcipuè causam, quæ ruentem olim Imperatorum Orientalium dignitatem in Occidente sustentavit. Augustior enim ceteris Europæ regnis imperialem dignitatem

haberi, ob Petri Apostolorum principis sedem, quæ in provincia Imperij sita erat, testatur Concilium Romanum habitum sub Agathone in epistola synodica ad Constantinum Pogonatum. Par nominis Romani cultus (quod in titulis Imperatoriis hodie fulget, B. Petri memoria, & Summi Pontificis unctione consecratum) apud ceteros Christianos Principes non invito primum locum Imperatoribus Romano-Germanicis conciliavit. Ceterum ea semper fuit hominum nostrorum persuasio, Reges Francorum etiam illis ipsis Imperatoribus præcellere, si Romani nominis dignitatem, ob eam quam dixi causam, excipias. Quod apertè professi sunt Legati à B. Ludovico Rege ad Fridericum II. missi, ut testentur à Rege, ex consilio procerum, repudiatum fuisse Imperium, quod Gregorius Papa post Friderici abdicationem Roberto Comiti Regis fratri invadendum obrulerat. Sententiam ejus orationis quam ad Fridericum habuerunt, Matthæus Paris retulit his verbis: *Nec nos pulsat ambitio. Credimus enim Dominum nostrum Regem Gallie, quem linea regij sanguinis provexit ad sceptrum Francorum regendum, excellentiorem esse aliquo Imperatore, quem sola electio provehit voluntaria. Sufficit Domino Comiti Roberto, fratrem esse tanti Regis.* Quare ut Reges nostri majestate & dignitate illis non cedant, ita sine dubio potiores sunt auctoritate.

X. Hæc auctoritas ita accipienda est, ut Reges in rebus humanis administrandis nec ipsius ecclesiasticæ potestatis confortium admittant: quæ ita rebus spiritualibus est addicta, ut sine injuria Regum res temporales attingere non possit. Quippe Magister edixit, regnum suum de hoc mundo non esse, se judicem aut divisorem terrenæ hereditatis non fuisse constitutum; docuitque Paulus Dei militem se non implicare negotiis secularibus, sed mysteriorum dispensationi, ut Christi ministrum. Quare eleganter Bernardus: *Non monstrabunt, puto, ubi aliquando quisquam Apostolorum judex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego.* Infrà: *Ergo in criminibus, non in possessionibus, potestas vestra: quoniam propter illa, & non propter has, accepistis claves regni calorum.* Mox: *Habent hæc infirma & terrena judices suos, Reges & Principes terra. Quid fines alios invaditis? Quid falcem in alienam messem extenditis?* Huc referri possunt ea quæ ad discrimen utriusque potestatis explicandum superiore capite congesti. Quæ quidem cum vera sint in genere, ita & speciali modo in Gal-

Epist. Synod. Concil. Romani relata A. D. IV. sextæ syn. anno 650. Nos autem licet humillimi, summo viris omnium, ut Christiani vestri Imperij Republica, in qua beati Petri Apostolorum Principis sedes fundata est, cujus auctoritatem omnes Christiani nobiscum nationes venerantur & colunt, per ipsius B. Petri Apostoli revelationem, omnium gentium sustinere esse monstratur. De hac unctione videnda ep. Ludovici imp. ad Basilium.

Ioan. 10. Luc. 12.

1. Tim. 2. 1. Cor. 6.

Bernard. l. 1. de consid. c. 6.

liis observanda sunt; Regibus nostris ecclesiastica potestatis præcepta in regni administratione non admittentibus. Cujus auctoritatis retinentissimum se præbuit Carolus Calvus, qui Reges Francorum ex regno genere natos, non Episcoporum Vice dominos, sed terrarum Dominos, non Villicos & actores Episcoporum, sed veros Reges esse Hadriano II. graviter cum illo expostulans denuntiavit. Et Procures regni, ab antecessoribus Hadriani ecclesiasticum ordinem, quod suum est, non Rempubicam, quod Regum est, dispositam fuisse, Pontificiis mandatis refragantes dicebant apud Hincmarum. Hæc Gallorum sententia manavit in posteros, ut docet auctor disputationis Clerici & Militis, his verbis: Clericus. *Ius voco Decreta & statuta Romanorum Pontificum. Miles. Quæ illi statuunt, vobis jura esse possunt, nobis verò non sunt. Nullus enim potest de iis statuere super quæ constat ipsum dominum non habere. Sicut nec Rex Francorum potest statuere super Imperium, nec Imperator super Regnum Franciæ. Et quemadmodum terreni Principes non possunt aliquid statuere de vestris spiritualibus, super quæ non acceperant potestatem; sic nec vos de temporalibus, super quæ non habetis auctoritatem. Quæ de re uberius dicemus libro quarto.*

Carol. in epist. ad Had. apud Hincmar. de qua libro 4. c. 12. §. 5.

Disputatio Clerici & Militis.

CAPUT III.

Synopsis.

I. Rex Francorum superiorem non agnoscit in temporalibus, nec ipsam sedem apostolicam, ex Innocentio III. Species Decretalis Per venerabilem. Spontanea Regis subiectio ius tribuit Innocentio, ut liberos Philippi Regis natalibus restitueret.

II. Quid sit liberior jurisdictio in dicta Decretali. Explicatur jus seculare, quod Regi & Summo Pontifici in Magalonensem Ecclesiam competeat. Quæ regum liberalitate ditata, & specialiter urbe Montispeffuli. Hominium ratione illius urbis præstitum Regi ab Episcopo. Et ipsi Episcopo à Dominis Montispeffuli.

III. De Comitibus Melgorij, qui beneficiario jure à sede apostolica Comitatum possidere professi sunt. Vitale dominium Comitatus pervenit ad Ecclesiam Romanam, damnato Raimundo Comite Tolosano. Quæ jus suum in Ecclesiam Magalonensem transcripsit, servata pensione annua. B. Ludovicus supremum imperium illius Comitatus ad se revocavit.

IV. Testum loquendi genus Innocentij examinatur, cum agitur de feudo Montispeffuli. Supremum jus in id sibi competere putabat. Regem tamen in possessione hominij esse sciebat.

V. In rebus ambiguis temporali jurisdictio uti Pontificem, ex Innocentio. Ejus sententia expensa, & locus Deuteronomij explicatus. Detorius Innocentius in alium sensum ab interpretibus. Eorum interpretatio recepta non fuit in Gallia.

VI. Quæstio feudi non competit Ecclesie, ex Innocentio. Qui tamen cognitionem peccati ad se pertinere ait. Hæc sententia fora confundit, & in Gallia recepta non fuit.

VII. Ex opinione Theologorum, qui criminum secularium coercionem per censuras ab Ecclesia removebant, sola criminum ecclesiasticorum cognitione Episcopis relicta. Hæc sententia inducta in forum, porrecta deinde ad crimen mixtum adulterij; cujus animadversio in laicos vetita olim Episcopis à Curia Parisiensi. Ex veteri Ecclesie disciplina, quatenus Episcopis criminum cognitio competeret. Quod penè notum anonymo auctori anno 1303.

VIII. Bonifacij constitutio de Pontificis in temporalia potestate, à Clemente rescissa, quod attingit ad Gallos.

I. **G**ALLICI Imperij Libertatem Romanam Pontifices ingenuè & apertè professi sunt decretalibus epistolis quas in corpore Iuris Canonici compingij voluerunt. Etenim Innocentius III. de regno Francorum loquens, Superiorem in temporalibus minimè recognoscere docuit; relatione habita non solum ad quemcunque alium Principem secularem, sed etiam ad ipsam sedem apostolicam. Enimvero quia frequentissimè in hujusmodi disceptationibus laudari solet Constitutio illa, operæ pretium mihi visum fuit ejus speciem & explicationem aggredi. Vuillelmus Dominus Montispeffulani, expulsa Mathilde uxore, Manuelis Imperatoris Constantinopolitani nepte, ex Agnete pellice liberos susceperat, quos natalibus restitui contendebat ab Innocentio. A quo hujus beneficii arbitrium pendere ex eo probabat, quòd sedi apostolicæ liberum esset filiis naturalibus, etiam adulterinis, veniam natalium ad res spirituales & episcopatus adipiscendos indulgere. quæ indulgentia potiori jure ad res temporales trahi debebat. Hanc rationem juvabat exemplum Philippi Francorum Regis: cujus liberos natalibus restituerat Innocentius, et si apostolicæ sedi Rex ille quoad spiritualia tantum subisset; Guillelmus verò non tantum quoad spiritualia, sed etiam quoad temporalia, Romanæ Ecclesiæ subiceretur. Hoc membrum, quod suis difficultatibus implicitum est, sic probat. Suorum bonorum partem hominij nexu ab Ecclesia Magalonensi pendere ait; eam verò Ecclesiam jure feudi à sede apostolica bona à Guillelmo possessa obtinere, unde sequatur Vuillelmum Ecclesiæ Romanæ secundo feudi gradu subiecti; *vassum* esse Ecclesiæ Magalonensis, & Romanæ *vassallum*, si libeat Capitularium verba usurpare. Respondet Innocentius, multum distare causam Philippi Regis à Vuillelmi negotio, & in personis majus esse discrimen. Philippum Augustum

Cep. Per Venerabilem. Quæ illi sunt legi. c. 12. §. Regis. Innoc. III. epist. 104.

En Flis de Regis de Magalon, p. 104. Rescript de la Roman.

Vide Hincmar. de qua libro 4. c. 12. §. 5.

dimisisse quidem Ingeburgem Danorum Regis filiam, sed nuptias cum ea initas, pre-textu affinitatis ab Archiepiscopo Remensi sedis apostolicæ Legato dissolutas fuisse, statimque Regem publicè duxisse Mariam Ducis Merantæ seu mavis Moraviæ filiam, è qua liberos suscepit. Rescissam quidem fuisse à sede apostolica Remensis Archiepiscopi sententiam, quia prolata fuerat ordine judiciorum non servato, adactumque regem ut Ingeburgem ad se revocaret; sed tamen post restitutionem uxoris, permissum illi fuisse ut coram iudicibus datis priorum nuptiarum inutilitatem ex affinitate Ingeburgis petitam prosequeretur. Itaque dubium esse liberorum è Maria prognatorum statum & conditionem, quæ ex eventu litis pendeat. Quæ omnia à causa Vuillelmi ab-sunt, qui nullum nuptiarum cum priore uxore impedimentum præterendat, quique suo arbitrato eam domo expulerit, aliamque superduxerit. Hæc pertinent ad causarum differentiam. Quod personas respicit, ita se habet. Regis Francorum majestatem expendit Innocentius: qui cum à nemine in temporalibus pendeat, potuit se jurisdictioni Romani Pontificis sine ul-lus offensioe subijcere; quemadmodum ad impetrandam restitutionem natalium pro liberis se utrique subiecit. Quamvis, ut fateretur Innocentius, ex plurimorum sen-tentia potuisset Philippus veniam natalium liberis suis, non quidem jure patriæ pote-statis, sed jure regio tribuere. Vuillelmum verò ab aliis pendere, quibus injuria fieret, si absque eorum consensu Innocentio se subijceret; nec Vuillelmo comperere jus natalium vitium remittendi. Quare non admittendam esse illius petitionem conclu-dit, donec & culpa levior, & jurisdictio libe-rior ostendatur. Vnde patet nihil sibi in tem-poralibus regni vindicaturum Innocen-tium, si prorogatio jurisdictionis seu po-tiùs spontanea Philippi Regis subiectio abesset. *Insuper, inquit, cum Rex ipse supe-riorem in temporalibus minimè recognoscat, sine juris alterius lesione in eo se jurisdictioni nostre subijcere potuit & subiecit.*

II. Quinimo à venia natalium Guillelmo concedenda Innocentius cessat, donec liberiori jurisdictione fruatur, id est, do-nec Regis assensus hoc patiat. Eum enim esse verborum illorum sensum mox pate-bit, cum jus seculare, quod Ecclesiæ Ro-manæ in Magalonensem competeat, ex-plicuero. Narbonensi provinciâ in novem episcopatus totidemque Comitatus à Go-this post deletum à Clodoveo regnum Tolosanum distributâ, eadem dispositio

sub Francorum Regibus viguit, qui Septi-maniam à Sarracenis vi armorum receperant. Pietas verò Regum cladem & valla-tionem Ecclesiis à perfida gente illatam re-sarcire cupientium, plurimis patrimonij publici juribus, quos *Fiscos* ea tempestate vocabant, episcopales reditus auxit, hinc Comitatus Narbonensis partem Ecclesiæ ejusdem civitatis, hinc Mimateni solidum ferè Comitatum Gabalitanum, aliisque, prout res ferebat, tribuendo. Hujus bene-ficij particeps fuit episcopatus Magalonen-sis, quem villis quamplurimis Reges nostri liberaliter ditaverunt; ea lege, quæ his concessionibus innata erat, ut Episcopus hominio, sacramento, & obsequio per Re-ges ea patrimonialia obtineret. Reliquos Co-mitatus Magalonenfis, inclinante secunda Regum nostrorum dynastia, eodem fato quo ceteri Galliarum Comitatus heredita-rio jure Comitibus cecit: qui, ne aliqua in-juria Ecclesiæ Magalonenfi fieret, Comi-tum Melgorensium nomen, non autem Magalonenfium, sumserunt. Inter cetera verò patrimonialia quæ donatione Regum in Episcopos Magalonenfes translata sunt, vicus Montispessuli recensetur in privilegio Ludovici VII. quo villarum à Regibus concessarum possessionem Ecclesiæ illi con-firmat. quod transcriptum est in altero pri-villegio à Philippo Augusto indulto anno MCCVII. Hæc sunt autem rescripti ver-ba: *Montispessulum cum omnibus adjacentiis suis, Feudum Domini Montispessuli, Montem-pessulum utique cum parochia sua, & Castrum de Palude cum toto territorio suo.* Quare in ta-bulis hominij quod Petrus Episcopus Ma-galonenfis juxta morem decessorum suo-rum præstitit anno MCLV. Antonino Militi Seneschallo Bellicadri & Nemausi & Guidoni Fulcodij à Ludovico IX. Rege Francorum delegatis, difertis verbis ex-pressum est Montispessuli Feudum, cum distinctione quæ rem totam explicat: *Par-tem ville quæ dicitur Montspessulanctus, cum pertinentiis intra & extra muros, quam tenemus in dominio & ad manum nostram à Domino Re-ge, & residuum dictæ ville, & Castrum de Pa-lude, quod vulgò dicitur Latas, quod tenet à nobis in feudum vir illustris Rex Aragonum, Dominus Montispessuli, & antecessores ejus à nostris antecessoribus.* Tunc scilicet Iacobus Rex Aragonum hereditate Mariæ matris ad se transmissam proprietatem illius urbis obtinebat; cujus causâ fidem & hominum præstiterat Joanni de Montelauro Episco-po Magalonenfi anno MCCXXXVI.

III. Quod attinet ad Comites Melgo-rensens, observandum est Comitatum duplici

H ij

Causa Innoc. III. regarda in Phil. 1990.

Vide lib. VIII. cap. XIX. §. 21.

In veteri Regesto Curie Francie MS. quod erat Parisiæ in Camera Computorum

Guido Fulcodij, postea Clemens IV.

In eodem Regesto Curie

Hist. Bencarni I. 8. c. 3.

Vide Hist. Re-nardi I. 8. c. 1. & ubi hanc divi-sionem explicat.

nomine insignitum, tum Comitatus Sultantionensis, tum Melgorensis; hoc est, à Castro Melgorij, quæ illius pagi arx erat validissima, & Comitum sedes, illud à vico Sultantione, qui in edito loco situs, Antonini Itinerario & Hierosolymitano Tabulæque Peutingerianæ notus, ab urbe Montispessuli mille passibus aberat. Eò translata fuerat Episcopi cathedra, Magalona urbe à Carolo Martello deleta, ne iterum insulam illam Sarraceni ex Hispania eò navigiis delati invaderent, oramque maritimam Septimaniæ deprædarentur. Inde episcopatus promiscuè Sultantionensis & Magalonenis dictus, quod nomen Comitatus facile communicatum est. Anno MLXXXV. hunc Comitatum Sultantionensem, sive Melgorensis, Petrus Comes Melgorij Gregorio VII. & sedi apostolicæ tradidit in *alodium*; id est, in eam sedem dominium & proprietatem transcripsit ejus Comitatus, quem statim beneficiario jure ab eadem sede apostolica se possidere professus est, sub conditione fidelitatis & uncie auri titulo annui census persolvendæ. Tandem cum ad Beatricem Bernardi Peleti uxorem Comitatus Melgoriensis pervenisset, Beatrix Ermisendæ filia, Raimundi Comitis Tolosani uxori, eum Comitatum dotis nomine dedit anno MCLXXII. Ac sanè Raimundus, cui solenne erat bona Ecclesiarum invadere, hominum Guillelmi Domini Montispessuli, quasi Comiti Melgoriensis debitum, suscepit anno MCLXXXIV. & MCLXXXIX. quod in detrimentum Ecclesiæ Magalonenis tentatum fuisse non dubitabit qui quæ superius adnotata sunt expendet. Abdicata à Raimundo Albigensium fautore possessione Comitatus Melgoriensis unâ cum ceteris bonis, judicio Concilij Lateranensis, ejus utile dominium cum directo consolidatum est, ita ut proprietas & ususfructus ad sedem apostolicam pervenerit; tum ratione damnationis in Raimundum latæ, tum ob cessationem diuturnam in canone solvendo. Sed Innocentius Ecclesiæ Magalonenis beneficij & feudi jure Comitatum concessit, sub censu annuo viginti marcarum argenti, anno MCCXV. ut patet ex tabulis investiturae. Controversiâ motâ tempore B. Ludovici de Comitatus illius proprietate, Clemens IV. literis ad Regem datis docet ad Ecclesiam Romanam pervenisse ea ratione quam recensui. Sed jam tum causa sua cecidisse videtur, S. Ludovici decreto: quia suprema jura à Petro Melgorij Comite transferri non potuerant in Romanum Pontificem, sine consensu Regis.

IV. Certum quidem est feudum Montispessuli beneficiario jure ad Ecclesiam Magalonensem pertinuisse antè quàm Comitatu Melgoriensis ab Innocentio III. aucta fuisset. Quare cautè loquitur Innocentius in dicta Decretali, cum *partem terre ab Ecclesia Magalonenſi Vuillelmum possidere dicat*; non tamen difertè feudum Montispessuli, à quo Vuillelmus agnomentum traheret. Fieri enim poterat ut reliqui patrimonij pars in Comitatu Melgoriensis sita esset, unde hominum deberetur Ecclesiæ Magalonenſi. Deinde in altero loco Vuillelmum alloquens, his verbis utitur: *Tu autem aliis nosceris subjacere. Vnde sine ipsorum forsan injuria, nisi prestarent assensum, nobis in hoc te subdere non posses.* Pluralis illa locutio plures dominos significat, & alium præter Ecclesiam Magalonensem: cujus, utpote sibi & temporaliter & spiritualiter subdita, tantam rationem non habuisset, quin superiori jure concessisset natalium restitutionem, nisi Regi Francorum, qui hoc loquendi genere insinuat, injuriam fieri perspexisset. Mirabitur aliquis, cur rectum & suspiciosum dicendi genus usurpat Innocentius; præcipuè cum repulsa levius ferenda occasione Vuillelmo præbuisset, si apertè excepisset de necessitate consensus Regis Francorum. Sed desinet mirari, si has ambages consultò ab eo quæritas perpendat, ne videretur jus illud remisisse, quod Raimundus Comes Tolosanus Comitatus Melgoriensis adjecerat, hominibus à Domino Montispessuli exactis, ut superius dixi: quæ tunc cum præstabantur, jura Ecclesiæ Magalonenſis intervertebant; sed post Comitatus Melgoriensis investituram, de jure Magalonenſis Episcopi nihil deterebant; inter Regem & Pontificem recedente quæstione, de superiori jure feudi Montispessulani. Ex eo autem suspicari licet, consultò ambiguis verbis usum, & à jure Regis aperiendo abstinuisse, quòd aliunde constat ratione Comitatus Melgoriensis Innocentium ad se trahere conatum cognitionem controversiæ quæ de civitate Montispessuli mota est à Guillelmo nato ex Agnete pellice, adversus Mariam filiam Mathildis. Quare, ut antea monebam, natalium veniam indulgere aggressus non est Innocentius, *donec liberior jurisdictio ostenderetur*, id est, donec de Regis Francorum assensu constaret, aut de pleno & integro jure Romani Pontificis.

V. Ceterum omittenda non est Innocentij observatio: qui occasione ducta ex indulgentia qua usus est erga liberos Regis Philippad ejus postulationem, docet Romanum Pontificem non solum in Ecclesiæ pa-

Prolata est donationis charta in Notis lib. V. Fr. Bolquesi Episcopi Montipel ad l. 15. Reg. Innoc. ep. 102.

Catellus l. 2. Hist. Comit. Tolos. c. 6.

Exstant referipta Innocentij & Clementis in Notis ad l. 15. Reg. Innoc. ep. 102. & 171.

L. 15. Reg. Innoc. ep. 102.

trimonio, *super quo plenam in temporalibus gerit potestatem*, ut ejus verbis utar, *sed etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercere*. Vnam autem è causis illis explicat; scilicet, ut si quid difficile & ambiguum emerferit in negotiis ecclesiasticis, aut civilibus, vel criminalibus, ad sedis apostolicæ judicium sit recurrendum. Quod probat adducto Deuteronomij loco, quo decernitur res ambiguas de sanguine, lepra, & caussa, id est, de quæstione criminali, civili, & de ritibus, solvendas in loco quem Dominus elegerit, à Sacerdotibus Levitici generis, & à Iudice qui fuerit illo tempore; pœnâ capitis adjunctâ adversus eum qui Sacerdotis imperio & decreto judicis non paruerit. Locum deletum in Lege gratiæ esse Romam, Sacerdotes Levitici generis, Episcopos & Cardinales, Iudicem verò, Romanum Pontificem: *cujus sententiam qui superbiens contempserit observare, mori precipitur, & auferri malum de Israel, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, à communione fidelium separari*. Tria adnotanda sunt ad interpretationem hujus loci. Primum est, sententiam Innocentij non esse ut cuilibet è populo liberum sit de rebus ambiguis in negotiis temporalibus Romanum Pontificem consulere, qui deinde jus dicat, & litigatorum controversias dirimat. Hic enim agendi modus supremam Regum in judicij reddendis auctoritatem everteret. quod à sua mente alienum esse testatur ibidem Innocentius: *Non quòd alieno juri præjudicare velimus*, inquit, *vel potestatem nobis indebitam usurpare; cum non ignoramus Christum in Evangelio respondisse, Reddite que sunt Cesaris Cesar, & que sunt Dei Deo. Propter quod postulavit ut hereditatem divideret inter duos; Quis, inquit, constituit me super vos judicem? Sed jus illud sedi apostolicæ vindicavit, si à Principibus ipsis de re ambigua & difficili consuleretur, aut ejus auctoritas imploraretur: quemadmodum acciderat in causa Regis Philippi, qui natalium restitutionem pro liberis ab Innocentio expetiverat. *Rationibus his inducti, Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex veteri quam ex novo testamento trahentes*. Deinde Deuteronomij loco recitato, in ejus interpretationem excurrit suo proposito congruentem, ut doceat nec alienum esse ab auctoritate Regum, quòd in his rerum articulis Romanum Pontificem adeant, nec à dignitate sedis apostolicæ, si ad hæc secularia tractanda se demittat, cum Paulus scripserit ad Corinthios: *Nescitis quia angelos judicabimus, quanto magis secularia?* qui est locus alter quem adducit Innocentius ad*

sententiæ suæ confirmationem. Alterum quod adnotandum mihi videtur, hoc est; Deuteronomij locum intelligi de magistratibus in ferioribus & collegiis Iudicum, qui ad portas urbis lites populi Judaici disceptabant; eo tamen judiciorum ordine, ut si reus omnium suffragiis premeretur, appellandi locus non esset; sin judicum vota in varias sententias scinderentur, non propter facti probationem, sed propter juris & legum interpretationem, atque adeo constaret rem controversam censeri ambiguam & difficilem, ad magni Synedrij judicium referre, ut docet Maimonides. quod quidem Synedrium conflatum erat è Sacerdotibus & laicis, adjuncto Reipublicæ Iudice, quem deinde Reges exceperunt, ut abundè dicam cap. iv. & v. An verò hinc possit duci argumentum ad consultationem, quæ in rebus temporalibus, cum negotia difficultate laborant, à Principibus, si res ita ferat, ad sedem apostolicam deferri potest, lectoris prudentiæ relinquo. Tertium est, Iuris Canonici Interpretes in hoc Innocentij loco interpretando dupliciter peccasse; tum quòd omnibus litigatoribus liberum reliquerunt res ambiguas à judicio seculari ad ecclesiasticum transferre; quod uno casu, id est, Principibus id agentibus, ab Innocentio scriptum erat, ad omnes personas contra sinceram auctoris sententiam porrigentes; Tum quòd sibi persuaserint, si quid difficile & ambiguum in controversiis & litibus rerum humanarum accideret, id à iudicibus ecclesiasticis, non autem à sola sede apostolica dirimi debere. Quod tamen à magistratibus in Gallia nunquam receptum fuit, ut conquirebatur Durandus Mimatensis Episcopus ante trecentos & triginta annos: *Item impediunt, si quid ambiguum inter iudices seculares oriatur, ne ad ecclesiasticos iudices recurratur, contra illud, Qui filij sint legit. Per Venerabilem. §. Licet.*

VI. Constitutâ sententiâ Decretalis *Per venerabilem*, quæ supremum Regis in Gallias imperium agnoscit, & ab ejus communiōe sedem apostolicam removet; observanda est eadem mens Innocentij in altera ejus epistola ad Regem Philippum, qua docet ad Regem pertinere feudi judicium, non autem ad sedem apostolicam; *seque nolle jurisdictionem aut potestatem Regis minuere, vel perturbare. quod etiam superiore decretali protestatus est. Agebatur de induciis vel pace inter Francorum & Angliæ Reges componenda. quod sui arbitrij esse Pontifex existimabat. Rex enim Angliæ copiis Francorum oppressus, à sede aposto-*

Durand. de modo
Conc. Genet. ca.
lebr. Tit. 70.

Cap. Nevir. de
Judiciis.

lica subsidium ecclesiasticum petivit; probare paratus injustè secum agi à Rege Francorum, quem juxta regulam Evangelij monuerit, & renitentem suis postulationibus ad Ecclesiam detulerit. Vnde concludit Innocentius, se, qui regimini universalis Ecclesiae praesit, interpellatum ab Anglo, divino praecepto urgeri ut juxta *formam ipsius procedat*, id est, ethnicum & publicanum denuntiet Francorum Regem, nisi jus suum apud ipsum Pontificem vel illius Legatum comprobaverit. Etsi enim de feudo, quod Rex Anglia à Rege Francorum obtinebat, judicium ferre nolit, de peccato tamen discernere, illudque in cujuscunque gradus persona censuris ulcisci, ad sedem apostolicam pertinere contendit. Prima fronte Regum jura hac Decretali foveri videntur, sed ut integrum beneficium illi non debeamus, facit exceptio adhibita. Quae profectò ejus generis est, ut admissa semel in judicio, omnia fora confundat, quemadmodum monuit Navarrus in commentariis ad hunc locum. Quare à Gallis nostris nunquam suscepta fuit, non solum in specie de qua tunc agebatur, (ut dicitur libro IV.) sed nec in ceteris causis, teste locupletissimo Durando Mimarensi, his verbis: *Item impediunt* (scilicet judices seculares) *quando Ecclesia vult cogere aliquem ad satisfaciendum de peccato in quo est, licet cognitio pertineat ad Ecclesiam. de judic. Novit. primo responsò.*

VII. Theologorum illa ætate celeberrimorum Ioannis de Parisiis & Guillelmi Ockam, quibus postea accessit Gerson, opinionem sequebantur, qui crimina distinguabant in ecclesiastica & secularia. Illa in admissis directè contra fidem & sacramenta constituebant, hæc in iis quæ jure gentium aut civili sunt vetita. Criminum ecclesiasticorum coercitionem per censuras Episcopis competere, sed in secularibus, distinguendum esse dicebant. Aut enim de jure agitur, & de peccato *opinionis vel erroris*, ut ipsi loquuntur, id est, si quis sibi persuadeat id quod committitur circa secularia non esse peccatum, verbi gratia, furtum vel homicidium, vel agitur de facto, id est, de peccato quod ipsi vocant *vendicationis*, id est, cum quis de facto res alienas sibi vendicat, vel aliud crimenulare perpetrat. Itaque fatentur penes Ecclesiam ex Christi institutione potestatem esse cognoscendi de peccato *erroris*, & definiendi an hoc vel illud factum crimini deputari debeat, eosque qui huic definitioni refragentur, pœnis ecclesiasticis castigandi. Ceterum de peccatis secularibus, quæ vocant *vendicationis*, judicium vel censuras ferre, non spectare ad juris-

dictionem ecclesiasticam. *Et ita*, inquit Ioannes Parisiensis, *de peccato in temporalibus non judicat vel cognoscit iudex ecclesiasticus, sed secularis tantum; nisi forte aliunde quam à Christo concessum ei fuerit, vel permissum.* In his ergo criminibus potestas ecclesiastica, monita tantum & consilia adhibere potest, non autem laicos peccantes coercere pœnis; Innuere quid sequendum sit, & vitandum, non castigare, vel ut ipsi loquuntur, judicare de peccato *innuitur, non coercitur.* Itaque sententiam Innocentij locum habere, cum domini seculares à scelerum vindicta per summam negligentiam cessant, aut in crimine occulto, in quod iudex secularis animadvertere non potest. Hæc Theologorum Parisiensium sententia, jam à trecentis & quadraginta annis in forum invecta, etiam hodie apud tribunalia magistratum viget. Quin & ad crimina mixta porrecta fuit, scilicet ad adulterium, quod legem naturæ & matrimonij sacramentum violat, adeo ut in laicos adulterij reos animadvertere Episcopis vetitum fuerit; ni desisterent, pœnâ indictâ *captivitas temporalitatis*, ut patet ex Curia Parisiensis Arrestis latis anno MCCCXXXVI. & MCCCXXXC. De hac quaestione, in qua plurimi laborarunt, ex professo disseram in exercitatione de iudiciis canonicis in laicos, ubi eorum originem, progressum, & immutationem quæ hodie viget, & mutandi causas expendam. Hic tantum dicam in antecessum, olim censuris, cum maximè vigerent, locum non fuisse, nisi in certis quibusdam criminibus manifestis, de quibus dubitari non posset an inter crimina recenserentur debent; ea lege, ut emendatio ecclesiastica nihil de seculari jurisdictione demeret. Itaque Christiani criminum omnium vindictam apud iudices publicos persequantur, de contractibus, etiam injustis, nullo pretextu lis instituebatur apud Episcopos, in consequentiam juris evangelici, quia color ille conventionis inite, dubiam reddebat peccati accusationem. Quare si quando lites fidelium dirimerent Episcopi, à lege harum disceptationum arbitri dati, non censuris ecclesiasticis ad iudicium exequendum victos adigebant, sed officio & apparitione iudicium, juxta legem Constantini. Parum abest quin solo rationis ductu ad veram solutionem pervenerit auctor anonymus, cui sola deficit cognitio antiquæ disciplinæ, ne rem ipsam omnino assequeretur. Hæc sunt ejus verba: *Miles. Ego ostendam vobis secundum Paulum, ubi vestra cognitio debet incipere. Principes suo jure de justo & injusto cognoscunt, & eis debetur obedientia, sicut præcipitur Deuter. 17. & eorum*

Navarrus in d. capit. Novit. V. Historiam in d. c.

Durandus d. T. 70.

Guill. Ockam l. 6. c. 8. & in fine Dialogi 1. Parte. Ioann. Gerson Lect. 4. in vita spirituu.

Ioan. Paris. de Pecc. teli. Regia & Pa. p. c. 14.

Vide Insuper Praefationem Martini. c. 2. a. Vide Almainum de pecc. teli. & laica q. 1. c. 10. & q. 3. c. 2. qui utramque sententiam probabilem putat.

T. 1. Libert. op.

16. N. 7. 8.

C. Pa. fac. de. in. c.

Collegio d. in. c.

Vide Responsum Martini ad Nicolaum Hollenst.

Auctor dissertationis Clerici & Militis, anno 1791.

officiam est iudicare & coercere resistentes. Si quis autem tumens superbia non obediit eorum imperio, nec Princeps, cuius fuit officium iudicandi, habet potestatem resistendi vel coercendi, tunc incipit vestra cognitio; quia tunc accedere debet vestra monitio, dicente Paulo ad Tit. c. 3. Admone illos Principibus & potestatibus subiectos esse & subditos. Vbi autem maleficia & scelera manifesta sunt, veluti prae, rapina, & similia; nec est Princeps qui possit, aut velit corrigere; tunc accedere debet monitio, & demum vestra potestatis mucro: sed non de iusto & iniusto cognitio, quia de hoc non debetis cognoscere, aut manum ad hoc apponere. Sed cum manifestum fuerit, aut per sententiam iuris, aut evidentiam sceleris, quae nulla eget cognitione, tunc poterit ad vos ea, modo & forma de quibus dictum est, pertinere, ad vestrum finem, videlicet spiritualem, absque aliquo quaestu, debite monitis, nolentibusque, aut impotentibus seculi Principibus. Alias, si propter peccati colligantiam vultis de casibus praenotatis cognoscere, non restat nisi fores Principum claudere, silere leges & decreta Principum, & vestra sola resonare.

VIII. Ceterum Bonifacium VIII. a sententia decessorum suorum deflexisse videtur. Odiis enim acerrimis inter eum & Philippum IV. accensus, eo provectus est Pontifex, ut Regem non solum anathemate feriret, sed etiam sibi subditum in rebus civilibus scripto denuntiaret. quam sententiam edita extravaganti constitutione firmavit anno ultimo Pontificatus. Bonifacium animi morore confectum excepit Benedictus XI. & post annum interregnum Benedicto Clemens V. origine Vasco decimo quarto seculo ineunte successit. Hic verbis in decessorem permodestis, & ad Regis dignitatem efficacibus, contraria constitutione tum memoriae Bonifacii sedisque apostolicae auctoritati, tum regni Gallici iuribus consuluit. Hinc est, inquit, quod nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonae memoriae Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri, quae incipit Vnam sanctam, nullum volumus vel intendimus praedictum generari, nec quod per illam Rex, regnum, & regnicola praedicti amplius Ecclesiae sint subiecti Romane, quam antea existebant, sed omnia in eodem esse statu quo erant ante definitionem praesatam. Status autem ultimus, quem inspicere oportet, petendus est de Decretalibus Innocentii III. qui Superiorem in temporalibus a Regia Corona Francorum amovit; etsi res ambiguas, & cognitionem de peccato, sedi apostolicae vindicaverit, quod ultimum nostri statim a constitutionibus illis editis suscipere recusarunt, Plura de Bonifacii & Philip-

pi diffidio dixissem, nisi hanc operam occupasset vir clarissimus Henricus Spondanus Episcopus Appamiarum in elaborato illo opere, quo Illustrissimi Cardinalis Baronij desinentes Annales excipiens, tribus voluminibus quatuor seculorum ecclesiasticam historiam ad nostram aetatem integra fide & sollicita diligentia suis auspiciis describit, quemadmodum superiorum temporum epitomem Baronium expresserat.

ADDITIO

STEPHANI BALUZZII.

CRUELISSIMUM illud Bonifacii VIII. & Philippi Pulcri dissidium, in ruinam & perniciem istius florentissimi regni exortum, tot scriptorum & annalium monumentis celebratum est, specialiter etiam opere explicatum a clarissimo & amantissimo patriae viro Petro Puteano, ut necesse non sit haec a nobis eam camarinam rursus moveri. Verum quia simul & illustranda est pro modulo nostro explicatio capituli *Per venerabilem*, quam in hoc capite attulit illustrissimus Archiepiscopus, tum etiam ex ea occasione confutandus Bonifacius, qui in oratione quam anno MCCCIII. Romae in publico Consistorio habuit pro confirmando Rege Romanorum Alberto (de qua supra meminimus in Additione ad caput primum istius libri) ausus est pronuntiare Gallos, dum aiunt se non recognoscere superiorem, mentiri, & nescire se ubi hoc invenerint, res postulare videtur ut omnis ceteris argumentis quae adduci possunt ad asserendum supremum Regum nostrorum in Gallias imperium, quo in argumento feliciter versatus est hic noster Archiepiscopus, etiam id ostendamus auctoritate eorum qui vel aeo Bonifacii vixerunt, vel certe non admodum remoti ab eo fuere. Ac primum quidem responderi posset Gallos istud invenisse in Decretali Innocentij III. quam Bonifacius, canonici juris peritissimus, ignorare non potuit, cum extet in libris Decretalium. Quod vel unicum sufficere poterat Romano Pontifici pacato & non irato. Sed habemus praeterea disertum Gulielmi de Montelauduno Iuriconsulti per eas tempestates celeberrimi testimonium; qui in commentario ad Clementinam *Romani*, de iurejurando, Regem Francorum scribit non recognoscere Imperatorem superiorem; ad eamque rem probandam utitur etiam testimonio capituli *Per venerabilem*. Tum addit: *Ioannes tamen Theutonicus non concordat his. Sed erat Almanus vel Theutonicus. Unde favor & caro & sanguis revelavit sibi.* In actis autem veteribus anni MCCCXLI. quae extant Parisiis in Camera Computorum, cum describuntur ea quae gesta sunt apud Valentiam Prid. Non. Martij inter Petrum Regem Aragonum & Raimundum Rubei Nuntium Iacobi Regis Majoricarum, qui ex pactis olim initis inter eosdem Reges urgebat Aragonium ut suppetias sibi ferret adversus Philippum Valesium Francorum Regem, qui Monspeliensem urbem & alia quaedam loca ad Iacobum pertinentia occupaverat; dum haec, inquam, describuntur, narratur inter cetera quomodo Aragonius responderit

C. Pam san-
tion. de majori-
in scno.

C. Monit. de Pri-
vileg. in Clericis.

iniqua videri postulata Jacobi, ipsum quippe injuria voluisse privare Regem Francorum supremo dominio quod ipsi competeat in ea loca, & hunc jure optimo ob eam causam illa occupasse; quodque dicitur Rex Francia, QUI IN SUO REGNO SUPERIOREM IN TEMPORALIBUS NON COGNOSCIT, pro initione juris & possessionis sue prædictæ juxta morem antiquum sui regni apposuit vel apponi fecit manum suam regiam in villa & vicecomitatibus supradictis &c. Reliquum est ut orationem Bonifacii, de qua superius locuti sumus, heic edamus ex veteri codice MS. Bibliothecæ Colbertinæ. Hactenus enim in lucem non prodiit.

ALLEGATIO

DOMINI PAPÆ BONIFACII
pro confirmando Rege Romanorum Alberto.

A fuit tempus quo sol resulsit, qui prius latebat in nubilo. Machabæorum 11. Fecit Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut prælleret diei; luminare minus, ut prælleret nocti. Hæc duo luminaria fecit Deus ad litteram, sicut dicitur in Genesi. Et nihilominus spiritualiter intellecta fecit luminaria prædicta, scilicet Solem, id est, ecclesiasticam potestatem, & Lunam, hoc est, temporalem & imperialem, ut regeret universum. Et sicut Luna nulum lumen habet nisi quod recipit à Sole, sic nec aliqua terrena potestas aliquid habet nisi quod recipit ab ecclesiastica potestate. Licet autem ita communiter consueverit intelligi, nos autem accipimus hæc Imperatorem, Solem, qui est futurus, & hoc est Regem Romanorum, qui promovendus est in Imperatorem, qui est Sol, sicut Monarcha, qui habet omnes illuminare & spiritualem potestatem defendere, quia ipse est datus & missus in laudem bonorum & in vindictam malefactorum. Per dies autem intelligimus bonos, & per noctem intelligimus malos peccatores & tenebrosos, juxta illud: *Dies dei eruditur verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Per dies autem intelligitur potestas ecclesiastica seu terrena, juxta illud: *Dies firmabuntur, & nemo in eis.* Quia non possunt dicere: Ego Pauli, ego sum Apollô. Sicut enim à Christo Christiani dicuntur, sic à Christo & Christi Vicario successore Petri formantur & defenduntur omnes dies, hoc est, omnes potestates; & nemo in eis, quia non possunt dicere, ego Pauli, ego sum Apollô. Sed omnes sunt à Christo & à nobis tanquam à Vicario Iesu Christi. Vnde hæc nota & scripta sunt, quod Vicarius Iesu Christi & successor Petri potestatem imperij à Græcis transtulit in Germanos, ut ipsi Germani, id est, septem Principes, quatuor Laici, & tres Clerici, possint eligere Regem Romanorum, qui est promovendus in Imperatorem & Monarcham omnium Regum & Principum terrenorum. Nec insurgat hæc superbia Gallicana, quæ dicit quod non recognoscit superiorem. Mentiuntur: quia de jure sunt & esse debent sub Rege Romano & Imperatore. Et nescimus unde hoc habuerint vel adinverint: quia constat quod Christiani subditi fuerunt Monarchis Ecclesiæ Romanæ & esse debent. Nec habent hoc à lege veteri vel nova, nec aliquo Propheta, vel Evangelio, vel Apostolo. Vnde hic dicimus quod dicit Apostolus: *Et si quis evangelizaverit vobis aliud quam evangelizamus, etiam Angelus de celo, anathema*

fit. Et nos volumus quod quicumque evangelizaverit aliud, anathema sit. Ille quidem, videlicet electus in Regem Romanorum, prius fuit in nubilo arrogantia & ignorantia. Etenim non fuit devotus ad nos & Ecclesiam istam sicut debuit. Nunc autem exhibit se devotum & promptum ad faciendum omnia quæ volumus nos & fratres nostri & Ecclesia ista. Vnde nunc venit & affuit tempus miserendi ejus, sicut alibi dicit Apostolus: *At ubi venit plenitudo temporis.* Venit quidem tempus ut constituamus eum super gentes & regna, ut evellat & destruat, dissipet & dispergat, & ædificet & plantet. In nomine Domini constituimus sic eum à die, non in hodie aternitatis, de quo dictum est filio, *Ego hodie genui te,* sed in hodie temporis. Sicut enim pater dedit filio potestatem non in tempore, sed in aternitate, sic Christus homini & Christi Vicario dedit potestatem in tempore, ut ipse habeat jus constituendi Imperatorem & imperium transferendi. Et attendant hic Germani, quia sicut translatum est imperium ab aliis in ipsos, sic Christi Vicarius successor Petri habet potestatem transferendi imperium à Germanis in alios quoscumque, si vellent, & hoc sine injuria. Tamen dicit Sapiens: *Quod justum est justè exequeris.* Vnde si subveniret justa & legitima causa, justè posset transferre, & justa faceret, si eos privaret. Tamen hæc fuit semper patientia istius Ecclesiæ, quæ magis voluit cum eis de benignitate agere quam de rigore, ut non privaret eos, licet justè privare potuisset. Et licet etiam multi essent defectus in electione istius, nos tamen volumus supplere omnem defectum, & magis de benignitate quam de rigore supplementas de plenitudine potestatis. Vnde electionem de ipso factam approbamus & ratificamus. Et quia, sicut dicitur in jure, rati habitio retrotrahitur & mandato comparatur, hodie vivificamus & roboramus omnes actus quoscumque fecit à tempore ipsius electionis; dum tamen sint aliis justè & legitimi; quia injusta nec inlegitima non approbaremus nec approbare deberemus. Et hoc facimus, quia de eo bona præsumimus in futurum, quia, sicut dicitur in Thobia, boni patris filius est. unde & alibi: *Sape soler filius similis esse patri.* Pater verò suus Radulphus, catholicus, fidelis, & devotus isti Ecclesiæ, homo verax & veridicus. Vnde vulgariè dicebatur in tota terra illa, quando aliquis decipiebatur in promisso: Non habet veritatem dictum istius sicut dictum Radulphi Comititis. Si autem ipse vellet contrarium facere, non posset: quia nos non habemus alas nec manus ligatas, nec pedes compeditos, quin bene possimus eum teprimere & quemcumque alium Principem terrenum. Quidam enim Principes faciunt colligationes suas. Et audacter dicimus quod si omnes Principes terreni essent hodie colligati contra nos & contra Ecclesiam istam, dum tamen nos haberemus veritatem & staremus pro veritate, appreciaremus eos unam festucam. Et sine dubio si veritatem & justitiam non haberemus, bene timeremus. Sed alias omnes confunderemus, & veritas confunderet eos. Vnde hodie de isto, quem hodie præficimus, dicimus quod dicit Petrus in epistola hujusmodi temporis. *Servus, subditi estote Regi tanquam præcellenti.* Iste est Rex præcellens super omnes Reges, & nullus est ab eo exemptus. Et ibidem: *Deum time, Regem honorificate;* quia simul hic est Rex, ab omnibus tanquam præcellens timendus & honorificandus. Et bene subjunxit: *Regem honorificate;* quia similiter hic est Rex ab omnibus tanquam præcellens

cellens timendus & honorificandus. Igitur faciat bene Rex. Quia si bene defendet & recuperet jura sua & jura regni & imperij, audacter dicimus quod nos defendemus plus jura sua quam nostra, & hoc contra quemcumque de mundo, & per nos firmabitur sententia sua & non flectetur. Ipse verò misit huc procuratores suos, qui sunt hic presentes, cum plenario mandato jurandi in animam suam & faciendi & exhibendi nobis omnia quæ per ipsum sunt facienda vel exhibenda, & volumus quod prædicta faciant sicut est consuetum.

CAPUT IV.

Synopsis.

I. Instituitur controversia, an liceat Principi de rebus ecclesiasticis leges ferre. quæ in partes aliquot dividitur.

II. Spiritualis potestas Apostolis & eorum successoribus collata, in Reges non manavit: quorum jura Christus quidem non læsit, sed nec etiam auxit.

III. Quod non solum de infidelibus, sed etiam de Christianis Principibus intelligendum. Politia Synagoge discutitur, ut sciatur an jura Regum Judææ communicari possint Regibus Christianis. Iudæorum Respublica constituta à Mose, è Rege, Pontifice, & Consiliis. Quod differri à Christianorum statu, ut toto capite explicatur.

IV. De Rege in futurum constituendo discretè cautum in lege Mosis. Non ergo in pœnam datus Princeps. Exprobrata est ratio perendi Regem expulso Samuele, non ipsa petitio. Reges uncti sacri unguento à Mose confecto, quo Pontifices & vasa sacra ungebantur. Discrimen unctionis Regis & Pontificis. Honor delatus Regi, ob unctionem, à Pontifice & Prophetis.

V. Rex sedebat in sacratoribus atrijs spatis, stantibus sacerdotibus. Non solum res civiles, sed etiam religiosas tractabat, quod probatur exemplis. Idque ab eo tentatum ratione notatur.

VI. Pontificis inauguratio & munus in sacrificiis peragendis quotidie, & in adendis quotannis solenni die atrijs templi. Ozias lepra percussus, quod sacerdotum munus usurparet.

I. AN Principi liceat de rebus ecclesiasticis decernere, magna contentione disputatur: in quo gravissimè peccatur à quamplurimis, qui prætractè & abscisè in alterutram partem hoc vel negant, vel asserunt. Cum enim hæc tractatio in varias species diducatur, distinctione adhibita est peragenda. Ac primò quidem res ecclesiasticæ in duo summa genera dividuntur, nempe in ea quæ regulam fidei, & in ea quæ disciplinam respiciunt. Disciplina autem vel in sacrorum ministerio versatur, vel in Cleri politia & censura, vel in Ecclesiarum divisione, aut honorum ecclesiasticorum administratione. Quæ dixi, materiam legum respiciunt. Leges autem ipsæ de his rebus aut ex mero Principis imperio feruntur, aut in eum finem, ut Pontificum & synodorum decreta legibus

illis foveantur. quæ omnia singillatim perstringemus.

II. Sanè nullam penes Principes spirituales auctoritatem esse in confesso est apud omnes; cum ligandi & solvendi potestatem & pascendarum ovium curam Petro & Apostolis Christus tribuerit, & iis quos ipsi hujus ministerij participes facturi essent. In quo nulla Regum mentio: quibus hæc potestas asseri non potest, quæ omnem naturæ ordinem exsuperat, nisi disertissimè illis à Deo collata sit. Christus quidem cum Ecclesiam suam institueret, Regum dignitatem non læsit, sed eam non auxit. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo. *Cum verò audis*, inquit Chryostomus, *reddenda Cæsari quæ sua sunt, illa solum dici non dubita quæ pietati ac religioni nihil officiant. Nam quod fidei ac virtuti obest, non Cæsaris, sed Diaboli tributum ac vectigal est.* Imò verò Apostolus gladio Principem accingit ad scelerum vindictam, non ad fidei canones sanciendo; ita ut palatium & tribunal ad eum pertineat, non autem Ecclesia & Cathedra Petri.

III. Enimvero quia referri contra potest, in ipsi Ecclesiæ primordiis Imperium penes infideles fuisse, qui hostes fidei cum essent, nil mirum si nulla regendæ Ecclesiæ cura illis fuerit commissa; sed cum Reges nutritij facti sunt Ecclesiæ Christianæ, ut futurum prædixerat Isaias, insignem injuriam fieri Principibus Christianis, si eam in Ecclesia potestatem illis denegemus, quam Reges Iudæorum in Synagoga obtinebant. Itaque ut sincerius hujus quæstionis disquisitio instruat, Pontificiam & Regiam dignitatem in Republica Iudæorum expendemus, ut sciatur quid juris in Principes Christianos è Synagoga derivari possit. Iudæorum Rempubicam suis constitutionibus in Arabum desertis fundaverat Moses, quæ deinde in Iudæa devicta locum suum habuerunt. Totum corpus è Rege, Pontifice, Sacerdotibus, Levitis, & Consiliis ita compactum est, ut regnum sacerdotale diceretur. Distincta quidem erant munia Regum & Sacerdotum, sed non iis finibus quos in Ecclesia Christiana observamus. Belli gerendi & Imperij administrandi ratio ad solum Regem pertinebat; ut sacrificiorum rerumque sacrarum in templo administratio penes Pontifices erat. Quæ verò de rebus sacris & profanis oriebantur contentiones, ad Regem, ad Pontifices, & Consilia devolvebantur, ita ut quædam esset jurisdictionum commixtio. Quod paulò uberius explicandum est, ut Respublica Iudæorum cum Ecclesia Christiana in hac

Chrysol. hom. 71. in Matth.

Vide Libellam Marcæ edinum Barcinone pro defensione libri de Concordia.

Exodi 19.

quidem parte accuratius conferri possit.

IV. Moses Maimonides Iudæos tria mandata à Deo accepisse observavit. Vnum, ut Regem constituerent; alterum, ut Amalekitas delerent; tertium, ut templum conderent. Quæ quidem longo intervallo, & diversis temporibus, sed eo ordine confecta sunt, quò iusta erant. Quippe Rex creatus fuit antequàm Amalekitæ internecone delerentur. tum verò, postquam infandæ gentis istius oblitterata memoria fuit, templum extructum est. De rege Israëlitis dando cogitavit Deus, quòd omnes in vicinogentes sub unius imperio viverent, ut disertè scriptum est Deuteronomij capite XVII. Suetum enim regibus Orientem graviter monet Claudius Civilis apud Tacitum. Itaque non est quòd ex eo capite imminutum eant Regibus majestatem, qui Reges in pœnam Israëlitis datos docent, cum pateat res Iudæorum ab initio ita constitutas à divino numine fuisse, ut Regis imperium illis esset subeundum. Quod cum ita sit, futurumque Regem pro genio & indole illius populi Deus edixerit, querendum est, cur summam rei à Samuèle ad Regem aliquem transferri indignè tulerit. Expedita est responsio, quam vir cordatus Moses Ægyptius protulit; non exprobrasse Samuèlem Israëlitis quòd Regem expeterent, sed quòd Samuèlis imperium exosi, querelis & seditiosis vocibus Regis constitutionem urgerent, factione extorquerent quod petitum oportuit, ea mente ut legis præcepto fieret satis. Regum autem conditionem, unctio nis ceremoniæ sacraverunt. Quæ unctio tantam majestatem illis conciliavit, ut sacrosancti in terris haberentur. Etenim unguentum quo ungebantur, confectum fuit semel à Mose è quatuor speciebus aromatum: quod vase corneo inclusum, ad unguendos Reges, Pontifices, arcam testimonij, mensam, candelabrum, utrumque altare, labrum amplissimum, ipsum tabernaculum, & vasa Sanctuarij, per novem secula usque ad Iosia Regis tempus suffecit. Quanquam Reges in capite ad coronæ formam ungerentur, summis autem Pontificibus in capite oleo perfusis, etiam inter supercilia crucicula X. unguento effigiaretur, ut notat Maimonides. Samaria novitios Reges balsamo tantum inunxit Elias; non unguento illo sacro quod diligenter asservabatur in Templo Hierosolymitano, cum quo nullum erat commercium Samaritis. Quantam verò dignitatem Regi contulerit unguenti sacri delibutio, è Talmudicis retulit ille quem laudavi Moses; qui docet decretum fuisse ut Pontifex Maximus Regem

veneraretur, & staret adventante Rege, locumque illi suum cederet. E contra Regem non stetisse præsentem Pontifice, nisi cum oraculum Vrim consuleret. Præterea si quis è Prophetis ad Regem accederet, humiliter se in terram coram Rege submittere, exemplo Nathan, qui coram Davide ore prono procubuit in terram.

V. Nec etiam illud omitendum est, Regem solum in sacrationibus atrij spatii sedisse. Divisum quidem erat atrium in duas partes, ita ut hæc Sacerdotibus, illa populo esset assignata; intra præscriptos tamen terminos, Sacerdotes stantes manebant. Senatoribus verò Sanhedrin sedendi jus fuit, sed in medio ejus spatij loco quem vulgus occupabat. Præterea ex ista unctioe profectum est ut Reges non solum res civicas domi militiæque procurarent, sed etiam ea tempestate religiones ceremoniasque constituerint, aut restauraverint. David Rex octo Sacerdotum stationes à Mose constitutas (è quibus quatuor ab Eleazaro, totidemque ab Ithamaro, gentem suam duxerant) sexdecim stationibus auxit, ita ut viginti-quatuor stationibus sacrificiorum ordo esset distributus. Harum seriem recitat Iosephus: quæ ita vices suas servabant, ut singulæ Hierosolymam venirent per hebdomadam integram, sacris operaturæ. Has stationes *ἐφ' ἑσθίας* B. Lucas appellat. Levitas in classes viginti-quatuor idem Rex edicto suo divisit, ut facilius Sacerdotibus ministeria sua impenderent. Totidem familias alias Levitarum instituit, qui voce & organis inter sacra canerent, totidemque stationes adituorum. Eadem cura Salomonem incessit, ne ceteros Reges enumerem, qui rerum divinarum curam gessere. Quod ab iis jure regio tentatum est; non autem eo nomine quòd Vates essent, ut vulgò dici solet. Si enim Davidem excipias, & fortè Saulem, ceterorum nemo inter Prophetas recensitus est. Sed Salomo, Iosaphat, Ezechias, & Iosias jus & potestatem in Pontifices & in res divinas exercuerunt, quòd sacro unguento essent delibuti.

VI. Proximus à regia dignitate honor in Summis Pontificibus effulsit. E sacerdotibus familiis unà tantum pontificalis extitit, ex instituto Mosis; unde delectus Summus Pontifex: qui sacra unctioe & Pontificia veste inaugurabatur primum; sed post restaurationem templi, sacro oleo deperdito, solius vestis amictu initiatus est. Sacerdotum munus in universum hoc fuit, ut victimas in templo caderent, vota pro populo offerrent; Levitarum autem, ut

Sigon. Canzus de
Republ. Iudæo-
rum.

Deuter. 17.

Tacitus lib. 4.
Hist.

Vide. *fronhen*
Præfatione No.
12. §. 3.

1. Paral. c. 11. h.
18.

1. Paral. 3.

1. Paral. 11. 13.
& 31. & 35.

sacificantibus Sacerdotibus ministrarent, arcam ferrent, & cetera id genus exequerentur quæ libris sacris prodita sunt. Sed Sacerdotum quidem ceterorum divisa functio erat per vices, ut dixi. Soli autem Pontifici, ut docet Maimonides, omnia sacra & omni tempore obire fas fuit, nullo stationum ordine servato. Præcipuum autem munus Pontificis in eo versabatur, ut templi adyta intraret, quæ sancta sanctorum Hebræi appellat, solenni scilicet expiationum festo, quod die decimo mensis Tifri quotannis celebrabatur. Neque enim alio tempore, neque aliam ob causam, visere potuit secretissimum locum. Altare incensu velo separatum fuit ab ipsis adytis, ubi erat arca testimonij. Quotidie in hoc altari adolebat thura Pontifex; sed intra velum non adibat, nisi quotannis solenni die. Totâ isthæc sacrificiorum peragendorum ratio Pontifici, Sacerdotibus, & Levitis adeo erat addicta, ut Regibus nihil in ea parteliceret. Quare Ozias lepra percussus est, quod Sacerdotum ministerio injuriam faciens, incensum in altari adoleviffet. Tractare itaque sacra manibus suis Reges non poterant, sed jure suo munerum partitionem & executionem familiis Leviticis indicere.

VI. Eandem rationem sequitur Christus in Republica Christiana instituenda. Res spirituales solum Petro committit. Cetera relinquit Casari. Injuria fit Pontifici & Regi, cum à Republica Judæorum argumenta petuntur. Quæ in Synagoga permixta erant verum sacrarum & civilium jurisdictionis, apud nos est distincta.

I. **Q**UOD attinet ad judiciorum ordinem, Regibus quidem permiffa erat judicandi potestas, ut & belli gerendi, sed graviora quæque Synedrio communicabant. ut nullum apud me dubium sit, quin decreta Regum, quorum superius memini, de ordine Levitarum, & de ceteris rebus sacris, de consensu magni Synedrij sint statuta. Hoc Consilium à Mose, Dei jussu constitutum fuit de septuaginta viris Israël, in quos effusa est pars spiritus illius principalis, quo instructus Moses populum regebat. Adfessorum numerus unius erat supra septuaginta, Mose adjecto. Id Consilium usque ad extremam Judææ desolationem mansit in urbe, ejusque sedes in ipso sanctuario fuit. Septuaginta autem illi Senatores non è plebe lecti, sed ex iis familiis quæ amplitudine majorum & splendore commendabantur; Sacerdotibus & Levitis, æquè ac ceteris, in hunc cœtum adscitis. Hæc verò dignitas nemini data est sine actu legitimo, id est, impositione manuum, ad exemplum Mosis, qui Josuæ & LXX. senioribus manum imposuit. Hæc autem manuum impositio tandem cessavit, eique formula quædam certis verbis concepta successit, qua illi Senatores initiati sunt. Ab hoc Senatu non erat provocatio. Quinimo quidquid à ceteris magistratibus decidi non poterat, ad horum jurisdictionem pertinuit.

1. Reg. 8.

C A P V T V.

Synopsis.

I. Iudicia Regi permiffa; sed majora negotia ad Synedrium pertinebant. Id constitutum à Mose. E viris LXXI. Senatores lecti è splendidioribus familiis & Sacerdotibus ac Levitis. Potestas collata manuum impositione, deinde verborum formula. Ab hoc Senatu non provocabatur.

II. Princeps confessus à ceteris delectus, Pater Consistorij. Quotidianus conventus. Cognitio de Religione & Republica. Pontifex adlectus in hoc Consilium. Regem castigabat pœnâ ecclesiasticâ, Pontificem aliquando capite.

III. Præter Synedrium, duo alia Consilia Hierosolymis, & in ceteris oppidis Judææ, quæ reliqua negotia dirimebant. Synedrio Rex non intererat, sed in rebus arduis illud consulabat, ex Iosepho. Politia Judaica permixta in judiciis reddendis; sed divisa in ministeriis belli, & regenda Reipublicæ, quæ Regi, & sacrificiorum, quæ Sacerdotibus comperebant. Levitæ adjuncti ad rerum civilium curam.

IV. Synedrij potestas à Romanis paulatim immixta; & post Archelai relegationem omnino extincta; quoad res civiles. Sola controversia legales illi relicta.

V. Usurpatio Romanorum, quæ Mosis politiam everterat, à Christo confirmata. De tributis, & de censu Judæorum, aliqua nondum accuratè explicata. Unde sententiâ Christi, potestas Casaris in Judæa quoad res civiles constituta, & à Synedrio ablata.

II. Qui auctoritate præcellerent, duo fuere; Princeps Confessus, quem *Nasi* vocabant, à ceteris delectus, qui Mosis locum tenebat. Inter ceteros, qui præstabat ætate, primum locum ad Principis dexteram obtinebat, quem *Patrem Consistorij* appellabant. Ceteri sexaginta novem sedebant ordine dignitatis & promotionis. Conveniebant quotidie, & confidebant à matutinis horis usque ad vesperam, hac lege, ut cuique pro suorum negotiorum ratione abesse aut abire liceret, dummodo tertia pars Consilij, id est, viginti tres superessent. Senatus ille de rebus præcipuis cognoscebat, religionem & rempublicam attinentibus; verbi gratia, de controversiis legalibus, anno intercalari, Pseudoprophetis, Apostatis, de Rege, Pontifice, bello, fœderibus, legatis, vectigalibus, publicis officijs, magistratibus inferioribus, & ceteris ejusmodi. Ex eo autem quod Senatus ille

divino imperio à Mose institutus est, Iudices à Mose & Davide *Dij* vocantur, & judicia dicuntur *Iudicia Dei*; qui non Principis vice, ut in ceteris imperiis, sed divinâ iudicabant. Pontifex sapissime in Confessum illum adscisceretur, si aliâ sapientiâ polleat. Alioqui, nisi à Collegio admittus fuisset, iudicia rerum nec sacrarum nec civilium attingebat. Et ut nostris verbis res Iudaicas explicem, quæ erant *ordinis* exequabatur, non quæ *iurisdictionis*. Quod autem dixi de Rege iudicium tulisse magnum Synedrium, non ita intelligendum est, ac si de ejus capite ac dignitate iudicaret, cum solus Dei iudicio ea in parte subjaceret, ut è Davide notant veteres; sed de violata lege, cujus pœna erat furtium privata castigatio, eo tamen modo infligenda quem ipse Rex damnatus ad illud *ἐπιτιμῶν* ecclesiasticum præscripsisset. Quod penitentia genus illi responderet quam hodie *Disciplinam* voce octingentis abhinc annis in eum sensum usurpata vocamus. Pontifex autem non solum eodem ritu cædi, sed etiam capitis damnari à Synedrio poterat.

III. Duo Consilia, præter illud magnum, Hierosolymæ confidebant, quemadmodum & in ceteris Iudææ oppidis, è viginti-tribus Assessoribus composita, qui de capite & fortunis civium iudicabant; exceptis causis illis quæ ad magnum Sanedrin confessum referebantur, duorumque generum erant, ut dixi, tum sacrarum rerum, tum civilium disceptationi accommodatæ. Rex in Senatuum quidem illum non cooptabatur, ne suffragiorum libertatem præsentia sua infringeret; sed eum in rebus arduis consulerebat. Hoc est quod inter Mosis instituta Iosephus posuit: *Nihil agat Rex nisi de Pontificis & Senatorum sententia*. Itaque, ut initio monui, regnum Iudæorum sacerdotale fuit; id est, ejus cura tum iniis quæ religionem & ceremonias respiciunt, tum quæ civilium rerum administrationem, viris lectissimis tam è Levitico genere quam è ceteris tribubus, fuit commissa; sola belli gerendi & regni constituendi ratione excepta, quæ Regi; excepto quoque sacrificiorum ministerio, quod Pontifici, Sacerdotibus, & Levitis præcipuo jure competebar. Sanè in secundo Chronicorum libro Iosaphatus Rex, cum Zebadiam iis negotiis præficeret quæ ad Regem atque ad populum Iudææ pertinebant, etiam Levitas ei adjungit, qui in partem curarum veniant. Et multo ante illum, David Rex Hafabæ, & Ieræ, eorumque agnatis, qui Levitæ erant, imperium & potestatem in tribus Benjamin, Simeonis, Iudæ, Ruben, Gad, & dimidiam

tribum Manassis dedit, atque res tam divinas quam regias gubernare iussit.

IV. Post urbis templique restaurationem, imperium quod penes Davidis posteros fuerat, gens Levitica primùm Pontificis nomine, deinde Principis sub Machabæis assumpto, usurpavit. Aristobulus, posito Principis nomine, Regem se tulit. Ita tandem post Sedeciam extinctum Reges iterum Iudææ accepit, sed Levitas, quorum ultimus Antigonus fuit. Herodes Idumæus regnum à Romanis tenuit, & extincto Assamonæorum sanguine, repressisque septuaginta senibus, patria Iudæorum instituta imminuit. Itaque quæ de Consilij magni seu Synedrij auctoritate dicta sunt, ad eam tempestatem referre oportet, cum Iudæa nondum Romanum victorem acceperat. Multa enim Gabinius Proconsul Syriæ, cujus accessio erat Palæstina, retinendæ dominationi refixit; Synedriique viribus dissipatis, quinque Synedrio pari auctoritate in totidem oppidis constituit. Quin & Iudæam in provinciæ formulam redactâ, quod tentatum ab Herode fuerat, post relegationem Regis Archelai est peractum; scilicet, ut imperium totius Palæstinae optimo jure esset penes Cæsarem. Quod relictum fuit Synedrio Hierosolymitano, in quæstionibus legis discutiendis versabatur; non autem in negotiis publicis dirimendis, quæ potestas fuit penes procuratores Cæsaris & Proconsules.

V. Ex iis quæ dicta sunt juxta Iosephi & Mosis Maimonidis fidem, egregie illustratur vis illius effecti quod Dominus noster morosis illis Iudæis pronuntiavit: qui subdole agentes, querebant an censum liceret pendere Cæsari. Aut enim neglecto jure quod Republica Iudæorum à Mose erat comparatum, de pietate erga patrias leges apud imperitam plebem periclitabatur; aut reus majestatis Cæsareæ fiebat, si de restituendo imperio à multis annis lapsò cogitaret. Illud enim Pharisæorum propositum fuisse existimo, (ut paucis sententiam meam in re alioqui involuta aperiam) non solum quærere an tributa pendenda essent, sed an liceret censum solvere Cæsari, hæcque solutione profiteri summum in Iudæam imperium esse penes Cæsarem. Infrunita enim & intempestiva fuisset hæc percontatio, an liberum esset Iudæis tributorum pensatione defungi, cum ab ipsis Alexandri temporibus nunc Syriæ Regibus, nunc Romanis tributata pependissent. Sanè cum Alexandro Magno Iaddus Pontifex fœdus pepigit, ea lege, ut septimus quisque annus à tributorum exactione excusaretur,

Vulturnus Schi-
cardus de regio
Hebrææ c. 2.

Iosephus, *ἡρασιμὸν*
ὅτι καὶ ἐν βασι-
λευσίᾳ ὄντι τῶν
ἐπισημοῦν, ἡ τῶν
πῶν, ἡρασιμὸν ὄντι
ἡρασιμὸν.

2. Chron. 19. & 41.

Mach. 10. 11. &
10. 12. 13. 14. 15. 16.
17. 18. 19. 20. 21. 22.
23. 24. 25. 26. 27.
28. 29. 30. 31. 32.
33. 34. 35. 36. 37.
38. 39. 40. 41. 42.
43. 44. 45. 46. 47.
48. 49. 50. 51. 52.
53. 54. 55. 56. 57.
58. 59. 60. 61. 62.
63. 64. 65. 66. 67.
68. 69. 70. 71. 72.
73. 74. 75. 76. 77.
78. 79. 80. 81. 82.
83. 84. 85. 86. 87.
88. 89. 90. 91. 92.
93. 94. 95. 96. 97.
98. 99. 100.

nullaque vis inferretur patrii legibus, teste Iosepho. Per Pompeium deinde vectigales facti sunt Romanis Iudæi, sed anni septimi indulgentiam eis concessit Iulius Cæsar, ad exemplum Alexandri. Pulsis Assamonæis, Herodem Iudæis Regem imposuit Augustus; non omiſſa tributorum exactiōe, quæ à tot annis sine querela tolerata erant, Iudæorum legitimis Regibus horum munere functioni non renitentibus. Imò verò, ut rectè observavit Hieronymus, *Cæsar Augustus Herodem filium Antipatri alienigenam, & profelytum, Regem Iudæis constituerat, qui tributis præſet, & Romano pareret imperio.* Quare non est quòd viri docti ledtionem Appiani sollicitent, cum scribit ab Antonio ad bellum Parthicum se accingente constitutos fuisse Reges Ponti, Pisidiæ, & Ciliciæ, & Herodem Idumæorum, ἐπι φέρους πέντε ἰσθμῶν, sub conditione pendendi certi tributi. Etsi enim Herodes optimo jure regnum Iudæorum obtineret, ἀνεπίδουτος ἐστίν, & ab eo nulla exigi posset administrationis ratio, eò quòd, ut rectè monet Antonius, concessa dignitate & auctoritate regia, illius etiam usus concessus videatur, hoc non impedit quin antiqua vectigalia tempore Assamonæorum Regum constituta, exsolvenda essent Cæsari à Iudæis, urgente Herode per apparatus & milites suos. Vnde tributorum exactores *Herodiani* dicti in Evangelio, etiam post obitum Herodis. Tandem Archelao Rege Herodis filio in exilium pulso, bona ejus filco adjudicata sunt, Iudæaque in provinciam redacta, Syriæ accessio fuit, & Cæsari attributa. Tunc Iudæi capite censu sunt, teste Hieronymo, integrumque Regis imperium in Cæsarem translatum. Quirinus enim Syriæ præses novum censum egit in Iudæa, tributa agris imposita auxit, & capitatim didrachmum indixit. De utraque functione capiendus Appiani locus in Syriacis, qui durior in Iudæo fuisse capitatiōem scribit, præ tributis quæ è facultatibus exigebantur: *ἔτιν Ἰουδαίους ἀπασιν ὁ φέρου τῆς σωματικῆν βαρύτερος ἢ ἄλλης τῆς ἐξουσίας.* Censu specialiter dicebatur nummus solvendæ capitatiōi, apud Hefychium: *Κίνσος εἶδος νομισματός ἑπιμεφαλῆς.* Apud Iudæos didrachmum seu semisiclus pro capitatiōe pendebatur Cæsari; ut docet unice locus ille apud Matthæum, ubi Christus pro se & Petro staterem seu quatuor drachmas solvit didrachmi exactoribus. Interrogatio enim Christi, à quibus Reges terræ accipiant tributum, satis evincit didrachmum illud pertinuisse ad functiones publicas, non autem ad capitatiōem illam sacram

semisicli seu didrachmi, qua quotannis Templo inferenda erat ex lege Mosis. Ad hujus exemplum constitutus est Censu Cæsarianus, qui propriè dictus Censu, unde pecunia, quæ capitatiō præstatur, *Numisma Censu* dicitur in Evangelio. non quasi aliquod peculiare monetæ genus ad Censu solutionem cuderetur, sed quòd pecunia Cæsaris nomine percussa in eam rem impenderetur. In hoc negotio tria occurrunt quæ nova & acerbissima Iudæis videbantur. Primum est, non tributi solutio, quæ solennis erat Iudæis ex quo vectigales exteris esse cœperunt, sed ejus incrementum, & pensitatio censu per capitatiōnem, quæ visa est imminuere libertatem personarum, quam inviolatam hucusque conservaverant. Secundum, Regni Iudæici extinctiō, quòd à Iudæis translatum est ad Cæsarem, cum ex legis Mosæicæ præscripto Rex è fratrum & Israëlitarum cœtu deligendus esset. Licet autem vis illata fuisset huic legi ab Augusto, cum Herodem Iudæis imponeret, at profelytum saltem & religionis Iudæicæ mysteriis initiatum Regem dederat. Tertium est, summum imperium, quòd pleno jure in Iudæa Cæsari exercebat. Non enim Regem Iudæorum formulis legis Mosæicæ & judicis Synedrij adstrictum, sed Cæsarem Tiberius agebat, & eadem jurisdictione utebatur, qua in ceteris provinciis. Quare censu pensitatio quæ Cæsari fiebat, professio erat apertissima & Iudææ ad formulam provincie redacta, & summi imperij quo Cæsari potiebatur in Iudæos. Inspecto ergo numismate censu, *Reddere*, inquit Dominus, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Quo oraculo non solum censu pensitatio confirmata est, sed generalibus verbis sancitum est imperium Cæsaris in Iudæam, & secretio duarum potestatum constituta; ita ut nec Pontifici nec magno Synedrio jus aliquod residuum fuerit in civilium & criminalium causarum majoris momenti discussione, nec Cæsari in cognitione rerum sacrarum, ut patet ex variis locis Novi Testamenti.

V I. Quare non est mirandum, si Christus, cum Rempublicam Christianam institueret, eam rationem secutus fuerit in potestatum divisione, quam verbis suis religiosè firmaverat. Petro namque & Ecclesiæ, non familiæ eriscundæ arbitrium, quòd à suo munere alienum esse ipsemet testatus fuerat, neque regiam dominationem, quæ Gentibus tantum competeret, quàmque Cæsari disertis verbis addixerat, sed ligandi solvendique animas pontifi-

Hilarius contra Conit. Censum capitum renouit, quem Christus, no scandalis esset, exsoluit.

Samuel Petrus in 1. Var. c. 1. Appianus lib. 1. bell. civ. lib.

Hieron. Hierodiani, id est, milites Herodis.

Hieron. in cap. 17. Mat. Post Augustum Cæsarem Iudæa facta est tributaria, & ante capite censu servituta.

Matth. 17.

cium, claves regni caelorum, non verò terreni, & pascendas oves commisit. Itaque non bene merentur de Romano Pontifice, neque de Regibus Christianis, qui auctoritatem harum dignitatum in Ecclesia Christiana ex institutis Iudaicis metiuntur. Neque enim Pontifex Maximus rerum sacrarum jurisdictione vi pontificatus potiebatur, sed tantum ut unus è collegio magni Synedrij, si in id adlectus fuisset suffragiis Senatorum. Neque penes Reges Iudaeorum adeo soluta & libera erat rerum administrandarum potestas, quin à magno Synedrio sapissime in rebus controversis penderent. Et ut rem uno verbo expediam, nulla potest, in hoc quidem capite, institui comparatio inter Synagogam & Ecclesiam: quia quæ apud illam erant permixtæ & confusæ jurisdictiones, apud hanc sunt discretæ & omnino separatae.

CAPVT VI.

Synopsis.

I. Inquiritur quid liceat Principibus circa res ecclesiasticas. Controversias fidei legibus suis dirimere non possunt. Probatur exemplis, & rescripto Theodosij.

II. Item Valentiniani rescripto, & rescripto.

III. Et ex Ambrosio, & Concilio Aquileiensi.

IV. Iis Conciliis interesse poterant Principes, ubi agebatur de fide. Explicatum rescriptum Theodosij, quo decernit ut Florentinus Patricius interfit synodo, quia agit de fide. Cur laici possint interesse tractatibus fidei, ex Nicolao & Octava Synodo.

V. Rejcta à Maximo Abbate Græcorum opinio, qui Principi jus sacerdotij & de dogmatibus statuendi vindicabat. Imperator inter laicos recensetur in precibus sacrificij. Ius docendi & ritulus Epistimonarchæ tributa Imperatori à posterioribus Græcis. Quod alienum à mente veterum docetur ex Theodoro.

VI. De ritibus & ceremoniis decernere non potest Princeps. Notatus Iustinianus.

VIDEAMUS ergo absque ullo veteris legis præjudicio quid Principibus Christianis liceat circa res sacras & ecclesiasticas. Quod expendere oportet juxta divisionem initio capitis superioris propositam; non tantum ratione habita ejus juris quod Libris Decretalium continetur, sed etiam inspectis veterum Conciliorum & antiquorum Patrum hac de re sententiis.

Principes Christiani de rebus fidei controversis leges ferre non possunt, cum hæc sit Ecclesiæ Christi potestas; cui, ut columnæ, fidei Christianæ prædicatio secundum Scripturarum & veteris traditionis tenorem innitur. Vnde perfidiam Arrij, non Constantinus, sed Synodus Nicæna discuf-

fit. Macedonium & Apollinaristas Occidentalium libellus & Synodus Constantino-poli coacta, non verò Theodosius Imperator, hæreses damnarunt. Nestorij amentiam Synodus Ephesina, & Eutychetis delirium Chalcedonense Concilium, non Theodosius, aut Marcianus, anathemate perculerunt. Hoc apertissime professi sunt ipsi Principes; ut in re certissima argumentis congerendis non sit opus. Sed quia minus sincerè, qui discussioni quæstionis nostræ insudant, quæ de una specie dicta sunt, ad omnes rerum ecclesiasticarum species extendunt; ideo aliquot locos promam, qui suis limitibus coerceri debent, non autem ad alienam à mente auctorum sententiam torqueri. Hujus rei specimen præbebit Theodosij epistola ad Synodum Ephesinam: *Nefas est enim qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis & consultationibus sese immiscere.* Sed dissimulantur superiora verba, quæ rem omnem ad fidei quæstiones restringunt: *Candidianum ad sacram vestram Synodum abire justimus; sed ea lege, & conditione, ut cum quæstionibus & controversiis quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Nefas est enim &c.*

II. Cum Valentinianus Imperator ad Synodum indicendam sollicitus esset ab Episcopis Orientis anno CCCCLXIV. pro restauranda Consubstantialitatis fide, quæ à Constantio pessumdata erat, præclarum hoc responsum dedisse testatur Sozomenus: *Sibi, qui unus è laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere. Et ideo Sacerdotes & Episcopi, inquit, quibus hæc cura sunt, seorsum per se, ubicunque ipsis libitum fuerit, in unum conveniant.* Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Episcopi Orientales Lampfaci Concilium cogunt. Ex ista Valentiniani professione interdictas quidem esse Principibus fidei quæstiones apertè patet. Non inde tamen sequitur Imperatorem à se duxisse alienum ut Synodum indiceret; cum è contrà, disertis verbis, ejus cogendæ Episcopis gratiam faciat. Hic locus sincerè acceptus id tantum conficit quod dixi, non autem quod inde plurimi colligunt. Ceterum quod verbo testatus fuerat, rescripto constituit, nempe fidei causas à Sacerdotibus esse judicandas. Exceptione hujus legis usus est S. Auxentio disputare in Consistorio Principis: *Nec quisquam, inquit, contumacem me judicare debet, hoc cum asseram quod augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit:* In causa fidei vel ecclesiastici ali-

Ep. Th. Syn. Eph. part. 1. c. 11. ad p. 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. & 787. & 788. & 789. & 790. & 791. & 792. & 793. & 794. & 795. & 796. & 797. & 798. & 799. & 800. & 801. & 802. & 803. & 804. & 805. & 806. & 807. & 808. & 809. & 810. & 811. & 812. & 813. & 814. & 815. & 816. & 817. & 818. & 819. & 820. & 821. & 822. & 823. & 824. & 825. & 826. & 827. & 828. & 829. & 830. & 831. & 832. & 833. & 834. & 835. & 836. & 837. & 838. & 839. & 840. & 841. & 842. & 843. & 844. & 845. & 846. & 847. & 848. & 849. & 850. & 851. & 852. & 853. & 854. & 855. & 856. & 857. & 858. & 859. & 860. & 861. & 862. & 863. & 864. & 865. & 866. & 867. & 868. & 869. & 870. & 871. & 872. & 873. & 874. & 875. & 876. & 877. & 878. & 879. & 880. & 881. & 882. & 883. & 884. & 885. & 886. & 887. & 888. & 889. & 890. & 891. & 892. & 893. & 894. & 895. & 896. & 897. & 898. & 899. & 900. & 901. & 902. & 903. & 904. & 905. & 906. & 907. & 908. & 909. & 910. & 911. & 912. & 913. & 914. & 915. & 916. & 917. & 918. & 919. & 920. & 921. & 922. & 923. & 924. & 925. & 926. & 927. & 928. & 929. & 930. & 931. & 932. & 933. & 934. & 935. & 936. & 937. & 938. & 939. & 940. & 941. & 942. & 943. & 944. & 945. & 946. & 947. & 948. & 949. & 950. & 951. & 952. & 953. & 954. & 955. & 956. & 957. & 958. & 959. & 960. & 961. & 962. & 963. & 964. & 965. & 966. & 967. & 968. & 969. & 970. & 971. & 972. & 973. & 974. & 975. & 976. & 977. & 978. & 979. & 980. & 981. & 982. & 983. & 984. & 985. & 986. & 987. & 988. & 989. & 990. & 991. & 992. & 993. & 994. & 995. & 996. & 997. & 998. & 999. & 1000.

Sozom. l. 4. c. 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

Ambros. lib. 1. epist. 33.

cujus ordinis eum judicare debere, qui nec monere impar fit, nec jure dissimilis. Hac enim verba rescripti sunt. Hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare.

III. Et quia in hunc locum incidimus, ne res aperta testium nube obscuratur, satis erit unus Ambrosius, qui vehementi oratione sacrilegium istud à mente Principum dispellit. Quando audisti, Clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopis judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamus, ut sacerdotalis juris finis immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est Episcopus à laico, quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat; Episcopus discat à laico. At certe, si vel scripturarum seriem divinarum vel vetera tempora retractemus; quis est qui abnuat in causa fidei, in causa inquam fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis judicare. Infra: Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino auguste memoria Principe, qui nullas leges ante praecepit, sed liberum dedit iudicium Sacerdotibus.

Huc trahi debent quae in Palladium Episcopum, Arrianæ hæreseos professorem, in Concilio Aquileiensi probra conjecit idem Ambrosius; quod Episcopus cum esset, ad sententiam laicorum provocaret. quod de causa fidei intelligendum est. Esi in multis impietatibus deprehensus sit, erubescimus tamen ut videatur qui sacerdotium sibi vindicat, à laicis esse damnandus. Ac per hoc quoniam & in hoc ipso damnandus est qui laicorum expectat sententiam; cum magis de laicis Sacerdotes debeant judicare, eum pronuntio sacerdotio indignum. Quare prudentissimè rescripti Agapetus Pontifex Iustiniano Principi, qui Edictum aliquod de fide orthodoxa promulgarat, se illud laudare & amplecti: Non quia laicis auctoritatem predicationis admittimus; sed quia studium fidei vestre patrum regulis conveniens confirmamus, a que roboramus.

IV. Quamvis autem de fide nihil decernerent Principes, tamen exemplo Constantini Magni Conciliis adesse poterant, ubi de fide tractabatur, quae communis est æquè laicis ac Clericis. Hoc præ se tulit Marcianus Imperator in oratione sua ad Synodum Chalcedonensem: Nos enim ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi Principis Constantini, synodo interesse volumus, ne vel ulterius populi pravis suasionibus separentur. Quare Patricius Florentius mandato Imperatoris Theodosij synodo Constantinopoli habitæ sub Flaviano contra Eutychem interfuit, quia tractabatur de fide, ut ait disertè Imperator in

Rescripto: ἐπειδὴ λόγος καὶ πνεύματός ἐστι. Quae non sunt accipienda eo sensu, quasi de fide tractare Florentio fuerit liberum; sed ut ostendatur, cur adversum regulas, quae laicos à Conciliis arcent, licuerit Florentio interesse tractationibus illius synodi, nempe quia de fide agebatur. Sanè cum legerentur acta istius synodi, & interlocutio Florentij recitaretur his verbis, Qui non dicit ex duabus naturis, & duas naturas, non credit rectè, retulit ille se nihil tale interlocutum. nefas enim sibi esse de dogmatibus discernere: ἡ δὲ ἔργα οἷός τε ἦν ἡμεῖς ὁδοῦ μακροῦ.

Nicolaus I. rationem aperuit cur tractationibus de fide interesse possint laici: Dicite, quæsumus, ubinam legistis Imperatores antecessores vestros in synodalibus conventibus interfuisse? Nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis est, quæ non solum ad Clericos, verum etiam ad laicos, & ad omnes omnino pertinet Christianos. Vos autem non solum synodo in causa Sacerdotis (id est, Ignatij) collectæ interfuistis, verum etiam numerosa secularium millia ad videndum ejus opprobrium aggregastis. Vnde Synodus Octava hærens vestigiis Nicolai, fatetur Principibus liberum Synodis Oecumenicis interesse, cum de fide agitur; quamvis illos à ceteris Conciliis arceat, & ab ipsa fidei definitione, quam à Principibus omnino alienam esse diximus.

V. Neque enim illam impietatem fovemus qua magistratus Constantinopolitani ferebantur, cum editam Legem seu Typum à Constante Imperatore de unius voluntatis in Christo professione, Maximo Abbati, ut ei consensum suum præberet, obtrudebant. Etenim respondente Maximo non esse Principis partes ut de dogmatibus decerneret, Quoniam Sacerdotum est quærare ac definire de salutaribus Ecclesie Catholice dogmatibus; replicant illi: Ergo non est omnis Christianus Imperator, etiam Sacerdos. Tum retulit Maximus: Non est. Neque enim adstat altari, neque post sanctificationem panis exultat eum dicens: Sancta sanctis, neque baptizat, neque chrismatismis consecrationem patrat, neque facit Episcopos, vel Presbyteros, aut Diaconos, neque limit Ecclesias, neque indicia sacerdotij fert, superhumerali scilicet & Evangelium, quemadmodum Imperij coronam & purpuram. Deinde refellit argumentum adversariorum, qui ducebant exemplum à Melchisedeco Rege atque Sacerdote, quem ille typum immortalis Regis & Sacerdotis gefisse, nequaquam verò ceteris Regibus ad eandem dignitatem præivisse, ostendit. atque tandem ita sermonem istum claudit, ut doceat in Diptychis Ecclesie nomina Princi-

Nicolaus I. in ep. ad Michælan.

Ὁβία Syn. cap. 12. οὐκ ἔστιν ἡμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπισημοῦν τῶν πᾶσι τοῖς ἐκκλησιαστικῶν ἡγεμόνων ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας ἀλλὰ τῶν ἐπισημοῦν.

Collatio Maximi cum Principibus in Secretario anno 451. edita à V. Cl. R. P. Sirmondo inter Collectanea Analtisij.

Vide Libellum Mureæ titulum Eucnem.

Conc. Chalced. Act. 4.

Act. 3. Conc. Chalced.

Duas species constituisse mihi videntur antiqui scriptores. Aut enim de Titio movetur quaestio, sub ea ratione qua Clericus est, aut sub ea qua inter cives recensetur. Si de Clericorum gradibus, ordinibus, muneribus, & conditionibus, quae ordinandos decent, & de vitio ordinationum agatur, aut de judiciis quae ob violatos canones instituuntur, quae criminis ecclesiastici nomine comprehendi solent; eo casu, cum ipsum Clericorum ministerium jure divino sit institutum, quae necessaria sunt ad illud explicandum aut vindicandum ei potestati commissae censentur quae jus imponendarum manuum à Christo Domino nostro accepit. Criminis ecclesiastici meminere canon primus Concilij Constantinopolitani Oecumenici sub Theodosio, & Iustiniani Constitutiones. Res quae crimini ecclesiastico materiam praebent, canone perstringi debent, non autem lege publica; nisi in subsidium: quemadmodum nec judicium publicum de iis exerceri debet, sed tantum ecclesiasticum. Quare cum à foro ad jus ferendae legis argumentum trahi solet; ad probandam speciem quam tracto, nempe legibus Regum non subjici eas disceptationes, adducam aliquot testimonia veterum, quae Cleri censuram ante leges Theodosij à magistratuum tribunalibus in crimine ecclesiastico submovent.

II. Huc refertur debent quae de Constantino tradit Rufinus, qui judicium adversus Episcopos se mutuis contentionibus proscindentes in Concilio Nicæno suscipere recusavit: *Deus vos constituit sacerdotes, & nobis à Deo dati estis iudices; & conveniens non est ut homo iudices deos, sed ille solum de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat.* Donatistarum funesta dissidia originem traxere à Cæciliani ordinatione, quam vitio factam contendebant principes factionis. Vitium autem in eo positum, quod Cæciliano manus imposita esset à traditoribus librorum sacrorum, eorum communione infectum Cæcilianum, atque ideo Ecclesia pellendum. Hoc erat purum putum crimen ecclesiasticum; in quo de communione repellenda, vel suscipienda, de traditionibus scripturarum, de vitio ordinationis, quarebatur. Ea de causa interpellatus Constantinus iudices dedit ecclesiasticos cum Melchiade Papa Gallicano Italosque Episcopos. Sed cum Donatistae, sententia iudicum victi, quererentur apud Imperatorem, ille primo quidem cognitionem repulit. Neque enim, ut inquit Augustinus, *ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces que-*

relas suscipere, ut de iudicio Episcoporum, qui Romae sedebant, ipse iudicaret. Tandem importunis Donatistarum clamoribus vexatus, de appellatione cognovit; sed, ut observavit Augustinus, *eis ipse cessit, ut de illa causa post Episcopos iudicaret, à sanctis antistitibus postea veniam petiturus; dum tamen illi quod ulterius dicerent, non haberent.*

III. Quid dicam de Athanasio, in quo illustria extant in utramque partem exempla? Cædis accusatur apud Constantinum Principem. Ille statim Dalmatio Censori iudicium delegavit; sed calumniâ comperatâ, Dalmatium à causae cognitione desistere iussit, ut testatur Athanasius. Arriani Episcopi pari odio in fidem Nicænam & in Athanasium ejus vindicem inflammato, poculum mysticum contractum, altare eversum ab Athanasio læsæ religionis reo, queruntur apud Principem; & Concilium Tyrium impetrant, ut de crimine ecclesiastico, & simul de ceteris, cognitio suscipiatur. Aderat Dionysius Comes satellitio militum cinctus, ut idem animadversor esset & custos observandæ æquabilitatis & ordinis. Inde arripuit occasionem Athanasius hoc Concilium infectandi, ex eo capite scilicet, quod universæ Ecclesiae erat notissimum in iudicia ecclesiastica nihil Imperatori licere. *si istud iudicium Episcoporum, inquit, quid commune cum eo habet Imperator?* Sed cum post aliquot annos à Concilio Antiocheno decreta fuisset executio sententiæ latæ in Concilio Tyrio adversus Athanasium; ille quidem Romam, tanquam ad tutissimum communionis suae portum, confugit; deinde à Sardicensi Concilio, cum Iulij decretum de suscipiendo in communionem Athanasio probatum fuisset, suam Ecclesiam recepit. At verò cum post obitum Constantis fratris, id unum Constantius Imperator ab Arrianis sollicitatus urgeret; ut Liberius Romanus Episcopus, Osius Cordubensis, & ceteri Occidentis Episcopi damnationi Athanasij in Concilio Tyrio jam à sedecim annis redditæ, & novæ in Concilio Orientali post eadem Magnentij decreta subscriberent; viri illi gravissimi, disciplinae ecclesiasticae tunc assertores, quamvis postea desertores, excanduerunt ad impium conatum Principis, illa exceptione se tuentes, quod à iudiciis ecclesiasticis abstinere debeat Imperator. Extat apud Theodoretum dialogus Constantij cum Liberio Mediolani habitus, qui ab ecclesiastici ordinis formula recedendi nullum esse locum constantissimè urget, quemadmodum Osius serio eundem Principem monet ne se ecclesiasticis rebus im-

Actian. Apol. 21

Theodor. l. 1. c. 16.

Offij epistola apud Actian.

K

Rufin. lib. 1. c. 11.

miscat. Quæ ad hanc speciem referenda esse epistola integræ contextus docet.

Hilarius ad Constantianum.

Eadem mens est Hilarij hortantis Constantium Augustum ne permittat iudicibus suis ut Clericos vi, minis, & variis afflictationibus fractos, iis Episcopis addicant & subijciant qui adulterinam doctrinam spargunt: *Provideat & decernat clementia tua ut omnes se ubique iudices, quibus provinciarum administrationes credite sunt, ad quos sola cura & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, à religiosa se observantia abstinant, neque posthac presument atque usurpent & pntent se causas cognoscere Clericorum.*

Hincmar. in O. pasc. 51. Capit. cap. 10.

IV. Valentianus senior rescripto suo apud Ambrosium relato hanc sententiam fancivit, cum in causa fidei vel ecclesiastici alicujus ordinis cum iudicare debere statuit qui nec munere impar sit nec jure dissimilis, id est, cognitionem synodis deberi, si de Clericis, quæ Clerici sunt, quæstio instituitur. Iuvat hanc interpretationem Hincmarus Archiepiscopus Remensis, cum Leonis locum explicat, ubi decreta Pontificum de sacris ordinibus edita, servanda esse docet. *De sacris autem ordinibus promulgare est, qui & quot sint, & quales ac qualiter, & à quibus vel quando sint ordinandi, & quomodo ac quantum in singulis gradibus debeant ministrare, qualiter etiam ab ostiario usque ad summum sacerdotium quique valeant procehi. Et que sint ex eis à sedis Romane Pontificibus promulgata, omnibus in ecclesiasticis dogmatibus exercitatis constat esse notissimum. Quò referenda sunt Honorij ad Arcadium epistolæ verba, in causa Chrysofomi à Theophilo Alexandrino & à Synodo ad Quercum, ordine iudiciorum non servato, ob canonicas accusationes, non autem ob fidei quæstiones, damnati, & in exilium ab Arcadio pulsati: Cum si quid de causa religionis ageretur, episcopale oportuerit esse iudicium. Ad illos enim divinarum rerum interpretatio, ad nos religionis spectat obsequium. Sed esto, sibi de mysticis & catholicis quæstionibus amplius aliquid principalis cura presumpserit; itane usque ad exilia Sacerdotum, usque ad hominum cedes, debuit indignatio concitata procedere?*

Epistola Honorij Imp. ad Arcad.

V. Ea quæ protuli testimonia fati evincunt illud axioma verum esse quod probare contendit, nempe Cleri censuram imperatoris legibus non subjacere. Hoc sensu intelligendus est Basilius Imperator: qui in Octava Synodo iis verbis usus est, quæ suis finibus coerceri debent, ut illis sua ratio constet. De vitio ordinationis Photij, quæ contra Canones celebrata erat, in illo Concilio agebatur, & de restitutione Ignatij Patriarchæ Constantinopolitani.

quæ duæ quæstiones iudicio illius synodi diremptæ sunt, & imaginum usus confirmatus. His ita peractis, Basilius ad synodum accessit, ut res decretæ etiam subscriptione sua robur acciperent; & addit: *Laico cuicunque nulla ratione de ecclesiasticis causis disputandi, aut universam Ecclesiam Oecumenicamque Synodum oppugnandi, fas esse dico. Hæc enim excutiendi, & in utramque partem agitandi, Patriarcharum, Sacerdotum, & Doctorum est officium, quibus à Deo ligandi & solvendi potestas est concessa. Nam laicus, etsi omni pietatis & sapientie laude prestat, tamen laicus est; & ovis, non pastor.*

VI. Attamen abstinere non debeo à duobus locis è Concilio Chalcedonensi petitis, quibus hæc sententia penè conceptis verbis est expressa. Dioscorus Patriarcha Alexandrinus literis Concilij evocatus, ut libello Eusebij Dorylaeorum Episcopi responderet, cum iudicio synodi stare noller, nisi adessent cognitioni accusationis adversum se delatæ gloriosissimi iudices & sacerdotum, qui pridie locum Principis in Concilio obtinebant; Cecropius Episcopus Sebastopolis, unus è tribus Episcopis qui missi erant ad vocandum Dioscorum, inanem hominis spem his verbis repulit: *Quando canonicæ quæstiones examinantur, neque Iudices neque alios laicos interesse oportet, nisi tantummodo tuam sanctitatem, quæ in propria accusatur persona. Idem fatetur ingenuè Iustinianus, iurisque illius rationem reddit: Si verò ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione ecclesiastica & multâ, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provincie iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire civiles iudices, cum oporteat talia ecclesiasticè examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam, secundum sacras & divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges. Εἰ μὲν τοὶ ἐκκλησιαστικοὶ εἰν τὸ ἀμάρτημα, δόξουν σφοδρισμοῦ ἔπιμύμων ἐκκλησιαστικῶν, ὁ θεοφιλέτατος ἐπίσκοπος τῆτο κενέτω, μηδὲν ἐπινοήσωντων τῆς λαμπρότατης ἀρχόντων τῆς ἐπαρχίας. οὐδὲ ἄλλο βεβλήμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις ὅλας εἰδὲ γνώσεσθαι τοῖς πολιτικοῖς ἀρχουσι, δέον τὰ τοιαύτα ἐκκλησιαστικῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ ἐπικαρποῦναι ψυχὰς τῆς ἀμαρτανότων διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιμύμων, καὶ τῆς ἐκείνων κωνίας, οἷς ἡμεῖς τοὶ κατὰ τοὺς νόμους ἀπαξιούσομεν.*

Allocutio Hilarij ad VIII. Synod. Act. x. August. II. etc.

Concil. Chalcedon. Act. x. etc.

VII. Sed quoniam delicatioribus ingeniis est satisfaciendum, quibus omnia argumenta fastidium movent, nisi arte quadam & industria parata sint, docendum est, non tantum à iudiciis canonicis abstinuisse magistratus, sed etiam à legibus ea de re

ferendis Imperatores temperasse. Marcianus exemplo suo docuit quid sequi debeant in posterum Principes, cum Clericorum & monachorum disciplina constituenda est. Etenim cum monachorum erga Episcopos cultum & obedientiam, monasteriorum cum consensu Episcopi ædificationem, Clericorum à secularibus negotiis secessionem, & in sibi assignatis Ecclesiis assiduum & sedulam administrationem, Marcianus constitui veller, quia planè hæc capita ecclesiasticos ordines attingunt, à quibus publicam auctoritatem Valentinianus senior summovertat, de his noluit legem ferre, sed satius esse putavit ut synodi decreto staturerentur. Protulit hæc capita Marcianus, quæ relecta publicè à Beroniano sacri Consistorij à secretis, in canones illius Concilij ἀνωλεξεί relata sunt. *Divinissimus & piissimus Dominus Noster ad sanctam synodum dixit: Quædam capitula sunt que ad honorem vestre reverentia vobis servavimus, decorum esse judicantes à vobis hæc regulariter potius formari per synodum quàm nostra lege sanciri.* Prudenter loquitur Marcianus, nec sibi potestatem istam decernendi arrogat, nec derogat majestati suæ; sed tamen rem totam non solum iudicio & consensui synodi, sed etiam Decreto committit.

Concil. Chalcedon. ad. 6. m. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

VIII. Vnde est quòd de ritibus, ceremoniis, sacramentis, Cleri censura, functione, conditionibus, & disciplina Canones à Conciliis, & Decreta à Pontificibus Romanis, tanquam de materia sibi subiecta, frequentissimè edantur, & vix ulla proferri possit conflictu Principum, quæ hac de re lata fuerit ex mero potestatis secularis imperio. Secutas quidem hæc in parte leges publicas videmus, sed non antecessisse. Enimvero quia Clerici, non tantum quæ Clerici, sed etiam quæ cives sunt, spectantur in Republica, legibus Principum tenentur, nisi earum gratiam, aut libertate generali toti Clero indulta, aut alicui ordini, ex beneficio Regum consecuti sint. De qua immunitate, quatenus in Gallia locum habet, dicendum est alibi copiosè, & de Bonis ecclesiasticis, quatenus jurisdictioni regie subjacent. Vbi etiam expendemus, qua ratione apud nos vim obtineat dictum illud Innocentij III. quod extat in Decretalibus, scilicet de personis & rebus ecclesiasticis nullam laicis attributam esse facultatem. Sed hæc disceptatio ad præsentem quæstionem non pertinet, in qua potestatem regiam à Clericis, quæ sunt Clerici, & à rebus omnino spiritualibus & merè ecclesiasticis arcemus, præter-

quam si ad tuendos Canones exerceatur.

CAPUT VIII.

Synopsis.

I. An Princeps dividere possit provincias ecclesiasticas, & episcopalem sedem in metropolitanam evertere. Quod factum à Valente Imp. in Cappadocia secunda. Hoc illicitum docuit Innocentius primus. De Beryo in metropolim eveicta à Theodosio, quæstum in Synodo Chalcedonensi. Rescriptum probatum fuerat à Synodo Constantinopolitana. Sed rescindi iussit Princeps, si Canonibus esset adversum. Pragmatica legibus contraria, inutiles.

II. Divisio Phœnicie contraria Nicanis canonibus. Lex Principis illis adversa, rescissa à Principe, idque synodus amplexa est.

III. Iudices unà cum synodo de possessione restituenda Ecclesia Tyri pronuntiant. Sed de ordinationibus ab Episcopo celebratis iudicium integrum synodo relinquunt, quamvis iudicium ab ea latum deinde confirmet.

IV. Rescissionem rescriptorum quæ canonibus contraria sunt, à Principe & à Iudicibus petis Synodus Chalcedonensis, quod decretum à Iudicibus in synodo.

V. Canon xij. synodi securus est, ne quis Episcopus rescripta ad provinciarum divisionem impetret, penà latà in Episcopum. Discussus canon xvij. qui superiori contrarius videtur. Explicatio Zonara, civitates de novo conditas in metropoles à Principibus evechi posse. Balsamo de quibuscunque civitatibus intelligit. Alexius Comnenus canones conciliat, non rectè.

VI. Ex sententia auctoris conciliantur duo canones, ita ut nec provincias dividere, nec civitatem episcopatu ornare Principi liceat.

VII. Patriarchatus Hierosolymorum adjecta provincia, Principum rescriptis, quæ ab Ecclesia Antiochena eas distraxerant. Contentio sopita transactione Episcoporum. Quæ Decreto Iudicium & Synodi confirmata, quia mixta causa.

I. **N**VNC inquirendum restat, an saltem Ecclesiarum dignitas à Principe pendeat; adeo ut honor metropolitanicus, quem civitatibus contulerit, ad earum civitatum Episcopos manare possit. Id quidem olim obtinuisse quamplurimis testimoniis probari posset; sed uno tantum utar. Cappadocia in duas provincias secta est à Valente Imp. in odium Basilij; constituta Cappadocia secundæ metropoli in urbe Tyanorum: cujus Episcopus Anthimus synodum provincie in duas partes distraxit, invito licet Basilio, ut testatur Gregorius Nazianzenus. Sed cum Principes faciliores se præberent his innovationibus, Innocentius I. jam olim respondit Alexandro Antiocheno Episcopo Ecclesiarum statum divisionibus provinciarum à Principe factis non immutari. *Nam quod sciscitaris, inquit,*

Gregor. Naz. Orat. 10. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

K ij

utrum divisio imperiali iudicio provinciis, ut
 dua Metropoles fiant, sic duo Metropolitanus Epi-
 scopi debeant nominari. Non ergo visum est ad
 mobilitatem necessitatum mundanarum Dei Ec-
 clesiam commutari, honorisque aut divisiones
 perpeti, quas pro suis causis faciendas duxerit
 Imperator. Ergo secundum pristinum provincia-
 rum morem, Metropolitanos Episcopos convenit
 numerari. Sed nihil proferri potest illustrius
 ea cognitione quae hac de re peracta est in
 Concilio Chalcedonensi. Phœnicia subdita
 erat Tyro civitati, quae erat provinciae me-
 tropolis. Eustathius Episcopus Beryti in
 eadem provincia, ut dignitatem Ecclesiae
 suae & urbi conciliaret, divisionem Phœni-
 ciae primae à Theodosio Principe impetra-
 vit; atque hoc pacto quorundam Episco-
 porum ordinationem, & administrationem
 Ecclesiarum, à Tyri Ecclesia ad suam tran-
 stulit. Tamen Principis rescriptum vim non
 habuit, quod attinet ad ecclesiasticam di-
 visionem, donec ab Anatolio Constantino-
 politano Episcopo, à Maximo Antioche-
 no, (ad quem Phœnicia iure Patriarchico
 pertinebat) & à ceteris Episcopis Constans-
 tinopoli congregatis haec episcopatum se-
 ctio confirmata est. Synodico Decreto
 Phorius Episcopus Tyri subscripsit, sed in-
 vitus, & excommunicatione à Synodo
 Constantinopolitana ad consensum ada-
 ctus. Itaque libello supplici rogat Marcia-
 num, ut pragmaticam formam ad Praefectos
 Praetorio & ad Concilium Chalcedonense
 missam, antiqua jura Tyri Ecclesiae restituat.
 Princeps magistratibus, qui Concilio ade-
 rant, dat in mandatis ut sancto cœtui de-
 nuntiant sibi non esse in animo ut Episco-
 porum negotia secundum leges suas, sed
 juxta Canones, regantur. Quae non sunt
 intelligenda in universum de omnibus Epi-
 scoporum negotiis, sed de episcopatum
 divisione & Episcoporum ordinationibus
 huic vel illi Metropolitanano addicendis. Ita-
 que rescripto jam ipsa Principis interlocu-
 tione rescisso, sub ea conditione si Cano-
 nibus adversaretur, Iudices interlocuti sunt,
 ut canones de provincialium institutione le-
 gerentur. Sed ante lectionem Patres ipsos
 rogaverunt an vellent causam istam è rescri-
 ptis datis discuti, an verò è Canonibus. Et
 ut haberent quod sequerentur, sacrum sy-
 nodum monuerunt se jam praedixisse quid
 Principi videretur. Tunc Synodus in liberam
 illam vocem constanter erupit: *Contra
 regulas Pragmaticum nihil valebit. Regula Pa-
 trum teneant.* Et à iudicibus iterum interpel-
 lata an liceret rescripto Principis *aliena Ec-
 clesiae jura ab aliis Episcopis averti*, respondit
 hoc non licere secundum Canones.

II. Relecto itaque Nicenae Synodi ca-
 none, qui singulis provinciis unum tantum
 Metropolitanum praesse decrevit, à quo
 Episcoporum ordinationes penderent, de
 Concilij totius sententia Iudices pronun-
 tiant Photium Tyriorum metropoleos Epi-
 scopum omnem potestatem ordinatio-
 num in civitatibus Phœniciae primae habitu-
 rum, Eustathium verò Berytensem nihil
 novi juris è pragmatica forma sibi vindica-
 turum. Quod iudicium acclamationibus
 suis Synodus Chalcedonensis prosecuta est.
 Unde si quis penitus cognitionis hujus or-
 dinem inspiciat, nullo negotio colliget le-
 ges canonibus adversas nullius esse momen-
 ti, cum in eam sententiam Marcianus Prin-
 cept & Synodus consentiant. Quae regula
 locum habet in specie proposita, scilicet in
 iis quae Ecclesiarum ordinationes respi-
 ciunt, vel si quis velit eam ad alios casus
 porrigere, ad eos tantum extendere oportet
 quibus Canonum disciplina merè eccle-
 siastica continetur. Deinde adverteret, syno-
 dum non usurpare potestatem legem latam
 à Principe antiquandi. Etenim prius à Mar-
 ciano abrogata erat, & à Iudicibus de man-
 dato Principis edictum fuerat, Imperatori
 placere ut episcopalia negotia canonibus,
 non legibus, regantur. quam sententiam
 Synodus non prompsit, sed amplexa est.
 Itaque arbitrium revocatae legis penes Prin-
 cipem integrum mansit.

III. Quinimò cum de rescripto Theo-
 dosij in irritum mittendo & de restituenda
 Photio juris antiqui possessione actum est,
 Iudices ex sententia synodi, attamen Iudices,
 iudicium reddiderunt. Quod tamen
 facere non tentarunt, cum in eadem causa
 suborta est quaestio merè spiritualis, scilicet
 de ordinationibus Episcoporum à Phorio
 Tyrensi peractis in iis civitatibus quae à Ty-
 riorum Ecclesia avulsae, Ecclesiae Beryti
 erant tributae. Etenim ab hac cognitione,
 quia disceptatio canonica erat, & de ordi-
 nibus ecclesiasticis agebatur, Iudices om-
 nino abstinerunt. Interlocuti quidem sunt,
 de episcopis ordinatis à Photio, amotis ve-
 rò ab Eustathio, & ad presbyteratum de-
 jectis, quid videretur sanctae synodo: quae
 respondit illos in Episcoporum numero esse
 habendos, cum manus impositionem à
 Metropolita suscepissent. Sed magistratus
 hac de re pronuntiare noluerunt. *De his, in-
 quunt, finaliter decernere ac definire, sancta
 est synodi.* Et statim Legati Romanae sedis,
 Anatolius Constantinopolis, Maximus An-
 tiochiae, Iuvenalis Hierosolymorum, Tha-
 lassius Caesareae Cappadociae, Eusebius An-
 cyrae Galatiae Episcopi, sententiis ex ordine

I. un. C. de Me-
 trop. Beryti.

Conc. Chal-
 ced. c. 4.
 Συνοδος ἁγία
 ἐν Νίκαιᾳ
 ἐκείνη ἡ πρώτη
 ἐν Κωνσταντινῶν
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ

Τῶν ἐπιπέσει
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ

Κατὰ τὴν ἐπιπέσει
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ

τὴν ἐπιπέσει
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ
 ἐπιπέσει ἡ

cognitionem Patriarchæ detulit antequam consensum his rescriptis gratiosus præbeat. Sed nemo non videt his interpretationibus Imperatorem & Patriarcham vim apertam Canonibus intulisse, ut Ecclesiam Constantinopolitanam amplificarent.

V I. Mihi verò sincerior videtur esse canonis xvii. Chalcedonensis explicatio, quæ xii. sententiam non lædat; ita ut fixum sit & certum provincias à Principibus in duas metropoles dividi non posse ex illo canone xii. Quam ad rem non pertinet canon xvii. cum eo id tantum cautum fuisse mihi videatur, ut si urbem aliquam de novo conderet Princeps, ad cujus conventum & jurisdictionem pagos aliquot è vicina civitate distractos adjungeret, civili formæ se ecclesiasticus ordo accommodaret; adeoque remota triginta annorum vel longioris temporis præscriptione, pagi à vicino Episcopo avulsi, Episcopo illi tribuerentur in cujus parœcia urbs nova sita est. Vnde sequitur ab Episcopo illius parœciæ, in qua urbs condita est, pagos novæ urbis territorio contributos, & ab episcopatu vicino distractos vindicari, nulla possessionis antiquæ ratione habita. Attamen non conceditur Principi ut novum episcopatum rescripto suo instituat; multò minus, ad omnes urbes quæ civitatis honore decoratæ fuerint à Principe, vel ad provinciarum divisiones & metropoleon dignitates ab eo decretas, trahenda essent; etiam si de episcopatu à synodo instituendo in urbe de novo condita hæc dici possent juxta Zonaræ mentem.

V II. Partes suas Iudices & Concilium Chalcedonense interposuerunt in dirimenda contentione quæ orta erat à multis retro annis ob rescripta elicita ad instaurandum Patriarchatum Hierosolymorum. Quartus honoris gradus, post trium primarum sedium Episcopos, firmatus fuerat Æliæ seu mavis Hierosolymitano Episcopo, canone v i i. Concilij Nicæni. Sed nulla, ne in provinciis quidem Palæstinæ, quæ Cæsareæ Episcopo parebant, auctoritate potitus est, donec rescriptis Principum Phœnicias, Arabiam, & tres Palæstinas à Patriarchatu Antiocheno avulsas obtinuit. Ea res magnos motus in illis provinciis excitavit, qui transactione sopiti sunt quam Maximus Antiochenus, & Iuvenalis Hierosolymitanus, in Concilio Chalcedonensi iniverunt; ea conditione, ut Phœnicia & Arabia Antiochenæ Ecclesiæ redderentur, sed Palæstinæ Hierosolymitano Episcopo cederent. De rescriptis ex utraque parte impetratis, de constituendis novis Dioceseon finibus, & de ordinationibus Episcoporum addicendis

agebatur. Itaque in re mixta, Decretum Principis & Concilij, transactioni firmandæ interponendum erat. Magistratus imperatorij referunt Concilio, sibi mandatum à Principe ut de lite mota cognoscerent, sed Episcopos pacta quædam inivisse quæ videantur æquitate niti, ideoque sibi visum ut communi Decreto firmentur. Recitatis à Maximo & Iuvenale transactionis conditionibus, Legati Romani ceterique Episcopi sua interlocutione, & postremo Iudices suo decreto eas confirmaverunt. *Firma etiam, inquit, per nostrum Decretum & sententiam sancti Concilij in omni tempore permanebit Episcoporum consensio, vacantibus scilicet secundum iussionem diviniissimi & piissimi Principis omnibus pragmaticis, & quocumque modo sacris ab utraque parte literis impetratis; in super & multatione que in eis, hujus rei causâ, noscitur contineri.*

CAPVT IX.

Synopsis.

I. Iustinianus in urbe Iustiniana archiepiscopatum constituit, adscriptis illi septem provinciis. Non constituit jus novum, sed antiquum partim restauravit. Vigilus Papa confirmat que Princeps decreverat. Episcopus Iustiniane, Patriarcha dictus.

II. Iustinianopolis antea quoque dignitate Patriarchali. Sed differt à Iustiniana. Est eadem urbs cum Constantia metropoli Cypri. Ea dignitas personalis collata Ioanni Episcopo à Synodo Trullana, consensu Imperatoris.

III. Vtroque Ponto in unam provinciam redacto, nihil immutavit Iustinianus quoad sacerdotia. Nec etiam in Paphlagonia. Solida illius provincie metropolis erat urbs Gangrarum. regia Deiotari. Ea immixta, nova Honoriadis provincia constituta est, cum sua metropoli Claudiopoleos. Rediit in unum corpus Paphlagonia, utraque metropoli salva. Videtur aliquando Paphlagonia adjuncta fuisse Galatia.

IV. Ecclesia Gallicana non passa est à Regibus novos episcopatus institui, quod tentaverat Childebertus Meleduni, ad petitionem plebis.

V. Et Sigibertus id fieri obtinuerat Castraduni in diocesi Carnotena, quod rescriptum à Synodo Parisiensi.

VI. Rogerius in Sicilia episcopatum Troinensem instituit, Messanensi à se restaurato adjunxit, sed Summi Pontificis auctoritate. Vt Otho Gnesnensem in Polonia.

VII. Damnata opinio eorum qui hoc jus Principibus vindicant. Eorum tamen consensus necessarius.

IUSTINIANUS Imperator videtur canones Concilij Chalcedonensis infregisse, cum Iustinianæ patriæ suæ episcopatum in summum sacerdotij fastigium evexit, Archiepiscopi dignitate & auctoritate in septem provincias illi concessa, nempe in

Nov. 19. ...

nuit. Accidit tamen huic provinciae ut temporibus Honorij Imperat. aliquot urbibus minueretur; quae cum tribus oppidis à Bithynia recisis, in provincia specialis nomen concesserunt, cui Honoriadis nomen impositum. Huic novae provinciae sua metropolis non defuit, nempe Claudiopolis, una ex urbibus Bithyniae; quae statim eadem dignitate in Ecclesia aucta est. Vnde Claudiopolis recensetur inter civitates metropolitanas in subscriptionibus Concilij Chalcedonenfis aequè ac civitas Gangraram. Ex Honorjade & reliqua Paphlagonia unum provinciae corpus Iustinianus constituit, ea lege, ut de dignitate ecclesiastica utriusque metropoleos nihil deperiret. Ante conjunctionem istam videtur imminuta semel Paphlagonia, adjuncta fuisse Galatiae. Vnde vetus auctor scripsit: εν τῇ Γαλατία Παφλαγονία. Quod Gangrensis clericis occasionem praebuit trium Episcoporum suorum ordinationem ab Episcopis Ancyrae Metropolitanis Galatiae petere.

Descriptio provinciae MS. adjecta Prolemano. Conc. Chalc. A.D. XV.

Nov. 31. De descriptione quatuor Praefidum Armeniae c. 1. ...

Quam religionem in provinciarum conjunctionibus adhibuit Iustinianus ut nihil immutaret in sacerdotiis, eadem usus est in provinciarum sectionibus. Armenia tributa fuerat in primam & secundam, & suis Metropolitanis parebat. Sed Iustiniano, qui devictis barbaris Imperij fines protulit, visum est integram Armeniam in quatuor provincias partiri, quae totidem magistratibus regenda committeretur. Quae vero, inquit, ad sacerdotia spectant, ea, ut saepe diximus, volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus metropolitanum neque circa ordinationes vel mutationem vel novationem suscipiente.

Epistola Leonis ad Child. T. r. c. Conc. Gall. an. 538.

IV. Gallicana Ecclesia in eandem sententiam cum Synodo Chalcedonenfi & Innocentij decreto conspiravit, putavitque nefas esse Regum imperio episcopatus novos institui. Cum enim Childebertus Rex Francorum Meleduni, quae urbs erat in dioecesi Senonensi sita, Episcopum ordinandum ad petitionem plebis curaret, & in eam rem cuperet Leonem Senonensem Episcopum Metropolitanum adesse; ille constantissime respondit epistola ad Regem data: Custodite, quae so, statuta Patrum; & Canonum severitate constricti, non patiamini, sicut scribitis, ad petitionem ejus plebis, superstitite proprio Sacerdote, alterum Episcopum ordinari. Quia si hoc credunt quod nefas est credi, desertores potius judicandi sunt quam fideles. Et non eorum preces facile audiri debent à Principe, quorum petitionibus potius generantur scandala, quam pax Deo amata servatur. Epi-

stolam verò his verbis concludit: Nam gloria vestra optimè debet & credere & scire, quia si contra statuta Canonum quicumque Episcoporum sine consensu nostro Meledone Episcopum voluerit ordinare, usque ad Papae notitiam vel synodalem audientiam, tam hi qui ordinaverint, quam qui ordinati fuerint, à nostra erunt communione disjuncti.

V. Novi episcopatus institutionem tentaverat tantum Childebertus. Sed Sigiberti Regis consensu peracta fuerat in Castro Dunensi, parociae Carnotena; ubi Promotus Presbyter, secunda dioecesi, Episcopus fuerat institutus. Aegre tulit hanc sibi & Ecclesiae Carnotena; factam injuriam Pappolus Episcopus Carnotensis, qui rem omnem ad Concilium Parisiense detulit. Et synodus quidem nefarium conatum damnans, Promotum ab episcopali dignitate dejecit, & integræ dioeceseos administrationem Pappolo restituit; sed præterea Regem gravi oratione officij sui admonuit ne Promoti causam conclamata ultra tueretur: Quantum ineffabili gaudio synodali Concilio nuntiat, quandoquidem à Catholico Principe res nova pro dilectione Christi concipitur, tantum lamentabile execrandumque censetur, cum in Ecclesia sancta contra Deum & contra canonum disciplinam dissensio generatur. Tum recitata Promoti consecratione, addit: Quam rem licet vix credere possumus cum consensu gloriae vestrae fieri potuisse; tamen si cujuscunque prava suggestioni preventi, in hac tam obscena & Ecclesiae universae contraria consensistis, ab hujusmodi scandali defensione sinceritatis vestrae conscientiam expietis.

Epistola Conc. 171. xv. ad Imperatorem Regium. 171.

VI. Cum Rogerius Calabriae & Siciliae Comes felicibus armis Siciliam à Sarracenis extorsit, in id omne studium suum contulit, ut episcopatus in illa insula restitueret. quod perfecit immani sumptu, & liberalitate quae hominem gente Gallum deceret. Ac primò Troinensem episcopatum instituit: quem deinde cum Messanensi, cujus restaurationem aggressus est, diplomate suo conjunxit quidem, sed de Summi Pontificis consilio & auctoritate, ut patet ex ipsarum literarum Rogerij lectione, quas Sigilli nomine inscripsit. Eadem auctoritate Pontificis Gnesnensem archiepiscopatum in Polonia ab Ottone III. constitutum fuisse anno DCCCCXCIX. ex Ditmaro rectè censuit Illustrissimus Cardin. Baronius.

Estat diploma Rogerij apud Childebertum Prolemano. In antiquo jure ecclesie siculae part. 1. c. 7. III. Card. Bar. an. 999.

VII. Quare non est quòd à communi Univerfalis Ecclesiae sensu recedamus, fœda in Principes adulatione; ut contigit Marco Antonio de Dominis, qui episcopatum institutionem Regibus perperam

Marcus Anton. de Dom. l. 4. De Rep. Eccl. c. 1. §. 134. & 139.

&

& contra ipsos Canones asseruit. cujus sententiam recentiores aliqui amplexi sunt. Tota rei istius disponendæ ratio ad Ecclesiam pertinet, quemadmodum dixi. quam tamen sine consensu Principum peragere non debet, ut ostendam libro IV. cap. XIII.

CAPVT X.

Synopsis.

I. Etsi Principes leges ecclesiasticas condere non possint, ad Tuitionem Canonum tenentur ex officio. De religione satagere debent etiam pagani Principes, ob civium tranquillitatem. Et legibus suis injurias Deo factas ulcisci Christiani Reges, ad Dei cultum amplificandum adhibiti ex eo quod Christo nomen dederint.

II. Garcia opinio, putantis eundem esse finem legum civilium & ecclesiasticarum, apud Christianos, scilicet felicitatem æternam civium. Discrimen harum legum ex sententia auctoris. Canones singulis instrumenta felicitatis illius parant. Leges pacem publicam singulis civibus, & per consequentiam, æternam felicitatem. Paris & Regis in hoc capite comparatio.

III. Societas religionis & regni. Virique prospicere tenentur Princeps. ex Theodosio, & Concilio Ephesino.

IV. Tuitio Ecclesie Regibus Christianis commissæ à Christo. Probatur ex Paulo, & Augustino.

V. Idem probatur è psalmo secundo & variis locis Augustini, & è Sixto I.

VI. Discussus Eusebii locus de Episcopo N. qui male vulgo explicatur. Constantinus dictus ab Eusebio Episcopus communis.

VII. Pacem Ecclesia conservabant Principes, inditis synodis, & confirmatione decretorum synodaliū, à Iustiniano, & Quinta Synodo.

VIII. Discrimen inter Decreta fidei & disciplina, quod attinet ad confirmationem Principum.

IX. Synodus Nicæna à Constantino confirmata, Constantinopolitana à Theodosio, & Ephesina ab alzero Theodosio.

X. Marcianus confirmat Chalcedonensem.

XI. Iustinianus depositioni Anthimi imperialem auctoritatem adjunxit.

XII. Constantinus Poganatus confirmat decreta Sextæ Synodi, quod gratum Leoni secundo. Synodus in Trullo petit confirmationem à Principe. Septima & Octava Synodus ab Imperatoribus confirmata, postquam illis constitit libero consensu Episcoporum omnia decreta.

XIII. Principes non condunt novos canones, sed conditorum executionem decernunt, ex Facundo Hermianensi.

I. **E**T SI leges ecclesiasticæ & spirituales rebus indicere, modo quem capite septimo explicui, non contineatur intra fines regie potestatis, at tamen canonicas constitutiones suis etiam legibus tueri ex officio Principes tenentur. Quod ita velim intelligi, ut non solum interpellati & rogati Principes ministerium suum ad Ca-

nonum observationem commodare possint, sed etiam ex officio in eam curam incumbere teneantur. Licet enim Reipublicæ administratio eo sine illis à divino numine concredita sit, ut civium tranquillitatem procurent, atque ex illo capite de vera religione constituenda debeant esse solliciti, quia cives in officio suo erga se & erga Principem religionis cultu veluti vinculo quodam adstringuntur, ut de Romanis observavit Augustinus, in nobiliores tamen curas ipsa natura duce assurgunt. Etenim cum naturæ auspiciis unicuique sit insita superni alicujus numinis cognitio, à quo cetera omnia pendent; ipsi etiam Principes, quibus veræ religionis lumen non effulsit, non solum privatis studiis numen illud colere tenentur, sed etiam publicis legibus contumelias quæ illi aut idololatriæ aut monstris criminum à civibus inferuntur, ulcisci. Si paganos Principes huic officio addictos fatemur; quanto magis Principibus Christianis, qui vera fide imbuti, auxiliis gratiæ, naturalis cognitionis fines excesserunt, religionis promovendæ & tuendæ curam impensius incumbere dicemus; ita ut omne studium suum & operam conferant ad cultum divini numinis amplificandum, qui in fide & disciplina versatur. Ad quæ officia Principes adigi putamus, non ex eo tantum capite quod ea ad felicitatem Imperij conducant, quæ quidem ut plurimum cum illis est conjuncta, sed ex eo etiam, quod nomen suum Christo dederint, eique caput suum & ipsam regiam dignitatem devoverint.

II. Quod ut accuratius intelligatur, observandum est sententiam meam abesse à Fortunij Garcia opinione, qui eundem esse legum civilium & canonicarum finem contendit; adeo ut legi civili non solum propositus sit finis promovendæ tranquillitatis publicæ, sed etiam veræ æternæque felicitatis civibus procurandæ. Fateor enim hoc esse præcipuum discrimen inter canonum decreta & leges publicas, (ut ego quidem existimo, licet alij aliter interpretentur) quod illa unicuique Christiano felicitatem æternam parent, & ad eum finem instrumenta accommodata subministrant; hæc verò Reipublicæ pacem, & singulorum civium, quatenus sunt partes Reipublicæ, promoveant, & cultum Christo debitum generaliter fiant, pœnis in contumaces latis; unde per consequentiam amotis impedimentis, felicitas æterna singulorum civium procuretur. Par esse videtur hac in parte Regis & Patris officium. Ut enim parentibus incumbit, præcipue quidem ut liberos exhibeant, sed huic naturali curæ ac-

August. lib. 4. de Civ. Dei cap. 32.

Fortunij Garcia De ultimo fine utriusque iuris. Vide Suarez lib. 3. De legibus c. 11.

L

cedit etiam altera ex professione religionis Christianæ profecta, ut eos in veram fidem & pietatem erudiendos magistris tradant; ita etiam Principes, quibus divinum numen ad procurandam in Republica pacem vices suas commisit, eò etiam studium suum porrigere debent, ut cives ad felicitatem æternam prosequendam compellant. quod omnino assequuntur, si per Episcopos, quæ ad fidei sinceritatem & mores componendos pertinent, populis denuntiari curent, res in hoc genere ab Ecclesia decretas suis legibus sanciant, & ne rebus constitutis vis aliqua fiat, sedulo invigilent. Ita enim fiet ut Imperij & Ecclesiæ pacem ex æquo inviolatam præstent.

III. Huic officio Theodosius Imperator se adstringi fatetur iis literis quas ad Synodum Ephesinam dedit: quarum testimonio eò lubentiùsutor, quòd Oecumenicæ Synodi iudicio approbatæ & in Acta relatæ sunt. Ex iis patet societatem & cognationem quandam inter Religionem & Rempublicam, ad Principis studium pertinere ecclesiastici status æquè ac Imperij pacem; regij muneris esse ut eum firmum & inviolatum præstet ex omnium consensu, pietatis religionisque sinceritatem tueatur, curèque ut eorum qui Clero adscripti sunt emendata sit castigatæque vita. Quare non alienum erit integra verba Theodosij referre, quæ præcipuas regulas complectuntur quibus Ecclesiæ Gallicanæ Libertas continetur. *Reipublica nostra constitutio eà quæ in Deum est pietate præcipuè nititur, multatque inter hanc & illam cognatio ac familiaritas intercedit. Nam & ex se invicem pendent, & utraque prosperis alterius successibus incrementa sumit: quandoquidem ut vera religio iustâ actione perficitur, ita Republica utriusque ope nixa florescit. Cum itaque Deus Imperij habenas nobis tradiderit, isque qui imperio nostro parent, pietatis & securitatis quoddam quasi vinculum nos esse voluerit; harum inter se societatem, providentiæ & hominibus medios nos præbentes, indivulsam perpetuò conservare contendimus. Infra: Ante omnia autem in id operam damus ut ecclesiasticus status ejusmodi sit qui & Deum deceat, & temporibus nostris quàm maximè congruat, idemque ex omnium concordia & consensione suam tranquillitatem obtineat, tum per ecclesiasticarum controversiarum à turbis & seditionibus liber existat, tum demum ut pia religio ab omni reprehensione immunis perseveret; eorumque vita qui vel inter Clericos censentur, vel magno quoque inter illos sacerdotio funguntur, omni prorsus nevo & culpa vacet.*

IV. Hæc autem Ecclesiæ tuendæ provincia Christianis Principibus ab ipso Chri-

sto mandata est, ut veterum auctoritate & sacris Scripturis deprompta docemur. In eam sententiam Paulus Apostolus monet acceptum esse Deo ut Reges Christianæ fidei adscribantur, regiàmque majestatem Christiani facti retineant, utque perfidiam ejuratâ, ceteris Christianis tranquillam vitam præstent, cum omni pietate & sanctitate conjunctam. Hic est enim genuinus sensus horum verborum: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Officio autem illo Reges defungi non possunt, nisi merum imperium adhibeant, & jus gladij quod Deus illis mandavit. Vnde Augustinus: *Nam & terrena potestates, quando schismaticos persequuntur, ea regula se defendunt, quia dicit Apostolus, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. non enim frustra gladium portat. Mox Donatistas alloquens: Cognoscetes vestri schismatis nefas, constituunt adversus vos pro sua sollicitudine ac potestate quod volunt.*

V. Ad Ecclesiæ Christianæ Tuitionem à Principibus præstandam referendus est etiam psalmus secundus: qui plenius ad Christum pertinet, quàm ad Davidem, ut ipsi Apostoli testantur. Is autem psalmus Principes omnes hortatur ut Dei Filium venerandi suscipiant; hoc est, ut se illi ministros, quæ Reges sunt, exhibeant, quemadmodum vere interpretatur Augustinus: *In hoc, inquit, Reges, sicut eis divinitus præcipitur Deo serviunt, in quantum Reges sunt, si in regno suo bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem.* Et in epistola ad Bonifacium: *Quomodo ergo Reges Domino serviunt in timore, nisi ea quæ contra jussum Domini sunt, religiosa severitate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit quæ homo est, aliter quæ Rex est. In hoc ergo serviunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum ea faciunt ad serviendum illi quæ non possunt facere nisi Reges. Sixtus Romanus Pontifex in eandem sententiam hujus psalmi verba excepit, cum Imperatoribus gratulatur de prospripta Nestorij hæresi: *Sciunt (nempe Imperatores) se illi sanerare sollicitudinem suam, qui eam cum grandi reddat usura. De qua re nos convenit gloriari, quia celestem Regem videmus fœderatos habere Reges terrarum. Intelligunt, sicut ait David, & em-**

Relatio Synodi ad Theod. apud Augustinum in Epist. ad Bonifacium.

Concil. Ephes. Part. 1. cap. 18. Synodus hæc ut dicitur Libera ac spontanea voluntate constituta est.

ante dicitur in Actibus Synodi Ephesinæ, quod hæc Synodus spontanea constituta est.

1. Tim. 1.

Vide Augustinum ad Bonifacium.

Augustinus.

Act. 4. & c. 18. Hebræos.

Augustinus contra Crecon. lib. 1. cap. 31.

Item epist. ad Bonifacium.

Sixtus epist. ad Ioan. Antioch.

cujus verba proferre necesse est, ut constet regiae & sacerdotalis auctoritatis consensionem maximam semper fuisse; ita ut non tantum nudum ministerium, velut apparitores, exequenda Conciliorum sententiae Principes praestiterint, sed jure etiam regio ad eandem damnationem post synodorum judicium suffragium suum adjunxerint ratione habita executionis publicae, quae proscriptionem illam sequebatur. Rem non insolitam Imperio & nos facientes, ad presentem venimus legem. Quoties enim Sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit, quemadmodum Nestorium, Eutychem, Arrium, Macedonium, & Eunomium, & quosdam non minores alios, toties Imperium ejusdem sententiae & ordinationis cum Sacerdotum auctoritate fuit. Sicque divina pariter & humana concurrentia, unam consonantiam rectis sententiis fecere. Quare & ipse sententiam adversus Anthimum Iaram uxorem fecit, ut ipse loquitur, id est, quemadmodum explicat capite tertio, hoc firmiter ponit, & imperialibus legibus corroborat, ac si ab Imperio ipso provenisset. Deinde Menae Patriarchae dat in mandatis ut ad Metropolitam suae Dioceseos mittat quae Sacerdotio visa sunt, & ab Imperio confirmata, ταύτη τῆ δεχρηωσμένη δόξαντα, ταύτη τῶ τῆ βασιλείας κεκυρωμένα.

Marginal notes in Latin and Greek script, including 'Hic est...'

consecuturum qui res constitutas oppugnaverit; sed jure damnandum, & urbe expellendum.

XIV. Sed quo proposito leges illae de confirmandis Conciliorum decretis ab Imperatoribus ferrentur, Facundus Hermianensis in Africa Episcopus accuratè expressit. Florebat sub Iustiniano, à quo Trium Capitolorum causam discuti ægerrimè ferebat; ideoque multis verbis Principum audaciam exagitat, qui canonicas quaestiones ad suum iudicium revocare tentant, eoque ad exemplum Marciani Principis provocat, de quo haec sunt ejus verba: *Sciens igitur ille modestissimus Princeps Ozae Regi non impune cessisse quia sacrificare presumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis Sacerdoti, multò magis sibi impune cedere non posse cognovit vel quae jam de fide Christianarum fuerant constituta discutere, quod nullatenus licet, vel novos constituere canones, quod non nisi multis & in unum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & suo contentus officio, ecclesiasticorum canonum executor esse voluit, non conditor, non exactor. Hic est certus limes quem regiae auctoritati in his negotiis praefigere oportet, ne inconsultò trahamur ad eam adulatorem, qua Principibus suis totius disciplinae ecclesiasticae summam Graeci deferebant. Haec sunt verba Demetrii Chomatiani Bulgariae Archiepiscopi in Responzione prima ad Cabasilam: *Imperator, ut communis Ecclesiarum Episcopimonarcha existens, & dictus, synodalibus praestit sententiis, & robur tribuit, ecclesiasticos ordines componit, & legem dat vitae politicaeque eorum qui altari serviunt. hoc amplius, & iudicium Episcoporum & Clericorum, & vacantium Ecclesiarum electionibus. ο βασιλεως ηδ οια κωνος τῆς ἐκκλησιας επισημοι αρχης εαν η δυναμει ομολογηται, & σιωδινεις γινωσκεις επιταται, & το κρησ αυταις χαριεται. ἐκκλησιατικας ταυτας ρυθμει, η νομοτεται βίω η πολιτικα τε βηματος, η μετω και δινεγεις επισκοπων, & κληρικων, & ταυτοσ χαριουσων υψοις ἐκκλησιας.* Quae magnifica verba omnino aliena sunt à mente veterum, nisi intra fines patrocini ecclesiastici contineantur. Alia est electionum ratio, de quibus agere non est praesentis instituti. [Vide librum octavum.]*

Vide Libellum Marcæ edrum Barcinone.

Facund. Hermian. l. 12. c. 3.

Lib. 1. Iuris Graeco-Rom.

XIII. More veterum Principum, Constantinus Pogonatus definitionem sextae Synodi adversus Monothelitas suo Edicto se confirmasse ad Leonem II. Pontificem scripsit. Quod adeo gratum fuit Leoni, ut in haec verba Constantino gratulabundus rescripserit. *Synodali igitur sententia, & Imperiali Edicti censura, tanquam ancipiti spiritus gladio, cum priscis haeresibus etiam novae pravitate error expunctus est.*

Synodus Orientalium Episcoporum à Iustiniano Rhinormeto coacta in Trullo Palatii, sub nomine sextae Synodi canones edidit: quorum confirmationem ut impetraret à Principe, eadem verba usurpavit, quibus usà fuerat Synodus Oecumenica secunda erga Theodosium. Constantinus & Irene relecta coram se fidei definitione à septima Synodo edita, eam subscriptione sua muniverunt, postquam illis constitit de consensu omnium decretam fuisse. Eodem pacto (postquam praesente Basilio Imperatore, relectis canonibus ab octava Synodo editis, fidei Symbolo, & Photij depositione, consensum suum Episcopi testati sunt) *Allocutione sua Basilius edixit, ut si quis Clericus aut laicus contra synodi canones aliquid haberet dicendum, prodiret in medium, & aperiret quid illi videretur. Nam soluta synodo, nullam illum veniam ab Imperatore*

Marginal notes in Latin and Greek script, including 'Hic in Concilio...'

C A P V T X I.

Synopsis.

I. Non solum in universum decreta Conciliorum Principes confirmant, sed etiam canones aliquos specialibus legibus. Probatum exemplo Theodosij, qui vetuit Clericis consortia extranearum mulierum. ex sem-

sentia Concilij Niceni, quam lege explicuit. E Leone, de monachis & simoniaciis decernente, juxta canones Synodi Chalcedonensis.

I. Justiniani Constitutiones de causis ecclesiasticis, à quibusdam damnatae, ab aliis male acceptae. Iure Tutitionis latae sint, ad Canonum executionem.

II. Discussio Justiniani Constitutiones, quae personae aut res ipsas respiciunt. Illae desumptae à Canonibus, qui suppletur, agendi modo praescripto. Quae de rebus, de nuptiis, & de foro latae, tunc à jurisdictione mera Principis pendebant.

IV. Ioannes Scholasticus Collationem Novellarum Justiniani cum Canonibus à Theodoro collectis composuit. Ex sensu Ioannis, Novella Canonibus comulerunt auctoritatem, interpretationem, & supplementum.

V. Novellarum istarum usum commendatus ab Ecclesia Romana, ex Gregorio M. Ioanne VIII. Hincmaro, & Ivone.

VI. Quiritur, an leges canonibus contrariae in causis ecclesiasticis vim habeant. Nullae sunt ex rescripto Valentini, & ex sententia Synodi Chalcedonensis, de qua dictum cap. VIII. huius libri. Quod intelligendum de canonibus receptis, ex Balsamone.

VII. Eo sensu explicatur Constitutio Friderici II. & Decretalis Honorij, verbaque Nicolai I. nempe de canonibus & decretis receptis.

VIII. Si leges canonibus contrariae essent irritae, rescindebantur à Principe, non à Synodo, è Concilio Chalcedonensi. Discutitur locus Gregorij M. de lege Maurity, quam Pontifex promulgavit, etsi adversaretur libertati Christiana. Primum caput, Clericorum conditiones respicit: sed verbis in laicos conceptis, antequam adsciti essent in Clerum. Quod à Principibus fieri posse docent Theodosius, Honorius, & Innocentius I.

IX. Secundum caput legis Maurity, de militibus qui monachismum exoptarent, quod Gregorius non approbat. Sed legem promulgat, juxta ordinem praescriptum, missis exemplis ad Metropolitae. Suspendit executionem illius capituli, ea auctoritate qua Praefectus pratorio & aliis delegatis ad promulgandas leges ex Novella Justiniani competit. Quare non est recurrendum ad summam potestatem Romanae sedis.

X. De altero Maurity & Phoca rescripto Canonibus contrario agit Gregorius, cum summa modestia. Ejus rescissionem Principi servat.

NON solum autem Edictis generalibus, quae à Conciliis constituta erant, Imperatores confirmabant; sed etiam legibus & rescriptis specialibus nunc haereticos reprimebant, nunc interversae disciplinae consulebant, definitiones Canonum amplexi. Honorius & Theodosius extranearum mulierum confortia Clericis interdunt; hac tantum facultate concessa, ut matres, filias, atque germanas intra domorum suarum septa contineant; in quibus nihil scævi criminis suspicari foedus naturale permittit. Sed quis non videt expressam verbis legis, canonis tertij Nicæni sententiam? Id unum ad canonis interpretationem omnino necessarium addunt, ne domo expellantur uxores quae ante sacerdotium

maritorum legitimo fœdere illis conjunctae sunt. Quae exceptio, & è canone septimo apostolico transcripta, & è quotidiana praxi hausta, legi Principum adjungi potuit; eamque deinde Leo I. decreto suo approbavit. Unde ut de carnali fiat spirituale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quasi non habeant sic habere; quod & salva sit caritas connubiorum, & cesset operatio nuptiarum. Monachis exeundi è monasteriis facultatem interdicit Leo Imperator, exceptis apocrisiariis, seu monasterij procuratoribus; sed prohibitionem illam ex antiqua regula monachis praescripta, & à Concilio Chalcedonensi approbata, desumpsit. Ex ejusdem Concilij canonibus sanctissimae legis ferendae occasione hausit adversus ambitum eorum qui sacerdotia mercantur, quos à gradu sacerdotij per pecunias turpiter redempti retrahi juber. quae est poena canonica dejectionis, hac lege confirmata. Praeterea ad instar criminis laesae majestatis accusationem institui, reosque infamiae perpetuae damnari, suo jure decernit.

II. Plura in hoc genere unus Justinianus praestitit quam ceteri Imperatores. Quod nemo sanè mirabitur, cui hominis studium in restituendo & interpretando jure competentum erit. Neque enim apud nos inficitiae infamia laborabit, quam illi è corrupto Suida loco omnes scriptores affixerunt; Justinus patris vitio, qui ἀλαφρότης erat, in Justinianum transcripto. Hanc enim labem ab eo Principe Procopij Anecdota depulerunt; quamvis aliunde ejus truculentiam, aut potius Theodorae conjugis atrocitatem, pudenda scriptione dehonestarint. De constitutionibus autem ecclesiasticis Justiniani solet in utramque partem disputari. Quia in re à plerisque gravissimè peccatum est. Quidam enim, parum perpensis hujus Principis consilio, cum sacra divinaeque profanis miscuisse existimant, ejusque leges de causis ecclesiasticis latas nullas & irritas fuisse, donec ab Ecclesia in usum & auctoritatem receptae fuerint. Contra verò quamplurimi, qui tantum res forenses attigerunt, praedictio harum Constitutionum potestatem liberam de disciplina ecclesiastica decernendi Principibus vindicant. Mihi autem videtur jure suo usum fuisse Justinianum, qui legibus latis non canones condidit, sed conditos fovit, & amplificavit: quia jus illud tuitionis ecclesiasticae Principibus Christianis à Deo commissae exigit ut leges pro religione divina ferant, quemadmodum docuit Augustinus capite superiori.

Hanc sibi mentem fuisse docet quoque Justinianus, ut vetustatis & canonum se

I. Euseb. q. l. C. de Ep. & Cler.

Can. Apoll. vi. Epist. vi. an Presbyter, an rem presbyteria. quaeque sit illius religio. abici. an. Leo ad Basilic. decret. c. vi. & apud Grat.

L. Quis in monasterio. C. de Relig. & Cler.

Conc. Chalced. c. 4. quae sit auctoritas synodalis.

L. si quomodo. C. de Relig. & Cler. c. 1.

Caroli. lib. 1.

Decretis, quibus postponende sunt, nullum posse inferre prejudicium. De illis enim Decretis canonicis loqui censendus est quæ recepta fuerunt.

VIII. Ceterum non pigebit hinc refricare quod supradicto capite octavo monui, nempe, leges quæ Canones infringunt, esse quidem nullas ipso jure, sed nec Pontifices nec Synodum Oecumenicam hoc sibi arrogasse ut eas Decretorum suorum auctoritate rescinderent; verum id à Principibus exorasse. Id docuit Photius Tyri Episcopus suo exemplo, ipsaque Synodus Chalcidonensis, quæ decernebatur de metropoli Beryti datum adversus canones, à Iudicibus rescindendum esse professæ est. Sed præcipue hanc reverentiam Principibus detulit Gregorius Magnus; qui legem à Mauritio latam, quæ decernebatur ne militibus liceret monachismum amplecti, per omnes provincias, ut illi mandatum erat à Principe, publicavit, etsi Christianæ libertati contrariam existimaret. *Ego quidem, inquit, jussioni subjectus eandem legem per diversas partes transmissi feci. Et quia lex ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis Dominis nuntiavi. Vtrobique ergo quæ debui exsolvi: quia & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui.*

Vexatus est iste locus variis eruditorum interpretationibus; quibus ne sit apud me locus, verborum simplicitas facit. Duo capita lex ista Mauritij continebat. Primum, ut ei qui publicis actionibus se immiscuisset, & reddendis rationibus esset obnoxius, liberum non esset Clero adscribi. Quod Gregorius amplectitur, nec excipit à non competente iudice rem fuisse decretam. *Dominorum pietas sanxit, inquit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad officium ecclesiasticum venire non liceat. Quod valde laudavi, evidentissimè sciens quia qui habitum secularem deserens, ad ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult seculum, non relinquere.* Quod alienum esse videtur à regula superius proposita, ut hoc etiam obiter adnotetur; quæ contendi non licere Principibus de ordinibus ecclesiasticis leges ferre suis auspiciis, sed tantum in consequentiam Canonum, aut etiam regularum monasticarum, si de monachis agatur. Hinc autem Mauricius de Clericorum conditionibus decernit, non reluctante Pontifice. Sed observandum est, leges in hoc genere admitti, cum in personam laicorum conceptæ sint, & eo proposito feruntur, ut Reipublicæ commodis consulatur; quemadmodum confirmari potest anti-

quiori exemplo. Vetuerat Imperator anno cccclxi. ne officiales rationalium ad Clerum proveherentur. idemque de Curialibus præceperat Honorius anno eccxcviii, alioquin auctoritate Principis à Clero revocari, ad priorem conditionem retraherentur. Eam ob causam Innocentius I. hanc Curialium ordinationem vetuit post annum quadringentesimum. *Præterea, inquit, frequenter quidam ex fratribus nostris Curiales, vel quoslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt: quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore precipitur, quam gratia nascitur de adscitis.* Infra: *Sic certè in exemplum sollicitudo & tristitia fratrum, quam sepe perulimus Imperatore presente, cum pro his sapius rogarem; quam ipse nobiscum positus cognovisti; quibus non solum inferiores Clerici ex Curialibus, verum etiam jam in sacerdotio constituti, ingens molestia, ut redderentur, imminebat.* Eo jure utebantur Imperatores temporibus Pelagj Papæ, ut patet ex fragmento epistolæ hujus Pontificis relato apud Gratianum. Quod ad Reges nostros manavit, secularibus ad clericatum non admittis, nisi cum iussione Regis, exceptis Clericorum liberis, ut docet Concilium Aurelianense primum. Eum morem Carolus Magnus lege Capitulari edita confirmavit. Quæ de re dicitur alibi.

IX. Secundum caput legis Mauritanæ vetat ne illi qui publicas actiones egisset, aut manu signatus inter milites fuisset, in monasterio converti liceret. Quod Gregorius alienum omnino à Christiano Principe putat, in eo capite quod monachos respicit: quia via salutis plurimis occluditur, *qui nisi omnia reliquerint, inquit ille, salvari apud Deum nullatenus possunt.* Quare impensè rogat Imperatorem ut legem illam inflectat. Interim verò ab ea promulganda non desistit. Eum autem ordinem observavit quem Iustinianus præscribit in iis Constitutionibus quas ad Patriarchas dirigit, ut ipsi deinde ad Metropolitanos Episcopos promulgandas mittant; quemadmodum dicemus capite decimoquinto. Etenim ad undecim Metropolitanos Italiæ, Illyrici, & Græciæ, qui in Romano Patriarchatu constituti, Orientis Imperio parebant, legem Mauritij transmisit, nempe ad Thesalonicensem Episcopum Macedoniæ Metropolitanam, ad Nicopolitanum Epiri, ad Corinthium Achiæ, ad Larissæum Hællados secundæ, ad Iustinianæum Illyrici occidentalis, ad Gortynensem Cretæ, ad Dyrachitanum alterius Epiri, ad Calaritanum Sardinia, ad Episcopos Sicilia, ad

*L. Officiales. 4.1
Si jura. v. C. de
Ep. & Cleric.*

*Innoc. in Decretis
c. 18. apud Grat.
c. Preterea. D. 51.*

*U. de Saldem in
Notis ad Eadmer.
126. 195.*

*Greg. I. Reg.
c. 4.*

Mediolanensem & Ravennatem in Italia. Sed adeo prudenter ea in parte se gessit, ut Imperatoris jussioni paruerit, & quæ decerent Episcopum peregerit. Etenim delegata auctoritate usus, dum legem Metropolitanis mittit, eos hortatur ne in Clerum adfiscant aut in monasteriis suscipiant eos qui actionibus publicis sunt implicati, donec rationes reddiderint. Quod verò ad milites attinet qui *converti* cupiunt, docet non esse temerè suscipiendos, sed cum dilectu. His verbis legem temperat, vel potiùs, quoad illam partem, ejus executionem suspendit; eadem scilicet auctoritate usus qua legem proponebat, nempe delegatione Principis; quæ delegatio, secundùm morem receptum, & legis inscriptione & *epilogo* continebatur; ut videre est in Novella sexta Iustiniani, & alibi. Fas enim erat Præfectis prætorio, ad quorum exemplum Edicta de rebus ecclesiasticis mittebantur ad Patriarchas, leges novas ad se missas in aliquo capite temperare, aut ab executione abstinere, donec quæ videbantur pro utilitate publica, relationibus suis suggestissent. Hoc statuit Iustinianus Novella Constitutione; qua cavet, ne jussiones Principis, quæ de rebus publicis eduntur, antea ratæ sint, quam Præfectis prætorio insinuatæ sint. *Omnino insinuenur*, inquit, & *judicio excellentiæ tuæ mittantur in provinciam: ut quæ quidem sacre formæ ad detrimentum reipublice factæ non sunt, hæc & suscipiantur, conjicianturque in preceptiones, & ab excellentiæ tuæ mittantur in provincias, quatenus certo fini tradantur. Quæ verò ad detrimentum reipublice per obreptionem sunt; hæc quidem sacras formas tuas suscipias excellentiæ; non tamen prius quæ inibi sunt reposita faciat quam ad nos relationem ea de re pertulerit; quò magis, si quid, ut potest fieri, ad detrimentum factum est Reipublice, id corrigamus.* Verba Novellæ integra protuli, ut unicuique constaret quam Gregorius Magnus in lege Mauritiij temperanda auctoritatem adhibuit, jam ab ipso Iustiniano Præfectis prætorio fuisse collatam; ne quis plenitudine apostolicæ potestatis ad Principum leges expungendas usum fuisse Gregorium cum viris eruditissimis sibi persuadeat. Imò verò ita modestè se gerit, ut partem legis servandam præscribat, partem verò ad mores qui antea recepti erant, revocet, idque gratum esse Principi rescribat. Quod ille non asseruit, ac si jam certior factus esset de novo Mauritiij consilio; (ut quibusdam visum est ob perturbatum epistolarum ordinem in Regesto Gregorij; cùm epistola ad Mauritiium extet libro secundo, &

epistola ad Metropolitanos libro septimo) sed quòd eodem tempore relatione sua significabat Imperatori quid agendum esset, eique temperamentum illud gratum omnino futurum existimabat. *Qua de re*, inquit, *etiam serenissimus & Christianissimus Imperator, mihi credite, omni modo placatur, & libenter eorum conversionem suscipit quos in rationibus publicis implicatos non esse cognoscit.* Observanda verò est cautio quam adhibuit in tradenda epistola; quam non à Responsali Romanæ Ecclesiæ publicè reddi, sed à Theodoro Medico & familiari Principis amico secretè offerri voluerit.

X. Modestæ & prudentiæ, qua uti oportet in componendis cum Principe, quæ super ecclesiastica jurisdictione emergunt, controversiis, aliud illustre exemplum supeditat Gregorius. Occupata ab hostibus *Isauriæ* civitate in provincia Epiri, Episcopus cum Clero in Corcyram insulam concesserat, delatis Donati martyris reliquiis, & rescriptum à Mauricio Principe impetrarat, quo Castrum Cassiopi, & in eo posita Ecclesia S. Ioannis, à Corcyritanæ Ecclesiæ diocesi recifa, Episcopo *Isauriæ* tribuebatur. Sed, ut monet Gregorius, jussio Mauriciij, *quia contra leges & sacros canones data fuerat, non habuit effectum*: quia nempe Alcysonus Episcopus Corcyræ intercessit executioni rescripti, quo sine causæ cognitione ab antiqua possessione castri Cassiopi dejiciebatur. Lis commissâ est Nicopoleos Episcopo, qui jure metropolitanico provinciam regebat, *innitente sibi quoque principali jussione, in qua ei hujus causæ fuerat injuncta cognitio*, ut loquitur Gregorius. Metropolita item addicit Corcyritano Episcopo. Sententiam confirmat Gregorius; ea tamen benignitate in peregrinum Episcopum *Isauriæ* usus, ut donec pax redintegrata esset in civitate *Isauriæ*, precariò castrum Cassiopi retinere posset. Tamen inter ipsa Phocæ Imperatoris exordia, per subreptionem ab eo elicitum rescriptum fuit, quo Cassiopi possessio Episcopo *Isauriæ* confirmatur. Quid faceret Gregorius, qui canones infractos, judicium redditum à Metropolita & à sede apostolica rescripto Principis eversum videret? Bonifacio Diacono Responsali suo, in urbe regia degenti, dat in mandatis ut Phocæ rei gestæ ordinem suggerat, *atque id agere studeat, ut cum ejus jussione, nostra illic sententia transmittatur*, inquit ille, *quatenus & serenitati ipsius, sicut dignum est, reservasse & rationabiliter correxisse quæ malè præsumpta sunt videamur. Quæ in re omnino dando opera est ut, si fieri potest, etiam jussione suam ipse tribuat,*

Vide secundam Præfationem Marcæ p. 1.

Greg. 1. 7. ep. 11.

Nov. 112. Nefaria forma &c.

Nov. 112. Nefaria forma &c. Vide Baronium Tom. 8. an. 593. p. 21.

M. A. de Dom. l. c. de Rep. c. 4.

Greg. 1. 1. ep. 66

De Responsali vide l. v. c. 27. m.

Greg. 1. 11. 34. ep. 1. 81.

in qua ea que à nobis definita sunt servari precipiat. Nam hoc factò omnis de cetero surreptionis locus obstruitur. Egregie utrumque exsequitur; injuriam illatam ab Episcopo Itauriæ vult coercere, & quæ ab eo malè præsumpta sunt corrigere; sed rescripti abolitionem Principi servavit, ut par erat & dignum; suamque sententiam altero rescripto Principis muniri curavit. Spes non destituit Gregorium; qui statim post datas priores literas, dissidium partium composuit.

Eadem modestia se gesserat Pelagius erga Childebertum Regem; qui jusserat Sa-paudo Arelateni ut inferioris Episcopi examen subiret. Hoc alienum ab ecclesiastica lege & à ratione cum dixisset Pontifex, subjungit: Pro quibus Christianitatis vestre confidentia freti, paterno studio postulamus ut si quid tale factum est, congrua satisfactione celeriter amputetur, nec ullum sui exemplum in perturbatione Ecclesiarum, quas vobis Deus creditur, relinquere concedatur. Et in hujusmodi causis sollicitam vos in reliquo decet adhibere cautelam ne quid contra ecclesiasticas regulas petentibus concedatis. In eandem sententiam extant epistolæ Gallicanorum Episcoporum ad suos Reges in alia specie, quæ relatæ sunt capite nono §. iv. & v. hujus libri.

C A P V T X I I.

Synopsis.

I. Tutio Ecclesia eiusque Decretorum, Regibus Francorum in regno competit. Initium illius juris repetendum à Clodoveo, qui Defensor Fidei dictus à Remigio. Eius in rebus canonicis potestas.

II. Defensores Ecclesia dicti Reges secunda dynastia à Concilio Parisiensi, & Aquisgranensi. A Christo tuendam susceperunt Ecclesiam, eiusque disciplinam, ut docent ea Concilia, ex Isidoro, & Fulgentio.

III. Effectus Tutitionis erat, Confirmatio canonum. Cur eam ab Imperatoribus Synodi Oecumenice postulaverint, non autem à Regibus Francorum. A Regum nostrorum sollicitudine pendet ecclesiasticorum ordinum integritas, à Pelagio. Præsidium Childeberti implorat Gregorius M. ad statutorum suorum executionem.

IV. Non solum manu regia, sed etiam legibus latis canonum executioni prospiciebant; ut Clotarius Rex, Pippinus & Carlomannus Duces Francorum. Et præ ceteris, Carolus Magnus. Capitulari Aquisgranensi Episcopus officij monet, transcriptis verbis canonum, quibus legis robur addit. Ita se monitorem præstat ut emendet, exemplo Iosia Regis.

V. Hoc Capitulare transcriptum est à Lothario Imp. in Edictum suum, quo nullam irrogat iis qui leges illas infringunt. Leo I. spondet se Capitula illa observaturum. Leo I. legibus à Marciano latis in præsidium legum ecclesiasticarum se subiecit. Capitularia Regum nostrorum accepta Ecclesia Gallicana.

Explicata Synodus Meldensis.

VI. Non solum antiquos canones, sed etiam nova Decreta Romane sedis, legibus suis tuebamur Reges. Quod probatur duobus exemplis. Vnum respicit Presbyteros suspectos; sed canonicè non convictos. Consultitur Leo III. à Carolo M. Eius responso in Conventu Regni expensa, & de consensu Episcoporum & Procerum, Edicto regio confirmata. In quo versaretur hac difficultas, explicatur. Presbyteri suspecti, purgati iurjurando.

VII. Alterum exemplum respicit Chorepiscopos. Dubitatum de ordinationibus Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum, quas illi peragerant, & de ceteris quibusdam capitibus. Consultus Leo III. à Carolo M. respondet omnia esse irrita, damnandos Chorepiscopos, & trudendos in exilium. Responsum Leonis in synodo probatum, & regio Edicto confirmatum; exceptis panis, quas Episcopi molliaverunt. Explicata hæc clausula, Permittente Apostolico.

VIII. Reges tertia dynastia ad Tutitionem libertatis ecclesiastica à Deo designari dicuntur à Gregorio IX. Legibus munierunt ecclesiasticam disciplinam. B. Ludovicus Edicto Canonum executioni consultit. Eumque secuti Reges à Carolo V. usque ad hanc aetatem.

IX. De altero hujus Tutitionis effectu dicitur libro quarto. Necessitas Concordia Sacerdotij cum Imperio probatur à Gregorio secundo, Septima Synodo, Ecloga Leonis, Damiano, Arnulfo, Bernardo, & auctore anonymo.

I. **Q**UAM Principibus ex jure divino & ex universalis Ecclesiæ praxi asseruimus, Ecclesiæ ejusque Decretorum Tutitionem, Regibus Francorum à Gallicana Ecclesiæ Episcopis vindicata est. Huic Patrocinio regiam Francorum dignitatem devovit Clodoveus, cum sacro baptismo tinctus solennem fidei professionem emisit; ita tamen ut manumissus à servitute peccati, & gratiæ vindicta in libertatem Christi assertus, à regni libertate non exciderit, sed eam ad Ecclesiæ Libertatem fovendam aeterno foedere conjunxerit. Pagani & Arriani Occidentem miserè lacerabant, & variæ per Orientem hæreses latè grassabantur, cum divini numinis benignitas laboranti Ecclesiæ prospexit, procurato Libertatis Christianæ acerrimo vindice Clodoveo: qui repudiato idolorum cultu, & Arriana hæresi calcata, quæ Aquitaniam, Hispanias, & Italiam imperio tenebat, se catholice Ecclesiæ partibus addixit, eique arbitrio suo & delectu veræ fidei victoriam peperit. Vnde non dubitavit Avitus de hoc religionis triumpho, invictissimo Clodoveo literis suis gratulari. Invenit quippe temporis nostri, inquit, arbitrum quemdam divina proviso. Dum vobis eligitis, omnibus judicatis. Vestra fides, nostra victoria est. Itaque statim assecutus est Defensoris fidei nomen, quod regno suo felicibus auspiciis adscriptum in posteros transmisit, meliori fato

Avitus ep. 41.

M ij

vetur integritas. Gregorius Magnus præsidium Childeberti Regis advocat, ut quæ ad restaurationem ecclesiasticæ disciplinæ Virgilio Episcopo Arelatenſi exequenda commiserat, amotis impedimentis effectum fortiantur. Salutantes, inquit, excellentiam vestram paternæ caritatis affectu, petimus ut cuncta quæ supraſcripto fratri & coepiscopo nostro præsidio compleantur, nec cuiusquam ea aliquo modo elatione aut superbia convelli permittatis. Mox: Oportet ergo ut hoc nobis vicariè rependatur, & sicut nos vestram implere non distulimus voluntatem, & vos propter Deum & B. Petrum Apostolorum principem nostra faciatis in omnibus servari statuta; quatenus excellentiæ vestræ laudabilis & Deo placita se circumquaque tendat opinio.

IV. Non solum verò facti executione, sed legum suarum auctoritate, legum ecclesiasticarum executioni imminabant; ut patet ex Edicto Clotarij Regis, & Decreto Pippini Ducis Francorum, qui canones antiquos toto regno promulgari iussit. Quin etiam ad exemplum Iustiniani easdem regulas suis verbis Reges præscribentur quæ à Canonibus antiquis erant præstituta; conceptis verbis hoc se à Canonibus trahere testati. *Decrevimus juxta sanctorum canones*, inquit Carolomānus Dux & Princeps in Synodo Liptinensi habita anno septingentesimo quadagesimo tertio. Præ ceteris verò in restitutione collapsæ disciplinæ laboravit Carolus M. Rex Francorū, non solum synodorum ope, quas in eam rem frequentes collegit, sed etiam Edictis suis de Consilij sui sententia promulgatis. Inſigne est Capitulare ab eo Principe anno D C C L X X I X. in Palatio Aquensi constitutum, quod inde *Aquisgranense* dicitur; quo Episcopos, Presbyteros, & Laicos officij sui admonet, verbis ipsis Canonum & Decretorum transcriptis. Quo in opere id studium adhibuit, ut lem-mate sententiam canonis comprehenderet, simulque significaret ad quos regula dirigeretur, his verbis solennibus: *Episcopis, Sacerdotibus, Monachis, Omnibus.* Hoc Edictum latum est, non ex synodi alicujus, sed ex Consilij seu Placiti sententia; quod conflatum erat ex Episcopis & Proceribus, ut docet Hincmarus. Propositum suum illud esse docet Princeps, ut *Devoti sanctæ Dei Ecclesiæ Defensoris, humilisque Adjutoris*, qualem se inferibit, partes studiosè præstet, suamque diligentiam Episcoporum studio adjungat, quò paternæ & canonicæ sanctiones non convellantur. Duo ergo in eam rem præstat; Capita quædam è Canonibus excerptit, quorum executionem urget; Et

Legatos suos mittit, qui regia auctoritate quæ fuerint corrigenda, unà cum Episcopis corrigant. De hoc articulo dicemus libro quarto. Quod attinet ad primum; ea modestia se gerit, ut Episcopos roget, monitoris officium sibi vindicando; ita tamen ut se Regem esse meminerit, & monitioni adjunctam correctionem doceat, exemplo Iosifæ Regis. *Sed & aliqua capitula ex canonicis institutionibus, quæ magis vobis necessaria videbantur, subjunximus. Ne aliquis, quæso, hujus pietatis admonitionem esse præsumptiosam judicet, quæ nos errata corrigere, superflua abscindere, recta coarctare studuimus; sed magis benevolæ caritatis animo suscipiat. Nam legimus in Regnorum libris, quomodo sanctus Iosias regnum sibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei studuit revocare. Non ut me ejus sanctitati æquiparabilem faciam; sed quòd nobis sint ubique sanctorum semper exempla sequenda.* Sub finem Capitularis, *Injungendi* voce utitur, cum Episcopos monet ut prædicationibus suis fideles populos à patrandis sceleribus revocent. Hoc Capitulare per L X X X I I. capita expansum ea præcipuè complectitur quæ ordinationes, excommunicationes, munera Episcoporum & Clericorum, ordinem judiciorum, & reliquam ecclesiasticam disciplinam respiciunt, ita ut breviarium aliquod Iuris Canonici dici possit.

V. Hoc Edictum transcriptum est libro primo Capitularium; idque deinde Lotharius Imperator, filius Ludovici Pij, in Constitutionem suam retulit, quæ *Capitulare Lotharij* dicitur. quò plurima alia capita ad constituendam regni Italiae poliriam & Ecclesiæ disciplinam pertinent, è Capitulis Caroli & Ludovici excepta. Huic Capitulari Lotharius sanctionem suam addidit, his verbis: *Placuit nobis ut hæc capitula, quæ excerptissimus de Capitulis sanctæ memoriæ avi nostri Caroli ac Domini nostri Ludovici Imperatoris, ab omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ seu nostris fidelibus in regno Italiae consistentibus pro Lege teneantur & conserventur; & quicumque hujus Capitularis contempтор extiterit, sexaginta solidis componat, sicut in Capitulis prædicti avi Domini nostri.* Ceterum si quis dubitet an hæc Principum Constitutiones gratæ fuerint Pontificibus Romanis, consulat fragmentum epistolæ Leonis IV. Papæ ad Lotharium, qua spondet se *Capitula illa & præcepta Lotharij ejusque predecessorum in omnibus observaturum.* Neque est quòd aliquis sibi persuadeat insolitam esse sponſionem Leonis IV. de servandis legibus à Principe latis ad præsidium legum ecclesiasticarum, præsertim cum Leonis I. professio successori-

Greg. l. 4. ep. 13. 220. 131.

Edictum Clotarij l. an. 411. De sanctione no-stra est hæc Capitula in manu sui conserventur & quæ per nos ex hoc præscriptis, vel debent per nos aliter observentur. Canon. 1. Concil. Safford. an. 744.

Capit. Aquisgran. in Pictav. Conſiderat sua cum 3 scribitur & Consilium nostri.

Hincmar. ep. 3. c. 11. 11.

Quæ propter placuit nobis vobis rogere solentem, & Pastores Ecclesiarum Christi.

Capitularis Aquisgran. nullius.

Capitulare Lotharij editum à Goldasto.

C. De Capitula. Dist. 10. apud Gratianum.

corum Rex, omnibus in perpetuum. Digna vox est majestate regnantis, Dei servum & Ecclesie Defensorem se Principem profiteri. Adeo de divina promissionis & clementie culmine nostra pendet auctoritas, ut ad honorem, laudem, & gloriam ipsius & opera nostra & ipsorum intencionem operum referamus. Inde est quod commissum à Deo nobis gladium & in defensionem Ecclesiarum & in oppressionem debemus ac volumus exercere tyrannorum. Literæ illæ extant integræ in archivo Episcopi Aniciensis, unde illas describi curaverat Marca: eoque loco uti decreverat in secunda editione hujus operis. Ejus itaque consilium sequi placuit. Sed & illud admonendum est, præfationem harum literarum Regis Ludovici, imitationem esse Rescripti Imp. Theodosij & Valentiniani dati ad Volusianum Præfectum prætorio, l. 4. c. de legib. & constitut. Princip.

Exemplum B. Ludovici secuti ejus nepotes Philippi, Carolus V. VI. VII. disciplinam jam tum ferè collapsam regis constitutionibus non solum muniverunt, sed etiam in plurimis articulis restaurarunt. In eo etiam genere extant quamplurimæ Francisci I. Henrici II. Caroli IX. Henrici III. & IV. & Ludovici XIII. Augustissimi Principis constitutiones; quæ juxta canones Conciliorum, & Decreta Romanorum Pontificum, Consuetudinesque in regno receptas, jure Patrocinij, disciplinæ ecclesiasticæ prospiciunt.

Enimvero non solum constitutionibus generalibus editis disciplinam Reges nostri semper foverunt, sed etiam rescriptis specialibus nova Romanæ Curia rescripta muniverunt; quemadmodum de Carolo Magno superius adnotatum est. Hic usus manavit in posteros, locumque habuit in ipsis tertiæ regum dynastia primordiis. Quod docemur testimonio Eadmeri, qui consuetudines quasdam describens, quas Willelmus Dux Normanniæ in Angliam à se subactam è Normannia transtulit, hanc quoque inter ceteras recenset, scilicet Principem illum inhibuisse ne Romanæ Curia rescripta susciperentur antè quàm sibi porrecta fuissent: *Non ergo pati volebat quem-*

Vide Eadmerum lib. 1. p. 113. & Octav. de Seldeni p. 163. Eadmerus Hillozic Novorum l. 1. Vsu ergo atque leges, quas patres sui & ipse in Normannia habere solent, in Angliam servare voluit.

Tom. II. Lib. X. c. 11.

quam in omni dominatione sua constitutum, Romanæ urbis Pontificem pro Apostolico, nisi se jubente, recipere, (id est, antè quàm ipse certior factus esset de novi Pontificis electione) aut ejus literas, si primitus sibi ostense non fuissent, nullo pacto suscipere. Per aliquot secula intermissum hujusmodi usum, constitutionibus à ducentis abhinc annis promulgatis, Principes nostri restaurarunt; ita ut Bullarum executio impediretur, nisi prius à Iudicibus delegatis vel à supremis regni Curis ex Regis mandato inquisitum esset an per illas aliquid Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ contrarium induceretur. Quod in Germania quoque observari notum est.

Eundem morem in Benearni provincia antè quàm regis Coronæ Gallorum accederet, retentum fuisse docent veteres Chartæ. Qui usus inter cetera significatur iis verbis quæ in novæ consuetudinis codice habentur; nempe rescripta ab extrera provincia in Benearnum delata, executioni non esse mandanda antè quàm aut ipsi supremo Domino aut ejus Consilio porrecta fuerint. In Gallia autem, ut dixi, auctoritate Principis, Bullæ ad Curias regni diffundendæ referebantur. Quod tamen illæ suo deinde arbitrio assumpserunt, non expectato diplomate Principis. Id verò fieri in dignitatis suæ & plerunque in jurisdictionis injuriam interpretati sunt Episcopi Gallicani, eò quod Brevia sæpe per subreptionem elicitæ, clanculum in Curis insinuarentur, Episcopis non vocatis. Decreto itaque regij Consistorij constitutum fuit juxta veteres regni constitutiones, ne ulla Brevia apostolica (exceptis indultis quæ in foro secreto Pœnitentiariæ expediuntur) Curis supremis regni insinuetur, ut deinde more solito executioni tradantur, nisi diplomate regio munita sint. Ne autem in posterum Brevibus per subreptionem elicitis lædatur jurisdictio Episcoporum, præcipitur ut partes Brevia sua offerant Episcopis in quorum diocesi executio fieri debet; qui quidem intra triduum, scripto quid ea de re sibi videatur, exponant; ut porrectis Brevibus unà cum Episcoporum relatione, Princeps quod utilius erit constituat. Tunc enim aut rescripto executionem permittit, vel si causæ majoris fuerint momenti, quæ futuris negotiis formam dare possent, Curis supremis insinuationem delegabit. Hac ratione Brevia apostolica præsidio & auctoritate Principis munita erunt; cognitio verò causæ, non quidem de Rescripti æquitate, sed de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, Curis relinquatur.

IX. Ex isto Tuitionis jure sequitur ut si quid tentaretur contra decreta Canonum, Principes violatæ legis vindices se præstarent, & omnia in integrum aliquando restituerent. Quod ab Imperatoribus Romanis & à Francorum Regibus factum fuisse ostendam libro quarto. Ceterum monendus est lector, ex hoc Tuitionis & Patrocinij jure quod Reges exercent, illud commodi in Ecclesiam totamque Rempubliacam Christianam redundare, ut ecclesiastica & civilis potestas amico & perpetuo fœdere invicem conjunctæ, mutuis auxiliis ad comprimendos improborum conatus, & juvanda bonorum studia, inter se conspirent. Id olim docuerat Iustinianus, quemadmodum

Hæc deinde verba referuntur in talibus his jura in T. 1.

Episcopi in Gallia

Episcopi in Gallia

Episcopi in Gallia

admodum in hujus operis prafatione dixi; sed Pontifices quoque necessitatem hujus concordia conceptis verbis professi sunt. Consensus Christi amantium Imperatorum & piorum Pontificum, inquit Gregorius II. ad Leonem Isaurum, est vis una, quando cum pace & caritate res administrantur. Eodem seculo Orientis Patriarcha in synodica epistola ad Tarasium missa, quae inserta est Actis Septimae Synodi, recitat Justiniani sententia, suffragium illi quoque suum conferunt, in sacerdotio Imperij sanctificationem & instaurationem, in Imperio autem sacerdotij robor & firmamentum constituta esse profitentes. Sed praestat de Leonis Augusti Ecloga anno DCCXXXVIII. apud Graecos edita hanc concordiae necessitatem, breviter quidem sed eleganter expressam, addicere, Tit. III. Cum Republica ex partibus suis & membris proportione quadam ad hominem constituta sit, maxime ejus & in primis necessarie partes sunt Princeps & Patriarcha. Quapropter & subditorum quies, & felicitas tam animae quam corporis, consistit in consensione & concordia Imperij cum summo Sacerdotio. Τὸς πολιτείας ἐκ μερῶν ἡ μορίων ἀναλόγως τῷ ἀσθενεῖ σώματι, τὰ μέγιστα ἔστω ἀναγκαστικὰ μέρη, Βασιλεὺς ὅστις ἔστι Πατριάρχης. διὸ ἔστω ἡ ψυχὴ, ἡ σῶμα τῆς ἰσότητος ἐπιπέδου, ἡ ὀδύνη, βασιλεία ὅστις, ἡ δεξιεραιότης ἐκ πᾶσιν ὁμοφροσύνῃς ἡ Συμφωνία.

Non pigebit ad eandem concordiam commendandam aliqua transcribere de Damiano auctore Disputationis Advocati Regij & Defensoris Ecclesiae Romanae, quae felicibus auspiciis habita est praesente Henrico IV. Rege Germaniae anno M L X I I. ubi damnato Cadaloo pseudopontifice, Alexandri II. electio est confirmata: Amodo igitur, dilectissimi, illinc regalis aule Consiliarij, hinc sedis apostolicae comministri, utraque pars in hoc uno studio conspiremus laborantes, ut summum sacerdotium & Romanum (seu Gallicum) simul confederetur Imperium: quatenus humanum genus, quod per hos duos apices in utraque substantia regitur, nullis, quod absit, partibus, quod per Cadaloom nuper factum est, rescindatur; sicque mundi vertices in perpetua caritatis unione occurrant, ut inferiora membra per eorum discordiam non resiliant; & quatenus ab uno Mediatore Dei & hominum haec duo, regnum scilicet & sacerdotium, divino sunt conflata mysterio, ita sublimes ista duo persona tanta sibi met unanimitate jungantur, ut Rex in Romano Pontifice, & Romanus Pontifex inveniantur in Rege; salvo scilicet pro suo privilegio Pape, quod nemo praeter eum usurpare permittitur. Hanc consensionem necessariam docuit aliquot annis postea Grego-

rius VII. qui duobus oculis ambarum potestatum confortium eleganter comparavit. Nec defuerunt Galli nostri huic officio promovendae concordiae, & impedimentis amolendis quae ex mutua suspitione aliquando suboriebantur. Hinc extant praecleara Arnulfi Lexovienfis Episcopi verba: Dignitas ecclesiastica regiam provehit potius quam adimit dignitatem, & regalis dignitas ecclesiasticam conservare potius consuevit quam tollere libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas ecclesiastica & regalis occurrunt; cum nec Reges salutem sine Ecclesia, nec Ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Bernardus quoque in eandem sententiam: Non veniat anima mea in consilium eorum qui dicunt vel Imperio pacem & libertatem Ecclesiarum, vel Ecclesiis prosperitatem & exaltationem Imperij nocituram. Non enim utriusque institutor Deus in destructionem ea connexuit, sed in edificationem. Non omitenda est adnotatio auctoris anonymi, qui scripsit anno M C C C C V I. se a Gallo quodam summae dignitatis viro accepisse, concordiam regni cum Romana Ecclesia diligentissime foveri apud Gallos, & ad illa officia filios a patribus erudiri hoc rythmico proverbio:

Mariage est de bon devis
De l'Eglise & des Fleurs de lis.
Quand l'un de l'autre partira,
Chacun d'eux si s'en sentira.

C A P V T X I I I.

Synopsis.

I. Agitur de Chorepiscopis, ut sciatur staus quaestioni proposita Leoni III. a Carolo M. & Ecclesia Gallicana. Chorepiscopis validas esse ordinationes a se peractas contententibus; Episcopis autem, esse vitiosas. Chorepiscopatus in Clero recensitus, & Presbyterio praeterea a Conciliis.

II. Chorepiscopi non obtinebant episcopatus apicem, de Concilio Neocesariensi. Antiocheno, Regensi, & Leonis I. Papa epistolae, quae est genuina, & Synodo Hispalensi.

III. Huic sententiae opponuntur prima verba canonis Antiocheni. Vt solvatur difficultas, distinguitur chorepiscopatus a Chorepiscopo. Chorepiscopatus est ministerium quod conferri potest Presbytero vel Episcopo, ut administret Ecclesias vicarias parochia episcopalis. Sub Episcopo erant Presbyteri civitatis, qui sacramenta erogabant in civitate. Idem munus exercebant in pagis Presbyteri vicarii.

IV. Praeter Presbyteros, Episcopus habebat aliquot ministros, Chorepiscopum, Archipresbyterum, & Archidiaconum. Chorepiscopus vices gerit Episcopi in disponendis Ecclesiis vicariis. Concilium Antiochenum tribuit administrationem Ecclesiarum Chorepiscopis. Origo hujus nominis. Vicarij Episcoporum dicti ratione muneris, non ratione nominis.

N

Greg. II. in ep. ad Leonem Isaurum. Consensus Christi amantium Imperatorum & piorum Pontificum, inquit Gregorius II. ad Leonem Isaurum, est vis una, quando cum pace & caritate res administrantur.

Ecloga Leonis & Const. Tit. III. s. l.

Dilectissimo Advoc. Reg. & Defensori Ecc. Rom. in Concilio Olibonensi.

Greg. VII. l. 1. deus in Praefatione.

Arnulfus Lexov. ep. 51.

Bernardus ep. 243.

E MS. Cod. Diaconum de Hierarchia subcalisti l. 4. c. 11. Quodam sicut egerit dicitur deus Francia semel mihi post eum confessionem aperuit inter dictos Dominos Francos esse unum secretum proverbium, quod patres dixerunt filios vulgari Gallico, sc.

clausulâ canonis ex auctoritate apostolica se illa defuisse synodus testatur; Leonis scriptum significando. Deinde Synodus Regensis, postquam irritam ordinationis speciem à duobus temerè convenientibus Episcopis circa Armentarium esse declarasset, in una Ecclesia Chorepiscopum institui permittit. Vbi chorepiscopatus conceditur ei qui nunquam fuit Episcopus.

III. Sed ejusdem canonis Antiocheni prima verba opponuntur, quæ secundum Dionysij Exigui interpretationem Chorepiscopis ordinationem episcopalem tribuunt. Græca enim illa, *εὐχρηστέως ἐστὶν Ἐπισκόπων εὐνοήτως*, his verbis sincerè reddidit, *quamvis manus impositionem Episcoporum acceperint*; Et vice glossæ addit, *Et ut Episcopi consecrati sint*. Hæc sunt verba quæ synodos Gallicanas olim in varias sententias distaxerunt, quæque viris eruditissimis hodie persuaserunt chorepiscopatu adjunctam olim fuisse episcopalem ordinationem. Attamen hæc controversia facili negotio componi posse videtur, si chorepiscopatum distinguamus ab eo cui collatum est illud ministerium. Itaque hæc erit certissima regula, chorepiscopatum esse ministerium cui Presbyteri & aliquando etiam Episcopi admoventur. Chorepiscopus enim est ministerium ad levandam Episcopi sollicitudinem in pagis & vicis parœciæ sive diœceseos episcopalis. Presbyterium verò est ordo qui manuum impositione confertur ad conficienda & dispensanda sacramenta; quemadmodum episcopatus ordinis potestate confertur, adjuncta administratione parœciæ. Porrò cum civitatis nomen cui præest Episcopus, agrum omnem seu regionem complectatur quæ in laterculo Imperij illi civitati contribui solet, quæ per castella, oppida, vicos, & possessiones sparsa, in antiquis canonibus *παροικία* dicitur; Episcopus quidem curam universæ parœciæ gerit, sed ita ut sollicitudinem suam inter plures dividat. Quare præter Presbyteros civitatis, qui matri Ecclesiæ operam suam navant in sacrificiis peragendis, sacramentis erogandis, fundendis precibus, homiliis recitandis, ceterisque hujusmodi sacris ministeriis, per vicos ordinat Presbyteros ad eadem munia in vicanis Ecclesiis exercenda; quò se conferunt possessores ex rusticanis parœciis, ut verbis Synodi Chalcedonenensis utar. Parœciæ enim vocabulum nunc universam Episcopi diœcesim significat, nunc villas seu rusticas vicorum appendices, ubi possessores & rustici agros exercent. Olim autem in oppidis tantum, aut vicis, Presbyteri institui erant, qui inde

ὑποεπίσκοποι ἑπιπέλοι dicuntur, id est, *ἐκ τῶν ὑπέλοι* seu vicis ordinati; quos rectè Gennadius Herverus *Vicanos* reddidit, Dionysius *Presbyteros vicis*, & alibi *Presbyteros qui sunt in agris*; Martinus Bracarensis *Forasticos* Presbyteros reddidit. Ea enim tempestate Ecclesiæ in vicis constructa erant; in villis autem & possessionibus, Oratoria tantum privata de consensu Episcoporum excitabantur, orationis causa, non autem ad celebrandam liturgiam, quod à canonibus & à Iustiniano vetitum erat, ut pluribus alibi dicitur.

IV. Sed præter Presbyteros, aliquot etiam ministros muneris sui habebat Episcopus, in iis scilicet quæ administrationem respiciebant. Præcipui erant Chorepiscopus, Archidiaconus, & Archipresbyter; quibus addi possunt Oeconomus, & Defensor. Non est hujus instituti officia Ecclesiarum Orientalium & Occidentalium expendere. Satis erit id unum observasse, chorepiscopatum inter officia recenferi, ut archidiaconatum, & archipresbyterarum; quemadmodum rectè adnotavit Concilium Aquisgranense anno octingentesimo trigésimo sexto. Presbyteri & Diaconi gradus sunt in Ecclesia, & ad sacramentum ordinis pertinent. Sed archidiaconatus completur ministerium adjunctum gradui, ut archipresbyteratus ministerium adjunctum presbyteratu; quemadmodum explicat Isidorus Hispalensis. Eodem pacto chorepiscopatus est officium & ministerium ab Episcopo civitatis delatum, ad vicanas Ecclesias, quæ Presbyteris erant commissæ, administratione sua disponendas. Administrationem enim & *διοίκησιν*, non autem solam sacramentorum erogationem, & verbi prædicationem, Chorepiscopis tribuit Concilium Antiochenum. *Sanctæ synodo placuit ut modum proprium recognoscant, ut gubernent subiectas sibi Ecclesias, earumque moderamine curaque contenti sint*. Inde profectum Chorepiscopi nomen, quod *ἐκ τῆς ὑπέλοι*, id est, in pago civitati contributo, administratione episcopali uteretur, & vicariam Episcopis operam præstaret. Vnde eleganter Ferrandus Diaconus in Breviario Canonum, Chorepiscopos *Vicarios Episcoporum* interpretatur, ratione habita muneris quod gerunt erga vicanas Ecclesias & parœcias rusticanas. Non enim ad nominis originem respexit, sed ad sollicitudinem quam subiectis sibi Ecclesiis Chorepiscopi impendebant. Interpretationi canonum quam secutus est Ferrandus apprime convenit illa qua usus est Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi, & Isidorus in Collectione

Can. 13. Syn. Neocæsar.

Can. VIII. Syn. Ant. apud Cyprianum in 1. de unitate 2. c. 1. p. 101.

Conc. Aquisgran. II. capitulo II. De vita & doctr. inter. ord. can. 4. Comparimus quendam Episcopum vicarios ministris, id est, Chorepiscopos, Archipresbyteros, & Archidiaconos, non solum in Presbyteris, sed etiam in plebibus Parochiæ suæ avaritiam potius exerceat, quam ministerii ecclesiastico dignitate inserviat, popularique salutis confiteri.

Conc. Ant. *ἵνα οἱ ἐπιπέλοι οὐκ ἐπιπέλοι ἐκ τῆς ὑπέλοι ἐκ τῆς ὑπέλοι ἐκ τῆς ὑπέλοι*.

Synodus Regensis 413.

Syn. Chalced. c. 17. 413.

sua, ubi Chorepiscopi, *vicarij Episcoporum* esse dicuntur. Quae dixi, probari etiam possunt de Collectione Canonum Arabicorum, quorum usus in Oriente: *Chorepiscopus est loco Episcopi super villas, & monasteria, & Sacerdotes villarum quae sub potestate ejus sunt.* c. 58. *Chorepiscopus & Archidiaconus sunt tanquam duae manus, & duae aele, quibus Episcopus volat.* c. 64. *Diaconus memoriam faciat nominatim primum Patriarchae, deinde Archiepiscopi, Episcopi, Chorepiscopi, Archipresbyteri, Archidiaconi; quia ipsi sunt gubernatores Ecclesiae, idcirco nominandi sunt ad altare, quandoquidem per eos omnia ecclesiastica administrantur, & ipsi sunt in Ecclesia superiores.*

V. Quare, ut supra monui, chorepiscopatus ministerium est, & officium, quod Presbytero alicui sedulo ab Episcopo civitatis imponebatur; collato ut plurimum chorepiscopatu cum ordinatione ad presbyteratum. Ceterum accidebat aliquando ut chorepiscopatus conferretur alicui Episcopo vacanti, qui jam episcopalem consecrationem aliunde accepisset. Tunc chorepiscopatus delatus solum ministerium & Ecclesiarum quae in agris essent administrationem concedebat; sed is cui deferebatur, verus Episcopus erat ob susceptam, ante chorepiscopatum, manus impositionem. Ne quis autem speciem quam propono à me confictam putet, de chorepiscopatu concessio ei qui jam Episcopus esset, canonem octavum Nicanae Synodi perpendat velim, qui Novatianis Episcopis à schismate potius quam ab haeresi redeuntibus gratiam facit retinendae dignitatis episcopalis, si orthodoxo Episcopo ita visum fuerit, vel saltem chorepiscopatus locum obtinendi. Sanè nemo diffiteri potest quin iste à Novatianis transfuga *Χροηοπιαν* & *Επισκοπος* suscepit, ut loquitur Concilium Anthiochenum; sed eam consecrationem aliunde sumpsit quam è ministerio chorepiscopatus. Deinde in eodem Concilio Anthiocheno videmus Episcopos vacantes, sive *σχιζματιστας*, qui ordinati ad parœciam suam non accedunt, ob contumaciam populi, vel aliam ob causam, sine vitio tamen suo; quibus permittitur honoris & ministerij communitio, ea conditione, ut negotiis Ecclesiae, in qua morantur, se non permisceant. Si Episcopi hujus repulsam agrè ferens vicinus Episcopus, chorepiscopatus ministerium ei contulerit, planè huic Chorepiscopo tribuendum erit, quod observavit Synodus Anthiochena, eum ut Episcopum consecratum fuisse. Itaque prima illa verba quae nostrae sententiae objiciebantur, regulam non labefactant, quae Chorepi-

scoporum ordinationem Episcopo tribuit, eoque in Presbyterorum numero recenset, sed exceptionem adhibent: quia fieri potest ex variis negotiorum figuris, ut Episcopus adscisci possit in chorepiscopatum. Eam autem exceptionem iis verbis explicant, ut proclive sit ex ea regulam firmare: *Qui in vicis vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sancta Synodo placuit ut modum suum recognoscant.* Quasi diceret: Etiam si accidere possit ut præter regulam chorepiscopatus ab Episcopo aliquo exerceatur, tamen modum ministerij sui excedere non potest. Ex eo autem quod vacantibus Episcopis chorepiscopatus conferri potest, non existimandum est omnes Episcopos vacantes, aut in presbyterij gradum judicio canonico dejectos, Chorepiscopos dici posse. Solum enim illi eo nomine fruuntur quibus Episcopus civitatis ministerium illud imposuerit, cum canones Episcopi arbitrio illud reliquerint.

VI. Dejectis Chorepiscopis à dignitate episcopali, reliqua est administratio & cura, qua Presbyteris rusticarum Ecclesiarum & vicorum imminabant, plebes in officio pietatis continebant, promovendos in clerum discutiebant, Subdiaconos, Lectores, Exorcistas, & ceteros inferioris gradus Clericos auctoritate sua ex Episcopi sententia constituiebant, de Presbyteris & Diaconis ad Episcopum referebant, præcipuam & singularem pauperum curam gerebant. Ecclesias aliquot Chorepiscoporum administrationi subjectas fuisse docui supra è Concilio Anthiocheno: quod etiam Subdiaconorum & inferioris gradus Clericorum ordinationes illis permittit. Quo in negotio sic versabantur, ut Presbyteri & Diaconi, qui cum promovendis familiariter egerant, de illis ad Chorepiscopos referrent: qui deinde testimoniis discussis, & Episcopo consulto, ministros cooptabant in clerum. A consuetudine, quam è patrum canonibus profectam ait Basilus, Chorepiscopos discussisse conqueritur, plurimosque in unoquoque pago à solis Presbyteris & Diaconis in clerum allectos, *φθβα & στρατολογίας*, id est, metu tirocinij, seu delectus militum. Itaque adscriptos clero à Presbyteris, in laicos redigit; & præcipit, ne deinceps Chorepiscopi aliquem etiam inferioris gradus Clericum constituent antè quam ad Episcopum retulerint, qui promovendorum meritis suffragetur. Cum autem canonica disciplina peritissimus Basilus repetat à Canonibus patrum, quos ipse renovat, Chorepiscopis injunctam necessitatem

Canones Arabici
è versione Alfonsi
Pisani.

Synod. Regensis
cap. 9. Schisma-
tica magis quam
haereticas.

Syn. Anthoch.
cap. 18.

Can. 10. Con-
cil. Anthoch.
Ordinavit etiam
lectores, & sub-
diaconos, & ex-
orcistas, quibus
potestatem
istae sufficiunt.

Basilus epist. ad
romanos ad
cap. 18. ubi
episcopos.

Basil. epist. ad
Chorepiscopos,
adversus illorum
abusum.

ne Subdiaconos & ceteros, ministros in clerum adscribant sine sententia Episcopi, non incogitanti effluxisse verba illa existimandum est. Hoc autem a canone Antiocheno manare non potest; quin potius inde colligitur liberas tunc fuisse Chorepiscopis promotiones illas, absque Episcoporum mandato vel consilio. Quare aliunde trahenda est hæc restrictio, quæ ordinationem quidem Chorepiscopis relinquit, sed de meritis aut numero promovendorum sententiam Episcopi expectari debere præcipit. Quod a Synodo Laodicensi ducendum est, qua cavetur, ne in villulis aut in agris Episcopi constituentur, sed *Ἐπισκοπῶν*, id est, *Visitatores*, idem est cum Chorepiscopis, ut mox dicam. Aliquot annis ante hanc synodum decretum fuerat a Concilio Sardicensi ne Episcopi ordinarerentur per vicos & modicas civitates: *Licentia danda non est ordinandi Episcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui sufficit unus Presbyter: quia non est necesse ibi Episcopum fieri, ne vilescat nomen Episcopi & auctoritas.* Amovet ergo Synodus Laodicensis Episcopos a vicis, eisque qui jam constituti erant eam legem præscribit, ut nihil faciant præter conscientiam Episcopi civitatis; id est, ut nihil eorum tentent quæ muneris episcopalis partes attingunt, quin prius ad civitatis Episcoporum retulerint. Tum subdit canon: *Similiter & Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant.* Quod pertinet ad Presbyteros *Ἐπισκοπῶν*, seu Visitatores, de quibus locutus est, qui nihil agere debent absque consilio & sententia Episcopi, in iis quæ munus Visitatoris respiciunt, id est, chorepiscopatus ministerium. Huc planè respexit Basilius. Quod non solum colligitur ex eo quod nullus canon proferri potest, præter istum, qui illius sententiæ suffragetur, sed etiam è verbis quæ mutuatur è canone Laodicensi: *Ne quem adscribas in clerum antè quàm ad nos retuleris; aut sciat quòd laicus censetur qui præter sententiam nostram in ministerium receptus fuerit; aut ἡγετὸς γινώσκῃς.* Hæc verba deprompta sunt è canone Laodicensi, *ἢ ἢ γινώσκῃς τὸ Ἐπισκοπῶν.* Unde constanter asserere audeo eundem esse Chorepiscopum & *Ἐπισκοπῶν*. Vterque in agris instituitur, ut rusticanas parœcias visiteret, unde *Ἐπισκοπῶν* nomen; ne quis scilicet existimaret vico alicui sic additum, ut in alias curas asfurgere non posset. Quo sensu accipiendus est Zonaras, cum adnotat Circuitores istos & Lustratores hac & illac circumcursare ad fidelium salutem, *καθάρσας οἰκίας καὶ ἑνοχῶν*, id est, nulli sedè adscriptos: quia scilicet ex

se Chorepiscopi munus nulli vico specialiter addicit, cum in generali aliquo ministerio versetur. Nisi aliter visum fuerit Episcopo, qui Periodeutam alicui Ecclesiæ vicinæ adscribere potest, collato & adjuncto munere ceteras visitandi. Quæ videtur mens fuisse Synodi Laodicensis; cum antè Chorepiscopi ministerium Clero civitatis adscriptum potius videretur quàm vicinæ alicui Ecclesiæ affixum. Nova appellatio Periodeutarum a Synodo Laodicensi profecta, quæ Chorepiscopi nomen ad comprimendos ministros illos averfata videtur, in Oriente obtinuit. Vnde Actione quarta Concilij Chalcedonensis fit mentio Alexandri Presbyteri & Periodeutæ, & Actione decima, Valentini, qui Presbyter erat & Periodeuta. Modum quem in visitandis Ecclesiis & monasteriis sibi subjectis observabant Chorepiscopi in Oriente docet Collectio Canonum Arabicorum canone quinquagesimo quinto.

C A P V T X I V.

Synopsis.

I. Presbyterorum & Diaconorum ordinationes vetera Chorepiscopis a Concilio Antiocheno, sine Episcopo. Ea verba explicata ex mente Balsamonis, adversus Zonaram. Eadem interdictio in canone Ancyrano. Duae interpretationes, quæ eliciuntur è textu Græco, absurda.

II. Mendosum esse textum probatur è versionibus Latinis, tum Dionysij Exigui, quæ mutila est, & restituitur, tum ejus quæ usus est Carolus Magnus, tum Ferrandi Diaconi. E collatione trium interpretationum emendatur textus Græcus canonis. Quo vetatur Chorepiscopis Presbyterorum & Diaconorum ordinatio, & Presbyteris ne aliquid agant sine jussu Episcopi. De Presbyteris promovendis Chorepiscopi referrebat ad Episcopum.

III. Curam pauperum gerebant, è Synodo Neocaesariensi, cujus canon explicatur. Chorepiscopi ad formam septuaginta Discipulorum constituti; qui erant secundi ordinis præceptores, ex Hieronymo. Etsi autem secundi ordinis essent, id est, Presbyteri, offerebant tunc solemnem pompam.

IV. Aliquando chorepiscopatus concedebatur, recisis plurimis facultatibus quæ huic ministerio competeant; ut patet è Synodo Regensi, in causa Armenarum; cui tamen confirmatio neophytorum relinquitur.

V. Explicatur Sidonij locus famosus, de Claudio, qui erat antistes ordine in secundo, id est, Chorepiscopus. Savaro interpretatur de archidiaconatu. Sed Presbyteri erant ordinis secundi, & Diaconi tertij.

VI. Leo I. Chorepiscoporum potestatem restrixit, vetera Confirmatione, altarium & virginum benedictione; Subdiaconorum ordinatione illis relicta. De Chorepiscopis referunt Galli ad Zachariam. Et iterum

Synod. Laodic. cap. 11. & 12.

Concil. Sardic. can. 4.

Synod. Laodic. cap. 11. & 12.

Basili. d. 17.

Leo I. ad Simplicianum.

ad Leonem III. qui irritas esse decrevit etiam ordinationes Subdiaconorum. Ratio hujus novi responsi inquiritur. Explicatur canon septime Synodi, de Lectorum ordinatione.

VII. Licet votum à Leone, & à Synodis Gallicanis, ne Chorepiscopi deinceps fierent, retenti sunt tamen ab Episcopis. Quia eorum curas levabant. Ut colligitur è Capitularibus, & Synodo Meldensi.

VIII. In quo versaretur eorum ministerium anno 840. Cujus occasione electio Episcoporum differretur à Regibus, qui reditus Ecclesie vacantis relegant. Synodus Meldensis explicata, è Flodoardo.

IX. Dubitatum iterum in Gallia de ordinibus presbyterij collatis à Chorepiscopis. Consultus Nicolaus I. respondit esse validos, sed abstinendum ab illis in posterum. Contrarium senserunt post aliquot annos provincia Belgice Episcopi. Cessatum deinceps à Chorepiscoporum institutione. Pars sollicitudinis translata in Archidiaconos. Unde lapsus Siegeris, qui Archidiaconos cum Chorepiscopis confundit. In Patriarchatu Alexandrino hodie nulli Episcopi, sed Chorepiscopi.

I. CETERUM quod attinet ad Presbyterorum & Diaconorum ordinationes, Chorepiscopis omnino eas admittit canon Antiochenus: Nec Presbyterum verò nec Diaconum audeant ordinare, prater civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est. Quod non ita est intelligendum, ac si ex mandato Episcopi permitti illis posset ea ordinatio. Accedere quidem potest ordinationi ab Episcopo celebrandæ, sed solus eam peragere non potest. Eleganter Balsamo: Illud autem, Sine Episcopo qui est in urbe, non accipitur pro eo quod est, sine ejus mandato, sed pro eo quod est, sine illius consecratione. Etsi enim fuerit Chorepiscopo mandatum ut Presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quod non sit ei à canonicis data Presbyterum ordinandi potestas. Quæ contra sententiam Zonaræ, etsi tacito ejus nomine, Balsamo disputat. Hoc decretum hauserat Synodus Antiochena è Concilio Ancyrano; cujus canonem Græcum recitabo, ut restituam veram lectionem, & eadem opera sinceram ejus explicationem aperiam, quæ ob illud vitium viros eruditissimos latuit: χειροτόποις μὴ ἐξέιναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὲν πρεσβυτέρους πόλεως, χρις τῆ ἑπιτοπίου καὶ τῆ ἑπιτοπίου ἢ γεγραμμένων, ἐν ἑτέρῃ παροικία. Ex hac lectione, quam Collectio Canonum Zonaræ & Balsamonis exhibet, duplex sensus elici potest, juxta varias interpretationes quas ambigua phrasid Græca ferre potest. Ita enim verti potest: Chorepiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare, sed neque Presbyteris civitatis, nisi eis permittatur ab Episcopo per litteras, in aliena parocia. Vel ita, sed neque Presbyteros civitatis, accusandi casu, non dandi, ut in su-

periori interpretatione. Iuxta priorem explicationem, potestatem admittit Presbyteris urbicis ne Presbyteros aut Diaconos ordinent, nisi eis licentia per litteras facta fuerit ab Episcopo, in aliena parocia. Quod ineptum est, & alienum à regula, quæ Presbyterorum ordinationes solis Episcopis tribuit, idque in sua cujusque parochia, cum ἑπιτοπίοι χειροτοναὶ omnino sint vetitæ. Si accusandi casu legas, prohibebitur Chorepiscopis Presbyteros & Diaconos ordinare, imò etiam Presbyteros urbicos, sine litteris Episcopi, in aliena parocia. Quo quid absurdius dici possit, non video. Anne qui verita est Presbyteri vicani ordinatio, non etiam potiori jure vetita est urbici, ut de hac iterum urgenda non sit interdictio, quasi de re minoris momenti ageretur, quæque superiori prohibitione non esset comprehensa? Deinde quid est illud, in aliena parocia? ac si Chorepiscopis libera esset ordinatio Presbyteri in sua parocia sine litteris, vel ab iis tentari posset ordinatio Presbyterorum cum Episcopi consensione ac litteris in aliena parocia. A Zonara vel Balsamone, qui hanc ultimam interpretationem sequuntur, nullum subsidium sperari potest: quia, ut fatetur Balsamo, seculo illo Chorepiscoporum gradus omnino exoleverat. Ideo commentandi labore superedit. Vel fortè quod desperaret sinceram sententiam canonis se assecuturum.

II. Mendosus omnino canon Græcus, è quo tot ineptiæ sequuntur. Ejus vera lectio constituenda est ex antiquis versionibus. Dionysius Exiguus, qui veterem satis confusam castigavit, sic habet: Chorepiscopi non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare. Sed nec Presbyteris civitatis, sine præcepto Episcopi vel litteris in unaquaque parochia. Sed editio vulgata Dionysij mutila est; ubi restituenda sunt hæc verba, aliquid agere, quæ inferere oportet post ista, Presbyteris civitatis. Etenim Epitome Canonum ab Hadriano I. concinnata è versione Dionysij Exigui, integra verba illa retinuit, quæ de sunt in editione Codicis Canonum: Ut Chorepiscopi Presbyterum vel Diaconum non ordinent, nec Presbyter aliquid agat in parochia sine præcepto Episcopi. In Capitulari Aquilgranensi Caroli M. canon his verbis proferitur, quæ concinunt cum interpretatione quæ extat in Collectione Isidori: Vicariis Episcoporum, quos Græci Chorepiscopos dicunt, non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare, sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi præcepto amplius aliquid jubere, vel sine auctoritate litterarum ejus in unaquaque parochia aliquid agere. Ferrandus Diaconus Carthaginensis,

Can. Antioch. μὴ τῶν ἐπιτοπίου χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὲν πρεσβυτέρους πόλεως, χρις τῆ ἑπιτοπίου καὶ τῆ ἑπιτοπίου ἢ γεγραμμένων, ἐν ἑτέρῃ παροικία.

Balsamo de Ex. μὴ τῶν ἐπιτοπίου χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὲν πρεσβυτέρους πόλεως, χρις τῆ ἑπιτοπίου καὶ τῆ ἑπιτοπίου ἢ γεγραμμένων, ἐν ἑτέρῃ παροικία.

Syn Ancyr. cap. 13.

Capitulari Aquilgranensi

& Imperij Lib. II. Cap. XIV. 103

qui eodem tempore floruit quo Dionysius, videtur hæc esse interpretatio à superiore non dissimili. Ait enim in Breviatione canonum Titulo LXXIX. *Vt Chorepiscopi, id est, vicarij Episcoporum, nec Presbyteros nec Diaconos ordinent, nisi tantum Subdiaconos. Concil. Anquiritan. Tit. 13. Conc. Antioch. Tit. 20.* Superest alterum membrum canonis Ancyrami, quod agit de Presbyteris civitatis. Ejus sententiam refert Ferrandus Titulo XCII. *Vt Presbyteri civitatis sine jussu Episcopi nihil jubeant, nec in unaquaque parochia aliquid agant. Concil. Sardic. Tit. 13. Legendum Concil. Anquir.* Nulla enim fit mentio Presbyterorum civitatis in Concilio Sardicensi; sed in solo Ancyrano, dicto canone. Tres istæ interpretationes constanter legunt, *Presbyteris civitatis*, dandi casu, & *in unaquaque parochia*. Vnde sine dubio emendari debet textus Græcus, legique, *ἐν καθ' ἑαυτὴν παροικία*; non autem *ἐν ἑτέροις*, ut præfert lectio Zonaræ. Mutilum etiam alia ex parte Græcum contextum esse constat, ex iisdem interpretationibus. Hiatus enim hujus sententiæ, *sed nec Presbyteris civitatis sine literis Episcopi & jussu in unaquaque parochia*, his verbis supplet, *aliquid agere*. Itaque in Græco contextu deest *πρὸς τὸν ἑαυτὸν*, aut quid simile. Quo loquendi modo utitur Synodus Laodicensis in simili specie: *Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant, jussu τὸν ἑαυτὸν*. Scilicet coercita est Presbyterorum urbicorum functio ad arbitrium Episcopi, de quo literis constare oportuit. Quod esset Chorepiscopi munus erga promovendos ad presbyteratum in agris & vicis, colligere licet ex administratione rusticarum parochiarum, quæ illi credita erat. Scilicet morum inquisitio, imò & delectus eorum qui adscribendi erant, ad eum pertinebat. Quod in Oriente locum habuit, ut docet Collectio Canonum Arabicorum can. LX. *Non enim licet ut ullus ministret in sacello sive capella diæcesis sine licentia Chorepiscopi, quandoquidem ipse est caput illorum.* Istud omnibus Presbyteris arrogat epistola Nicænæ Synodi, ut designent eos qui mererentur adscisci in clerum, *καθ' ἑαυτὸν, ἢ ὄνομα ἑπιλόγου τῆς ἀγίας τοῦ κλήρου*. quæ curam Chorepiscopi non excludunt.

III. Eximiam pauperum curam Chorepiscopos gessisse dixi, secundum mentem Synodi Neocæsariensis, cujus hæc est sententia. Presbyteris agrorum liberum non esse ut orationem faciant in Ecclesia civitatis, coram Episcopo, vel urbis Presbyteris. Vnde sequi videbatur idem statuendum de Chorepiscopis, qui rusticis parochiis præerant; maximè cum essent se-

cundi ordinis Sacerdotes. Hoc enim significant verba illa, *ad similitudinem septuaginta constitutos esse*. Presbyteros enim, sive minoris gradus præceptores, cum septuaginta Discipulis componebant veteres; ut patet ex Hieronymo, qui duodecim fontes explicans allegoricè in epistola ad Fabiolam de LII. mansionibus, *Nec dubium, inquit, quin de duodecim Apostolis sermo sit, de quorum fontibus aque derivatæ totius mundi siccitatem rigant. Iuxta has aquas septuaginta creverunt palme, quas & ipsos secundæ ordinis intelligimus præceptores; Luca Evangelistæ restante duodecim fuisse Apostolos, & septuaginta Discipulos minoris gradus, quos & binos ante se Dominus præmittebat.* Attamen et si inter Presbyteros recensentur Chorepiscopi, canon decernit eum honorem illis deferri ut offerant *honorati*, præsentem Episcopo & Presbyteris civitatis. Cujus moris eam rationem reddit, quia comministri sunt, & impensum studium pauperibus exhibent. Quorum verborum hic est sensus; Chorepiscopos non esse adscribendos Presbyteris agrorum, sed potius inter comministros civitatis adscribendos, quia Episcopum sollicitudine episcopali in pagis visitandis levant, eiusque vices gerunt, ideoque *συνεπιτρονιστὶ* dici possunt. Vnde fit, & ex studio quod erga pauperes exhibent, ut offerant *honorati*, *καθ' ἑαυτὸν καὶ πτωχοὶ*. Quæ synodi verba, ne sint otiosa, ita intelligi debent, ut Chorepiscopi solenniori & celebriori pompa in sacris ministeriis obeundis procederent quàm Presbyteri civitatis, eo satellitio Clericorum stipati quod episcopalem quandam honorem referret, licet revera eorum gradus ad typum septuaginta Discipulorum esset expressus. Curam verò pauperum præcipuam gerebant, quos arbitrio Episcopi, & suo ministerio, procurabant, ita ut miseris species quædam frumentationis præberetur. Quare inter cetera Chorepiscopi munia, in Opusculo Ebonis, refertur peregrinorum & pauperum exhibendorum studium, maximè cum morbo vexantur: *Hospitalitatem scilicet; infirmos visitando, obsequia benignitatis, & benedictionis, & sanctæ unctionis inferre.* Ex eo profectum ut in Canonibus Arabicis, Chorepiscopis cura imminet præficiendi aliquem, qui juxta vires uniuscujusque vici eos reditus colligat qui ab Episcopo ad alendos pauperes & recreandos peregrinos impendi debent.

IV. Aliquando tamen chorepiscopatus conferebatur angustioribus finibus exercendus; ut contingit in causâ Armentarij, cujus ordinatio ad episcopatum Ebrodunen-

Vide epistolam Leonis I. V. ad Presbyteros apud Barinum, & Theodulphum Aurelianensem Episcopi, allegantem Presbyteros sine diæcesibus.

Opusc. Ebonis Archiep. Rem. in Appendice Histor. docti.

Syn. Laodic. c. 17.

Epist. Nic. Syn. apud Theod. l. 1. c. 11.

Syn. Neocæs. c. 14. si quis presbyteri in agris orationem faciant in Ecclesia civitatis, coram Episcopo, vel urbis Presbyteris. Vnde sequi videbatur idem statuendum de Chorepiscopis, qui rusticis parochiis præerant.

syn. Reg. c. 1.

sem, à duobus tantum Episcopis peracta, rescissa est à Synodo Regensi anno quadringentesimo trigesimo nono. Concessum tamen est Armentario ut Chorepiscopi nomine Ecclesiam unam obtinere posset, si quis Episcopus eam illi conferre voluerit; sed iis legibus quæ chorepiscopatum illum in angustias redigunt. Vetatur enim ne duarum Ecclesiarum gubernationem obtinere possit, ne quis ei locus decernatur quem curiæ & civitatis species aut ordo nobilitat, ne vel ultimum Clericum ordinet in sua Ecclesia, ne unquam in civitatibus offerre præsumat, etiam sub Episcoporum absentia. Attamen hoc unum chorepiscopatus vestigium illi relinquunt, ut *in sua Ecclesia neophytos confirmare & ante Presbyteros offerre possit*. Sed recisæ illæ facultates satis evincunt ordinario jure Chorepiscopis eas competitivisse, etsi aliis probationibus destitueremur.

V. Ex iis quæ hucusque differuimus manifestè constat cur Ferrandus Diaconus, Isidorus Hispalensis, & antiqua Canonum interpretatio, Chorepiscopos, Vicarios Episcoporum, & Concilium Parisense, ministros esse dixerint. Hinc explicandus est locus Sidonij, eruditorum disputationibus famosus: qui de Claudiano Mamerti Viennensis Episcopi fratre loquens, quem ejus *Consiliarium in judiciis, Vicarium in Ecclesiis, & Procuratorem in negotiis* fuisse observat, antistitem ordine in secundo esse scripsit.

Sidon. l. 4. ep. 11.

*Antistes fuit ordine in secundo,
Fratrem fasce levans episcopali.
Nam de Pontificis tenore summi
Ille insignia sumpsit, hic laborem.*

Vel me tacente nemo est qui non videat merum Chorepiscopum describi, qui vices Episcopi gerit, etsi nomine & dignitate episcopali non fruatur. Secundus ordo presbyteratum significat, in quo ita constitutus erat Claudianus, ut antistes esset, id est, primas partes presbyterij obtineret in sollicitudine episcopali. Quare emendandus est Gennadij locus, qui Claudianum istum, Episcopum Viennensem appellat. Air enim, de Salviano loquens: *Scriptis expositiones extremae partis Ecclesiasticæ ad Claudianum Episcopum Viennensem*. Rescribendum est, *Chorepiscopum*. Nunquam enim episcopatum Viennensem obtinuit, cum illi Mamertus superstes fuerit. Vir eruditus Ioannes Savaro, in Notis ad Sidonium, putabat Claudianum Archidiaconi munus exercuisse in Ecclesia Viennensi, unde adeptus esset antistitis nomen ordine in secundo. Quæ explicatio aliena est à modo loquendi veterum, qui Presbyteros in secundo sacerdo-

Gennadius de vitiis ille, in Sidonij.
Opratus Mil. l. 5. contra Parmen.
Facund. Hieronim. l. 12. cap. 1. Sidon. l. 4. ep. 11. Lex. 20. in Appendice C. Theod.
1 Leo l. ep. ad Anast. Thebal. c. 4.
2 Hier. ep. ad Fabiol. supra laudat.

tio, Diaconos in tertio constitutos dicebant, quartum ordinem à capite Subdiaconatum, Presbyteros, secundi ordinis præceptores, secundi in Ecclesia ordinis; quemadmodum apud Græcos Gregorius Nazianzenus à patre in presbyterium adscriptus, se in secundas sedes promotum scripsit, *eis ἴσθαι τοὺς δευτέρους*. Itaque Archidiaconus erat Primicerius tertij ordinis Diaconorum. Sed Chorepiscopus erat antistes ordine in secundo.

4 Syn. Rom. in Symm. c. 6.

Greg. Naz. in carm. de vita sua

VI. Tandem Leo Primus Galliarum & Germaniarum Episcopis respondens aliquot annis post Synodum Regensem, Chorepiscoporum ministerio fines quosdam præscripsit, arctiores quàm essent antiquitus. Nam præter Diaconorum & Presbyterorum ordinationes, quæ antiquis canonibus erant vetitæ, baptizatorum consignatione, quæ etiam ipsi Armentario relicta fuerat à Synodo Regensi, altarum & virginum benedictione illis interdixit, licet Presbyteris committi solerent. Sed ordinationem Subdiaconorum liberam illis reliquit, quæ etiam à Concilio Hispalensi habito anno DCXIX. vetita non est; licet eo tempore huic gradui lex cœlibatus adjuncta fuisset, non solum ex Gregorij Magni decreto, sed etiam ex consuetudine antiquiori, quæ canone Concilij Agathensis confirmata est anno quingentesimo sexto.

Leo ep. 8. ad Ep. Germ. & Gal.

Dubitarunt Galli de Chorepiscoporum ministerio anno DCCXLVII. Quæ de re Pippinus Major domus Francorum retulit ad Zachariam Summum Pontificem: qui canonem decimum Concilij Antiocheni servandum esse decrevit, quo Subdiaconorum ordinatio diserte illis permittitur. Eo responso plenè satisfactum non est iis dubitationibus quæ anticipem tenebant Ecclesiam Gallicanam. Cuique enim comperta erat definitio Synodi Antiochenæ, sed de verborum genuino sensu erat quæstio. Quare necessaria fuit altera Relatio, quæ temporibus Caroli Magni missa est ad Leonem III. qui controversiam solvit juxta definitiones decessorum suorum, id est, Leonis I. & Zachariæ, & juxta præscripta canonum, id est, Synodi Ancyranæ, Antiochenæ, & Neocæsariensis; decrevitque irritas esse Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum ordinationes, infantium consignationes, Ecclesiarum & virginum benedictiones; quæ omnia ab Episcopis iterum erant rite peragenda. Rectè quidem & canonicè Presbyterorum & Diaconorum ordinationes à Chorepiscopis tentatas rescidit. Sed hæreo in ordinationibus Subdiaconorum; quæ illis diserte permittæ erant cum essent à Concilio

Zacharias ep. ad Pippinum ep.

lib. 6. c. 11.

Concilium Antiochenum.

à Concilio Antiocheno, needum erant ve-
vita ullo decreto. Non moror enim stra-
mentitiam epistolam sub Damasi nomine in
Collectione Isidori publicatam. Occasio-
nem tamen sumpsisse videntur Leo III. &
Episcopi Gallicani è verbis ambiguis Epito-
mes Canonum ab Hadriano I. concinnatæ;
cujus usus frequens erat in Gallia, ut patet
è variis locis Capitularium, ubi verba ipsa
hujus Epitomes referuntur. Etenim breviam
decimi canonis Antiocheni ita concep-
tum est: *Quod Chorepiscopi ordines inferio-
res usque ad subdiaconatum dare possint.* Vnde
Leo & Synodus Gallicana in re dubia inter-
pretationem adversus Chorepiscopos fa-
cientes, subdiaconatum ab eorum ordina-
tione subdlexerunt. Quare Synodus Mel-
denfis anno DCCCXLV. eisdem verbis usa
est, dum vetat ne ordines ecclesiasticos tri-
buant, nisi usque ad subdiaconatum. Suspi-
cabitur aliquis hac tempestate in Oriente re-
strictam fuisse Chorepiscoporum auctorita-
tem ad Lectorum solas ordinationes, ex ca-
none XIV. Septimæ Synodi, quæ juxta
veterem consuetudinem à Chorepiscopis
promovendos esse Lectores decernit. Sed
observandum est, eo canone non agi de ju-
re Chorepiscoporum in Clericis cooptan-
dis, sed delectione publica sacrarum scrip-
turarum è suggestu & ambone Ecclesiæ;
quæ à pueris pronuntiabatur ad clerum de-
signatis, sed nondum ab Episcopo adscrip-
tis. Canon vetat à quoquam in synaxi eas
prælegi, nisi manus impositionem accepe-
rint ab Episcopo, aut à monasterij Abbate,
aut à Chorepiscopo de sententia Episcopi,
juxta veterem consuetudinem.

VII. Licet autem Chorepiscoporum
ministerium damnatum fuerit à Leone Pa-
pæ & à Synodo totius regni, veritumque ne
Chorepiscopi à quibuscunque Episcopis
deinceps fierent, attamen eruperunt ite-
rum, egeruntque altas radices in Galliis.
Sed repressa est eorum audacia à Concilio
Parisiensi anno DCCCXXIX. quod præ-
cipuè in id invehitur in quo ab iis tunc
peccabatur, nempe in baptizatorum con-
firmatione; qua illis à Patribus interdicitur,
ea ratione, quòd in Concilio Neocæsa-
riensi ad formam septuaginta Discipulorum
constituti fuisse dicantur; ut Episcopi Apo-
stolorum locum obtinent; quibus donum
sancti Spiritus per manuum impositionem
tradendi facultas, non autem Discipulis,
concessa fuisse legitur in Actis. Mirabitur
fortè aliquis, nec immeritò, quis redivivos
excitaverit Chorepiscopos, & unde tanta
illorum pervicacia proficisceretur, ut rebus
tam gravi auctoritate definitis stare nollent.

Sed omnem admirationem deponet, si quis
consideraverit imperfectam esse legem quæ
vetat, sed si quid contra factum sit, non ir-
ritum decernit. cujus generis erat hæc in-
terdictio, ne Chorepiscopi ordinentur.
Quare cum ab arbitrato Episcoporum hæc
institutio penderet, eadem ratione qua fo-
vebantur olim à quamplurimis Episcopis,
ab iisdem vel retenti vel restituti sunt. Causa
verò quæ gratiosos Episcopis reddebat
Chorepiscopos, ea est, quòd in se suscipie-
rent omnem curam & laborem episcopalis
ministerij, & desidia Episcoporum patrocina-
rentur: qui sollicitudine pascendi gregis
levati, secularium more, genio suo indul-
gebant, ut elicitur è Capitularibus & è Sy-
nodo Meldensi. In Capitularibus disertè
scriptum est, Chorepiscopos factos ab Epi-
scopis, qui suis quietibus ac delectationibus
inherent. Synodus Meldensis animadverti
statuit in Episcopum qui propter desidiam,
aut secularem pervagationem, vel propter infir-
mitatem, modum suam Chorepiscopis transcen-
dere consenserit.

Capit. lib. 6. c. 119.

Syn. Meld. c. 44.

ADDITIO
STEPHANI BALUZII.

ISTUD ipsum paulò asperioribus verbis urget
Hincmarus in epistola XLV. cujus meminit Flo-
doardus lib. III. Hist. Remensis cap. XXIX. quæ
ante hos viginti annos ex codice Virdunensi edita est
ab eruditissimo viro Iacobo Sirmundo. Hincmarus
ergo respondens cujusdam Episcopi consultationi-
bus, hæc adversus Episcoporum desidiam scribit in
capite XVI. illius epistolæ: *Sed & scandalum in Ec-
clesia misit, sicut & quidam Episcopi, etiam à longè
præcedentibus temporibus, scandalum pro sua quiete
& voluptatibus in Ecclesiam intro miserunt, ordinan-
tes Chorepiscopos, & eis quæ Summis Pontificibus
conveniunt agere permittentes; quos apostolica sedes
sapius reprobavit & apostolico mucrone recidit, sicut
in decretalibus eorum qui voluerit recensere inveniet.*

VIII. Quænam autem esset hæc tem-
pestate Chorepiscopi potestas, accuratè
docet Ebbo Remensis Episcopus in eo O-
pusculo quod de Ministris Ecclesiæ Re-
mensis scripsit, id est, Præposito, Archi-
diacono, & Chorepiscopo: *Chorepiscopi
verò ministerium est, omnem sacerdotalem to-
tius regionis sibi commissa conversationem cor-
rigere atque dirigere, & quæ sequuntur. Ius
autem dandæ consecrationis ex præcepto
Episcopi Ebbo metitur. Synodus Melden-
sis Chorepiscopis modum præfixit juxta ca-
nones, præcipuèque prospexit ne post
obitum Episcopi aliquid ex episcopali mini-
sterio specialiter Episcopis debito attentarent.
quia, iniquunt, ex hoc magnum scandalum,
& divisionem rerum ecclesiasticarum, atque di-
lacionem in canonicè ordinandis Episcopis, De-*

Opusculum Eb-
bonis De Min-
Ecc. Rem. editum
à R. P. Sirm. in
Append. Flodoardi
di.

Synod. Meld. c.
44.

Epist. Rem. c. 14.
in fine c. 13.
opusc. Ebbonis
de Ministris
Ecclesiæ Remensis
c. 11. §. 1. c. 12.
§. 1. c. 13.
§. 1. c. 14.
§. 1. c. 15.

Lib. 6. Capit. c.
119. Placuit ne
Chorepiscopi deinceps
à quibusvis
fiant.

Concilium Pari-
sien. super lauda-
tione.

Ecclesis accidisse conspeximus. Quæ verba lucem accipient è Flodoardo; qui Leonem IV. interpellatum ab Hincmaro scripsit de ordinationibus à Chorepiscopis peractis, præcipuè post obitum alicujus Episcopi. Occasione enim ministerij Chorepiscoporum, quo satis consultum videbatur ecclesiasticæ administrationi, Reges differebant electiones Episcoporum, & interim ecclesiasticæ facultates secularium usibus cedebant. In hac verò epistola, inquit Flodoardus, de his quos temeritas chorepiscopalis ordinare, vel quòd Spiritum sanctum consignando tradere præsumebat, requisivit. Et quòd terrena potestas hac materia sæpe offenderet, ut videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageret, & res ac facultates Ecclesiæ secularium usibus expendebantur, sicut & in nostra Ecclesiâ jam secundo actum fuisset.

IX. Si extarent Hincmari epistola & Leonis IV. rescriptum, profectò magnum adjumentum afferrent ad hujus materiæ discussionem: quæ licet à Synodo Meldensi sincerè decisa esset, si ambiguitatem circa Subdiaconos demas, attamen variis desiderio Episcoporum contentionibus iterum revocata est in dubium, adeo ut Nicolaus I. tractus fuerit in partes pro Chorepiscopis. Etenim anno octingentesimo sexagesimo quarto consultus à Rodulfo Archiepiscopo Bituricensi, de Presbyterorum & Diaconorum ordinationibus collatis à Chorepiscopis in Gallia, respondit validas quidem esse ordinationes illas; sed veruit similia à Chorepiscopis præter regulas tentari in posterum, ne ad eos dignitas Episcoporum transferretur. Hoc autem argumentum ad sententiam suam fulciendam adducit: *Ad formam enim septuaginta, Chorepiscopi facti sunt; quos quis dubitet Episcoporum habuisse officia? Quæ responsio, quamvis à canonibus omnino aliena, excusatos tamen reddit Gallicanos Episcopos, si varias in partes distraherentur, cum ipsi Romani Pontifices in hac quæstione contraria rescripta ediderint. Hoc solum pro defensione Nicolai proferri potest, quòd diversis occupatus negotiis, cursim respondere coactus fuerit, ut ipse præfatur in dicta epistola. Non obtinuit tamen apud Belgicos Episcopos hæc responsio, ut colligere licet è Synodo Metensi, quæ anno DCCCXXXIX. coacta, hæc statuit: *Ut Basilicæ à Chorepiscopis consecrate, ab Episcopis consecrentur, roboratum est: quia juxta decreta Damasi Papæ, Innocentij, & Leonis, vacuum est & inane quiddam in summi sacerdotij Chorepiscopi egerunt ministerio, quòd ipsi iidem sunt qui & Presbyteri, sus-**

*ficienter inveniuntur. Plus detrimenti Chorepiscopis attulit invidiosa hæc Nicolai sententia quàm tot synodorum definitiones, cum nihil sibi reliqui esse viderent Episcopi, si Presbyterorum ordinationes à Chorepiscopis tentatæ irritæ non essent, etsi à Canonibus vetitæ. Accedebat incommodum quo vacantes Ecclesiæ laborabant, cum prætextu ministerij quod à Chorepiscopis impendebatur, Principes ab electionibus concedendis cessarent, ecclesiasticis proventibus ad suorum utilitatem revocatis. Tacita ergo definitione potiùs quàm expressa ad executionem Capitularis, rerum experimento consultiores facti Episcopi conspirarunt, à constituendis Chorepiscopis abstinentes, tuncque sollicitudinem animadvertendi in Presbyteros & pagorum visitandorum, quæ præter cetera Chorepiscopis competeat, Archidiaconis concesserunt. Desierant Chorepiscopi sub finem seculi undecimi, ut colligere licet ex Sigeberti historici hallucinatione, qui ex hac muneris accessione, quæ sua tempestate penes Archidiaconos erat, eos cum Chorepiscopis confudit: *Damasus, inquit, Papa decrevit, ne quid contra Episcopos præsumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiscopi, id est, villarum & regionum Episcopi.* Desuetudo hujus ministerij in Patriarchatu Constantinopolitano id quoque induxit ut Chorepiscopi munus idem esset cum eo quod delegatis à Patriarcha vel Metropolitanis impositum erat, qui monasteria visitabant, ad coercendos immorigeros, controversias Abbatum & monachorum dirimendas, & restaurandam disciplinam monasticam mittebantur. Delegati ejusmodi, *Ἐξαρχοὶ* seu Præfecti dicuntur, quorum potestas iis mandatis comprehenditur quæ relata sunt in Collectione Iuris Græco-Romani. Scholiastes Harmenopuli Exarchos istos cum antiquis Chorepiscopis temerè confudit, in eam opinionem ductus, quòd reliquo Chorepiscoporum ministerio hæc quoque pars visitandorum monasteriorum in Oriente adjuncta sit, ut patet ex Collectione Arabica. Perseverant namque adhuc in Oriente Chorepiscopi. Sed in Patriarchatu Alexandrino, deletis Episcopis, soli Chorepiscopi curam Patriarchæ in administratione Ecclesiarum levant: quod ducentis abhinc annis inductum fuisse testatur Cyrillus Alexandriæ Patriarcha, iis literis quas in Valachia scripsit anno millesimo sexcentesimo duodecimo. Hic est Cyrillus qui post aliquot annos in sedem Constantinopolitanam provectus, meritas pœnas dedit, quòd à veteri Ecclesiæ illius traditione deficiens,*

Flodoard. l. 1.
Hist. Rem. c. 10.
Nicolaus I. in ep.
ad Rodulf. Bur.
Tom. 1. Conc.
Gall.

Sigebertus in
Chron.

Lib. vi. Ind.
Græco-Rom.

Scholion ad Tit.
ix. Episcopi Or.
notati Hæretici,
perjurarum, &
alii Apocryphi
Episcopi, &
Patriarchæ
eis, & in partem
malis.

& ab Hieremia Patriarchæ censura, qua Confessionem Augustanam olim notaverat, aliquot articulis professionis Hollandicæ subscripsisset.

Vide lib. 1. cap. 14. § 3.

CAPVT XV.

Synopsis.

I. Principes tuentur constitutiones ecclesiasticas qua sunt promulgata & usu recepte. Promulgatio legum necessaria, ut sint nota, e Novella Iustiniani. Ordo promulgationis in Imperio; Et in Gallia.

II. An constitutionum ecclesiasticarum promulgatio Roma facta sufficiat. Communior, & verior opinio, non sufficere. Quod congruit cum lege naturali, & civili. Et exemplo Iustiniani, qui leges ecclesiasticas per provincias edebat, directis literis ad Patriarchas, ut eas Metropolitibus, hi autem Episcopis insinuarent. Hac necessitas probatur ex discrimine legum pontificiarum & regiarum.

III. Probatur etiam e Conciliis Lateranensi & Tridentino.

IV. Et praxi Universalis Ecclesie, in definitionibus Conciliorum Generalium per provincias publicandis; ut constat e Concilio Arelateni primo, & Niceno.

V. E Synodo quoque Sardicensi. Explicatus Athanasius, de numero Episcoporum qui ejus restitutioni subscripserunt. Et ex Hilario.

VI. E Concilio quoque Ephesino.

VII. Idem mos usurpatus ab antiquis Rom. Pontificibus, in Decretis suis edendis per provincias. Siricius eam curam imponit Himerio Tarracoeni Episcopo. Necessaria erat decretorum novorum Siricii editio, ex Innocentio. Qui decreta quoque sua publicari jubet.

VIII. Eo iure usus Zozimus; & Leo I. in capitibus fidei & disciplina. Gallicani Episcopi Decreta Romane sedis in synodis edebant, & canonibus inferebant.

IX. Explicatur quod obijci solet e Nicolao, qui Decretis Pontificum non editis in Gracia, obstringi Photium scripsit. E cuius verbis necessitas promulgationis colligitur.

X. Respondetur objectioni de vitandis excommunicatis ante promulgationem. Id novo & singulari iure receptum. Imò verò Innocentius in explicatione huius novi juris stat pro priore sententia. De tempore quo leges teneant, post editionem, fuse Menochius.

I. **T**VITIO quam Principes Canonibus & Decretis Pontificum præstant, ad eas constitutiones ecclesiasticas refertur quæ vim legum obtinent. Duæ autem conditiones omnino requiruntur ut leges omnes, tam ecclesiasticæ, quam civiles, effectum suum sortiantur. Vna est, ut legitime insinuatæ sint, & promulgatæ; altera, ut sint usu receptæ.

Promulgatio legum ideo necessaria est, quoniam qui legum sententiam ignorant, nulla religione ad observationem teneri

possunt. Vnde præcipua cura post leges conditas hæc fuit apud Græcos & Romanos, ut publicè proponerentur, & tabulis, columnis, vel axonibus affigerentur. Nolo antiquos mores repetere, cum fatius sit iis discutiendis immorari quorum usu quotidiano calent omnia iudicum tribunalia. Exat apud Iustinianum Novella constitutio, quæ modum publicandarum legum præscribit, & earum vim cohibet, donec redita fuerint.

Novel. 66. F. 1. fa. Et nota. Conf. 4. §. 1. & 3.
Novel. 66. F. 1. fa. Et nota. Conf. 4. §. 1. & 3.
ut vertit verus interpres, & elapsi fuerint duo menses à die insinuationis. Hæc autem promulgatio eo ordine procedit, ut constitutio à Principe ad Præfectos prætorio dirigatur: qui edictis publicè propositis, eam in civitate, ubi sedes prætoriana instituta est, omnibus notam reddant; deinde eam mittant ad omnes Præsides provinciarum, qui legem in metropolitana civitate & in ceteris civitatibus provincie publicari curabunt. Civitatis nomine non singulæ urbes & oppida alicujus provincie intelligebantur, sed illæ tantum quæ in laterculo Imperij descriptæ, civitatum nomine & dignitate erant insignitæ; quæ ferè omnes, sub Christianis Imperatoribus, episcopatibus decoratæ sunt. Idem ordo per Gallias etiam hodie obtinet, quoad Principum nostrorum Constitutiones. Nam etsi Galliarum regum Romani auctoritate non teneantur, ejus rationes amplectitur. Edicta autem Principum nostrorum ad Curias Parlamenti (à quibus vice sacra iudicatur, æquè ac olim à Præfedis prætorio) eo consilio mittuntur, ut in earum Auditoriis publicentur, in Acta redigantur, & præcepto Curiarum deinde ad Seneschallos exempla Constitutionum deferantur, qui promulgationi curandæ in civitate cui præsent incumbant. Administrationis publicæ forma, quæ hodie apud nos viget, paululum à Romani Imperij ordine discedit. Sed discrimen illud in provinciarum finibus, qui angustiores apud nos, potiùs quàm in re ipsa versatur. Etenim illi provincias solidas, id est, metropolitanam civitatem cum ceteris civitatibus quæ ab illa pendebant, Præsibus provinciarum credebant; cum apud nos Seneschallis aut Bajulis, qui vices præsidum obtinent, civitas una vel altera cum pago illius civitatis committi soleat. In prima Regum dynastia Constitutiones generales mittebantur ad Episcopos omnes & Iudices, quos Comites frequentius nuncupabant, quorum ministerium per unamquamque civitatem & pagum illi contributum diffundebatur. Qui ordo propagatus est in

Novel. 66. F. 1. fa. Et nota. Conf. 4. §. 1. & 3.

Vide Præceptionem Guicramini Regiam. 186. T. 1. Conc. Gall.

Concilium Tridentinum, cum matrimonia clandestina rescidisset, ea tamen huic pœnæ obnoxia esse noluit, nisi post lapsum triginta dierum à die publicationis per singulas parochias factæ. Adeo necessaria visa est illius Concilij Patribus novorum Decretorum promulgatio.

IV. Ceterum si veteris Ecclesiæ consuetudinem inspiciamus, eam fuisse sapientissimorum illorum Episcoporum sententiam inveniemus, ut canonum etiam in Conciliis plenariis editorum promulgatio per provincias semper necessaria visa fuerit. Arelatense Concilium primum, quod ex omnibus ferè Occidentis provinciis Constantini voluntate convenit, post damnatos Donatistas, viginti duos canones constituit. Sed æquum esse non putavit iis clerum aut plebem teneri, donec per provincias editi fuissent. Hujus editionis curam Silvestro Summo Pontifici, quem reverentia commerita salutaverat, epistola ad illum scripta commisit: *Placuit etiam, inquit Patres, à te, qui majores dioceses tenes, per te potissimum omnibus insinuari.* Nicæna Synodus suis litteris ad Aegyptios & ceteros Episcopos, qui cœtui non interfuerant, per scriptis, quæ decreta fuerant significavit; eaque litteris ad vos perscribere necessarium visum est, inquit, ut intelligere possitis, cum quæ ibi in questionem & disquisitionem vocata, tum quæ decreta sanctaque sunt. imò verò Alexandrum Episcopum Alexandrinum iis canonibus instructum redire monet qui de rebus controversis editi essent. quod ultimum ad Aegyptios Episcopos referendum est. Ceteris enim provinciis decreta per eos Episcopos transmissa sunt qui Concilio intererant: quorum catalogum edidit Gelazius Cyzicenus in Actis Concilij Nicæni, cujus inscriptio hæc est: *Catalogus sanctorum Episcoporum per quos sancta magna & universalis Synodus Nicææ coacta misit omnibus in toto orbe terrarum Dei Ecclesiis ea quæ ab ipsis per Spiritum sanctum in ea constituta sunt.* Inter quos principem locum obtinet Osius, qui cum Bitone & Vincentio Romanis Presbyteris ea decreta in Occidentem detulit, ut Romæ, Italiæ, Hispaniæ, & ceteris usque ad Oceanum Ecclesiis publicè proponerentur. Par cura quamplurimis Episcopis per Orientem imposita est.

V. Sardicenis Synodus definitiones suas ad Iulium Romanum Episcopum perscripsit, consiliūque suum his verbis explicuit: *Tua autem excellens prudentia disponere debet ut per tua scripta, qui in Sicilia, in Sardinia, & in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita, cognoscant, & ne igno-*

rantes eorum accipiant litteras communicatorias quos extra episcopatum iusta sententia declaravit. Quinetiam encyclicam epistolam ad omnes Episcopos dedit, ut subscriptione sua rebus definitis suffragarentur. Vnde profectum est ut in numero Episcoporum qui Sardicæ convenerunt ineundo gravissimè peccetur. Etenim, ut hoc etiam obiter adnotemus, cum octoginta tantum Episcopi ex Occidente, & totidem ex Oriente, litteris Constantis Constantiique evocati, Sardicam convenire deberent ad constituendam Synodum Oecumenicam, quemadmodum loquitur Socrates; Orientalium secessio locum sanè dedit Concilio Occidentalium de rebus propositis pleno jure decernendi & Athanasium restituendi, sed eorum numerum non auxit qui iudicium ferre debebant, si paucos Episcopos excipias, quidè Concilio Orientalium discedentes Occidentalibus se adjunxerunt. In Synodo Sardicensi LIX. Episcopos iudicium tulisse restatur Hilarius in Fragmentis, quamvis sententiæ synodicæ à paucis latæ subscripserint per varias provincias Episcopi plusquam trecenti numero. Hoc est quod significat Athanasius in apologia de fuga; si rectè, & ut decet, verborum interpunctio, & quæ inde pendet sententiæ constituatur. Cum enim causam suam discussam & innocentiam probatam in Concilio Sardicensi dixisset, addit: *Atque iis quæ pro nobis definita sunt, consenserunt Episcopi plures quam trecenti.* Quod referendum non est ad suffragium in Concilio latum, ut à plerisque fieri solet, cum tantus non adesset Episcoporum iudicium numerus, sed ad subscriptiones Episcoporum, qui Sardicæ cum essent, sententiæ synodicæ adhæserunt, tum alij invitati ab Athanasio, cum provincias illas ab Italiæ finibus Ecclesiam Alexandrinam repetendo peragraret. Quod discretis verbis scriptum est ad calcem epistolæ synodicæ illius Concilij: *Hæc ita scriptis mandata, sacrum Sardicense Concilium ad eos qui interesse non poterant, misit: qui ipsi quoque suis suffragiis decreta synodi approbarunt. Eorum autem qui in synodo subscripserunt, ceterorumque aliorum, ista sunt nomina.*

Duobus annis post Synodum Sardicensem Photinus Episcopus Sirmij, quæ Illyrici Occidentalis metropolis erat, ob renovatam Pauli Samosatani hæresim, Mediolani in Concilio Occidentalium damnatur, atque iterum in Romana synodo de pellendo ab episcopatu Phorino tractatur. Damnationis istius Decretum pro more à Romanis ad Orientales mittitur: *Decretum, inquit Hilarius, ab Occidentalibus, sicut mos posse-*

O iij

Concil. Trid. c. 1.
de Reform. l. 11.
14.

Ep. Syn. Conc.
Nicæ. c. 10.
de Reform. l. 11.
14.

Catalogus Synod.
Nicæ. c. 10.
de Reform. l. 11.
14.

Ep. Syn. Conc.
Sard. c. 10.
de Reform. l. 11.
14.

Idem Concilium
ad univ. Ecclesias.

Vide lib. 7. c. 3.
S. 4. 5.
Socr. l. 2. c. 10.
Athanasius in apologia
de fuga.

Athanasius in a-
pologia de fuga.
Sic ut apud Socr.
lib. 2. c. 10. ubi
dicitur quod plures
quam trecenti
Episcopi.

Ep. Syn. Conc.
Sard. c. 10.
de Reform. l. 11.
14.

Hilarius in Frag-
mentis.

bat, ad Orientales mittitur, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, ad sensum, sed instruenda universorum conscientia consuetudine.

Can. i. Conc. Eph. in 6. d. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

VI. Sed, ut ego quidem existimo, nihil ad præsentem disputationem accommodatius proferri potest epistola Concilij Ephesini ad singularum provinciarum & civitatum Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & universum populum data, qua synodus omnes certiores reddit de iis quæ adversus Celestij Pelagique hæresim, Ioannem Antiochenum, & confortes ejus factionis, decreta erant, his verbis peremptoriis: *Quoniam autem oportebat & absentes à sancta synodo, norantisque in urbibus & provinciis, ob aliquod impedimentum, sive ecclesiasticum, sive corporum, non ignorare que de ipsis sunt constituta.* Qua epistola describuntur nomina Episcoporum quos à communione Concilium excluderat, ne scilicet literas formatas & communicatorias ab illis acciperent, vel ad illos darent, ut Concilij Sardicensis epistola jam olim hunc ritum explicuerat. à quo comprobando nunc abstineo, quia res est omnibus notissima.

VII. Eandem rationem secuti sunt Romani Pontifices in Decretis suis per provincias promulgandis. Quod patet ex verbis Siricij, qui ad Himerij Tarraconensis Episcopi consultationes cum graviter respondisset, illi dat in mandatis ut quinque provinciarum Hispaniæ Episcopis, id est, Tarraconensis, Carthaginensis, quæ deinde Toletana vocata est, Beticæ, Lusitanæ, & Galliciæ, vicinis hinc & inde provinciis, id est, Narbonensi, & Elusanæ, decreta sua insinuet, ne scilicet in posterum se ignorantia juris tueri possint: *Quamquam nulli Episcoporum statuta sedis apostolicæ vel canonum definita ignorare sit liberum, ut ait ille, scilicet ea quæ semel edita sunt, qualia erant pleraque quæ tantum Siricius decretis suis renovabat, & hæc ad tua consulta rescripsimus, inquit, ut in omnium cœpiscoporum nostrorum perferri facias notionem, & non solum eorum qui in tua sunt diœcesi (id est, provincia) constituti, sed etiam ad universos Carthaginenses, Beticos, Lusitanos, atque Callaicos, vel eos qui vicinis collimitant hinc inde provinciis, hæc quæ à nobis sunt salubri ordinatione disposita, sub literarum tuarum prosecutione mittantur. Et quamquam statuta sedis apostolicæ vel canonum venerabilia definita nulli Sacerdotum Domini ignorare sit liberum, utilius tamen & pro antiquitate sacerdotij tui dilectioni tuæ admodum poterit esse gloriosum, si ea quæ ad te speciali nomine generaliter scripta sunt, per unanimis tue sollicitudinem in universorum fratrum nostrorum notitiam perferantur, quatenus & quæ à*

Siricius in decretis cap. 15.

nobis non inconsultè, sed providè, & sub nimia cautela & deliberatione, sunt salubriter constituta, intemerata permaneant, & omnibus in posterum excusationibus aditus, qui apud nos nulli patere poterit, obstruatur.

Sanè adeo erat necessaria Decretorum Siricij per provincias promulgatio, in eo saltem jure quod novum condebat, nempe de Sacerdotum dejectione qui ab uxoris non abstinere, ut Innocentius de hoc capite ab Exuperio Episcopo Tolosano consultus rescripserit disparem esse conditionem illorum ad quos non pervenit forma ecclesiasticæ disciplinæ quæ ab Episcopo Siricio per provincias commeaivit, & eorum qui formam vivendi à Siricio missam scivisse deteguntur. Illis enim *ignorationis venia remitteretur, ita ut de cetero penitus incipiant abstinere; hi autem sunt omnibus modis submovendi.* Idem Innocentius, cum Relationi Antiocheni Episcopi respondisset, *Gravitas itaque tua, inquit, hæc ad notitiam cœpiscoporum, vel per synodum, si potest, vel per harum recitationem faciat pervenire; ut quæ ipse iam necessariò percunctatus es, & nos elimatè respondimus, communi omnium consensu studioque ferventur.*

Innoc. ep. ad Exup. Tolos. in Decret. c. 11.

Innoc. ad Alex. ep. Ant. in Decret. cap. 47.

VIII. Cum Zozimus Episcopum Arelatensem nova dignitate ornare vellet, nempe ut sine illius Episcopi formata epistola nullus Clericorum è Galliarum provinciis Romam veniens, in communionem Romani Pontificis susciperetur, Decretum suum publicè per provincias proposuit: *Quam auctoritatem, inquit, ubique nos misisse manifestum est, ut cunctis regionibus innotescat id quod statuimus omnimodis esse servandum.*

Zozim. ep. ad Arelat.

Hanc regulam amplexus est Summus ille Pontifex Leo, qui datam ad Nicetam Aquileiensem Metropolitanam epistolam hoc mandato claudit: *Hanc autem epistolam nostram, quam ad consultationem fraternitatis tuæ emisimus, ad omnes fratres & comprovinciales tuos Episcopos facias pervenire, ut omnium observantia data prosit auctoritas.* Ab hac consuetudine manat quòd idem Leo Galliarum Episcopos certiores reddit de damnata Eutychetis hæresi in Synodo Chalcedonensi, & dejecto Dioscoro: *Nam fratres mei, qui vice mea Orientali synodo præfuderunt, quæ acta retulerint significo.* Non solum autem in iis quæ fidem respiciunt, sed etiam in iis quæ ad disciplinam pertinent, hunc ordinem secutus est Leo in Galliarum provinciis. Etenim cum Theodorum Forojuliensem qua ratione pœnitentiæ beneficium agris concedendum esset literis suis monuisset, addidit: *Hæc autem quæ ad interrogationem tuam respondi, ne aliquid contrarium sub ignorantia*

Leo ep. ad Nicet. Aquil. in Decret. Leonii cap. 41.

Leo ep. ad Theodot. Forojul.

excusatione generetur, in Metropolitanis tui nominam scias pervenire; ut si qui forte sunt fratrum qui de his antea putaverint ambigendum, per ipsum de omnibus que ad te scripta sunt instruantur. Ecclesie Gallicane Episcopi Decreta Romanorum Pontificum in synodis suis edebant, & canonibus inferebant, ut clerum iis servandis obligarent. Elegans est Concilij Agathensis canon nonus: Placuit etiam ut si Diacones, aut Presbyteri conjugati, ad torum uxorum suarum redire voluerint, Papa Innocentij ordinatio, & Siricij Episcopi auctoritas, que est his canonibus inserta, conservetur. Qua in re Africanorum exemplum sequebantur, qui juxta Siricij Papae epistolam decreverunt in Concilio Zellenfi, ne viduae maritus admittatur ad clerum, neve abjectum Clericum alia Ecclesia suscipiat, ne unus Episcopus Episcopum ordinet, excepta Ecclesia Romana. Eodem sensu accipienda sunt haec verba Concilij Africani: Recitatae sunt litterae Papae Innocentij, ut Episcopi ad transmarina pergere facile non debeant. Quod hoc ipsum Episcoporum sententia confirmatur.

IX. Qui contrariam sententiam tuentur, scilicet necessariam non esse legum promulgationem, existimant se juvari posse verbis quibusdam Nicolai I. quae referuntur à Gratiano; in quibus excusationem Constantinopolitanorum repellit, qui dicebant se canonibus Sardicensibus non teneri, quod Graecis canones illi omnino ignoti essent. Sed, ni fallor, pro nobis stabit Nicolaus; si non haecamus nudis verbis, quae à Gratiano adducuntur, sed ejusdem Nicolai epistola ad Photium verba, quae uberius rem istam exequuntur, sincerè explicemus. Disputat Nicolaus adversus Photium, qui è laicorum grege & è palatinis administrationibus ad patriarchalem sedem provectus fuerat, pratermissis Clericis Ecclesiae Constantinopolitanae, qui omnem in dominicis castris atatem exegerant. Protulerat Nicolaus Decreta Celestini & Leonis, qui vetant neophytorum laicorum ordinationes, & juxta tantorum patrum sententiam, Photij recens ordinati communionem repulerat. Respondit Photius has leges Orienti non fuisse datas: Sed dicit: Haec non in lege suscepimus, & praevaricatores, qui significantius Graecè & Latina dicuntur, non sunt, nisi qui prater legem acceptam aliquid pravitatis commiserunt, sicut Apostolus ait: Vbi non est lex, ibi non est praevaricatio. Replicat Nicolaus de lege naturali, cujus praescripto omnes tenentur; quae vetat ullum laedi, & alteri fieri quae quis sibi facta nollit. Hac juris naturalis aequitate niti decreta Pontificum, quae Clericis provectioribus injuriam fieri vetant

per laicorum praecipue ordinationes. Sed quia nimis longè petita videbatur ratio desumpta è lege naturali, canone Sardicensis Concilij constituta Pontificum adversus laicos edita confirmat: Noli, quia decreta ipsorum non susceperis, amplius asserere, cum ipsi nihil, nisi quod naturalis, quod de aeterna, necnon & gratiae lex jussit, instituant, & quidquid in Sardicensi sancti Patres Concilio statuerunt, custodiendum prorsus esse definiuerunt. Ex quo sequitur, Nicolao nullam paruisse viam qua Photium servandis Decretis in Graecia nondum promulgatis obstringeret, nisi quod specialiter illa, de quibus erat quaestio, lege naturali & Concilio niti existimaret. Quare aliud pronuntiandum erit, ex ipsius Nicolai mente, si quae decreta proferantur quae lege naturali vel canonibus jam editis non fulciantur. Sed quia replicabat Photius, ignotos esse Orienti Concilij Sardicensis canones, idèoque se illorum auctoritate non laedi, quid retulit Nicolaus? An fortasse quod nos impugnamus, necessariam non esse canonum per provincias editionem? Minimè verò. Quin potius contrariae sententiae principiis acquiescens, non de jure cum Photio disputat, sed de facto; nempe receptos esse apud Graecos Concilij Sardicensis canones. Quod ille liquidissimè demonstrat, docetque illo Codice Canonum contineri, quo Graeci uterentur quotidie, imò & altera quadam Collectione quinquaginta titulis distincta: Aut quomodo non sunt penes vos canones Sardicenses, quando inter quinquaginta titulos, quibus Concordia Canonum apud vos texitur, ipsi quoque reperiuntur. De hac Collectione agerur libro III. cap. III. §. VIII.

X. Opponitur nostrae sententiae quod traditur in Decretalibus, de vitandis excommunicatis per omnes provincias, etsi excommunicationis sententia in una tantum diocesi promulgata fuerit. Fateor hac in parte recessum fuisse ab antiquo jure, quod Episcopis consortium excommunicati prohibebat, si admoniti essent per litteras, ut patet ex Concilio Arauscano, & Turonensi secundo, & aliis quamplurimis, imò etiam ex canone primo Concilij Ephesini quem superius laudavi. Quin etiam tempore Ivonis, excommunicatus ab uno Episcopo, à ceteris Episcopis erat excommunicandus, ut omnibus nota esset sententia lata in reum: Sic enim antiquitus est institutum, & nuper in Arvernensi Concilio, omnium Episcoporum qui aderant consensu confirmatum, ut ab uno Episcopo quemlibet pro injuriis ecclesiasticis excommunicatum vicini quoque Episcopi excommunicent. Hic tamen recentior ulus

Terrandus in Brev. T. 6. p. 112. 113. Concil. Zellenfi. et epistola Papae Innocentij.

Concil. Afric. cap. 61.

C. Gratiani. Dist. 74.

Nicolai I. ep. ad Photium.

Concil. Araus. cap. xi. anno 441. Turon. II. cap. 8. an. 1057.

Ivo ep. 76.

receptus quoad excommunicationes & interdictiones, nihil officit nostrae opinioni. Etenim et si sententia reddita in excommunicatione, eunt effectum habeat, ut absentibus vitari debeat, at tamen ut in aliis etiam dicecesibus servetur, in quibus non est promulgata, hoc à recentiori lege ecclesiastica proficiscitur, quae specialiter id statuit. Quare trahenda non est ad consequentiam. Imò verò, si rectè capio verba Innocentij III. qui ad probationem hujus consuetudinis adduci solet, cum de legum editione agit, omnino nostras partes tuetur. Ait enim, cum lex solenniter promulgata fuerit, non esse necesse ut speciali mandato auribus singulorum insinuetur. De singulis hominibus loquitur, non autem de provincius, in quibus solenniter editam fuisse legem supponit.

An verò duorum mensium vel angustioris temporis lapsus à die legis editae expectari debeat, rectè tradidit praeter ceteris Menochius.

e. i. de postulat. xxiij.

Menochius lib. 2. de Arbitr. Iud. caus. Camb. a. c. 187.

CAPUT XVI.

Synopsis.

I. Ius ferenda legis penes Principem solum. Sed aliter non tenet, nisi tacito populi iudicio recepta sit. Inde lex dicta communis Reipublicae sponso, non solum à Demosthene, sed etiam à Papiniano.

II. Summa cura adhibita olim à Principibus in legibus ferendis, ut civium utilitati consulere possent. Quare communis utilitas est legum propositum. Ab earum usu recedi potest, si sint incommoda.

III. Inde fit ut si statim à promulgatione lex officere videatur utilitati publicae, Principes censeantur ea nolle cives obstringi. Quare usus publici necessarius est, ut recepta esse dicatur. Ex eo non sequi, Principum arbitria populis subici, probatur exemplo tutorum.

IV. Tacitus populi consensus necessarius est in legibus quae de jure privato feruntur. Ius autem publicum à mero Principis arbitrio pendet; etsi ad utilitatem Reipublicae referri debeat. Ideo belli, pacis, & vectigalium rationes ad solum Principem pertinent.

V. Eadem conditio inest legibus ecclesiasticis, ut obligare non censeantur, donec sint usu recepta. Quae est frequentior sententia Theologorum & Iurisperitorum.

VI. Huic conditioni magis obnoxia videtur lex ecclesiastica quam civilis; tum quia data in adificationem; tum quia Episcopis dominatus concessus non est, ut Regibus gentium, apud Mattheum; qui explicatur. Dominatus abdicatur illis verbis à Sacerdotibus, ex Bernardo, Origene, Nazianzeno, Hieronymo, & Chrysostomo.

VII. Discrimen ecclesiasticae & civilis potestatis in hac specie expenditur. Imperium regium, totius Reipublicae salutem curat, aliquando etiam cum pernicie privata. Sacrosanctum nullum premere potest ut ceteros servet. Deinde juris dubij executionem sum-

mo jure urgere possunt Reges; non autem Episcopi. Pœnas lex civilis exigit à reo, ut eum perdat; lex ecclesiastica, ut servet.

VIII. Innocentius & Gelasius requirunt consensum Episcoporum ad executionem decretorum. Galli, quadragesimo abhinc annis, iustitiam legibus & canonibus se obstringi putabant: qui usu recepti essent. Olim omnia decreta communi sententia ferebantur. Ideo saltem tacitus consensus hodie necessarius est, ex Cusano.

IX. Vis constituendi penes solum Ecclesiam, sed executio pendet à consensu eorum quorum interest; in iis nempe quae disciplinam respiciunt. Quae res, cum facti sint, prudentes saepe fallunt. Explicatur Concilium Triburicense, quo non praecipitur Decreta omnino incommoda recipienda esse.

I. **C**ONDENDARUM legum auctoritatem penes Principes esse, nullus hodie dubitat. Olim quidem jura à populo, deinde à Senatu constituebantur, quorum interpretatio responsis prudentum & Praetorum Edictis constiruit, donec rebus ipsis dictantibus per partes evenit, ut necesse esset Reipublicae per unum consuli. Igitur constituto Principi datum est ei jus, ut quod constitueret, ratum esset, adeoque quod Principi placuisset, legis haberet vigorem; quemadmodum docent Pomponius & Ulpianus. Imò verò, ut observavit Iustinianus, in praesenti leges condere, soli Imperatori concessum est. Enimvero etsi vis Imperij sit penes Principem, tamen cum ad salutem omnium, civitatis incolumitatem, vitamque hominum & quietem conditae sint leges, earum executione cives teneri Principibus placuit, ea conditione, si commodas & utiles suis rebus futuras populus ipse judicaverit. Ipsae leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod iudicio populi receptae sunt, inquit Iulianus Iurisconsultus. Unde à Papiniano eleganter Lex dicitur esse Communis Reipublicae sponso; quia scilicet Reipublicae cives, quasi collatis tacite suffragiis, ad ejus praescriptum vitam instituire spondent. Quod à Iuliano primum, & à Papiniano, qui Praefecturam praetorij sub Caracalla gessit, usurpatum non esset, nec in Digestorum corpus à Iustiniano conjectum, si tacito illo populi iudicio Principis auctoritas in aliquo infringeretur. Hauserat quidem à Demosthene Papinianus legem esse veluti communem Reipublicae sponsonem, seu mavis τῆς πόλεως κοινῆς συμβολή, ut se habent verba Oratoris à Marciano Iurisconsulto relata. Sed quod apud Demosthenem ad Rempublicam Atheniensium accommodatum erat, in qua penes populum legum ferendarum jus fuit, hoc ad Romani Imperij majestatem retulit Papinianus; cujus dignitatem laesam non esse

L. i. ff. de off. m. i. ff. de imp. jur.

L. i. ff. de Cons. lib. Princ.

L. vi. C. de leg. lib.

Cicero n. de leg. lib.

L. de quibus i. ff. de legibus.

L. i. ff. de off. Demosth. cum. i. ad verba Aristot. lib.

esse existimavit, si tacito suffragio populi aliquem locum daret.

II. Magna sanè in Constitutionibus Imperatoris vigeat sapientia & æquitas. Non enim nisi de consilio jurisperitorum & prudentium ferebantur, ut de Augusto dicitur à Iustiniano. De Alexandro Severo refert Lampridius, nullam legem sacravisse sine viginti jurisperitis & quinquaginta sapientissimis discretissimisque viris. Memorabilis est etiam illa cura & diligentia, quam novis legibus promulgandis Theodosius & Valentinianus sibi præscripserunt, & Iustinianus amplexus est, nempe ut quod sciendum esset, ab omnibus palatij qui consilio Principis interfunt, quàm ipso Senatu, atque *denno collectis omnibus recensere*; & cum omnes consensissent, tunc demum in sacro consistorio recitaretur, ut universorum consensus Principis auctoritate firmaretur. Vnde non ineleganter scripsit Themistius, Anaxarchum secutus, Regibus assidere Themidem & Dicem, (quod Hesiodus de Iove dixerat) & fabulis Poëtarum decantatum illud, prognatam è Iovis cerebro Palladem, ad Reges traxit: quia matura consilia de rebus propositis ineunt, & eorum executioni summa sedulitate imminent, ut civium utilitati prospicere possint. *Finis enim iusti imperij*, inquit Ammianus, *ut sapientes docent, utilitas obedientium estimatur & salus*. quod ille hausit è Platone: eò que respiciebat Pythagoricus ille apud Stobæum, qui Regem ad regnum pertinere acutè & graviter scripsit.

Itaque cum leges perferunt, id unum spectant Principes, quod communiter conducit Reipublicæ, ut alicubi dictum est ab Aristotele. Vnde apud Romanos olim ferendis legibus solennis illa clausula adhibebatur: *Vt si quid jus non esset rogari, rogatum ne esset*. id est, si quid utilitati publicæ officeret, id pro non constituto haberetur. Hujus formulæ sententiã à suis constitutionibus abesse noluerunt Principes, qui, ut cum Iustiniano loquar, *suum esse proprium, subjectorum commodum imperialiter existimant*. Neque ideo placita dicuntur Principum Constitutiones, quasi eorum arbitria sint pro lege, quod de antiquis Regibus scripsit Iustinus, ut nempe quidquid libuisset, liceret, sed placita juris. quo sensu verbum quoque *Placet* usurpatur frequenter in Senatusconsultis, Prudentum responsis, & judicum sententiis. Quare si rerum experientia doceat eas leges utilitati publicæ officere, quin ab earum usu absque injuria Principis recedi possit, nemo unquam dubitavit.

III. Ex eodem fonte manat ut legibus servandis cives suos adstringere Principes non censeantur, si statim atque publicè propositæ sunt, viris sapientibus & cordatis, vel etiam ipsi universitati, earum usus parum commodus esse videatur: quia utilitas est *iusti propè mater & æqui*, ut dicebat Horatius. Quare non immeritò apud omnes recepta est illa Iuliani sententiã quam initio protuli, ut quod à prudentissimis viris in Consistorio Principis tractatum est, etiam ipso usu & tacito populi consensu confirmetur. Hoc est quod dicebat Leo Imperator: *Novum jus inveterato usu stabilendum est*. Quod è veterum philosophorum doctrina haustum est, qui leges ad parendi necessitatem adigere non posse, nisi ex more & consuetudine, observant; ut retulit Aristoteles. Sanè si contrario usu, & tacito consensu omnium, leges per desuetudinem abrogantur, & non solum suffragio legislatoris, ut dicebat Iulianus; ita etiam, etsi non suffragium, consensus saltem tacitus populi, qui rebus ipsis & factis constat, necessarius erit, ut leges receptæ dici possint. Hoc axioma adeo verum est, nempe legibus neminem teneri, nisi usu receptæ sint, ut Menochius celeberrimus Iurisconsultus scribere non dubitavit cum Socino, etsi lex promulgata fuerit, non præsumi usu hominum receptam & comprobata: quia scilicet usus ille est quid facti, factum autem secundum regulas juris non præsumitur: ideò que ait eum qui lege nititur, adstringi ad probationem usus publici & constantis illius legis.

Ceterum non est quòd aliquis è trivio Philosophorum colligat, ex eo quòd regni jura, eorum qui reguntur causã sunt parata, sequi eos qui reguntur superiores esse Principe qui eos regit. Si enim de Principibus agatur qui potiuntur summo imperio, hujus argumenti vim metiri oportebit à jure tutorum. Nam tutela moribus inducta est, pupillorum causã, nec eo minus tutela est jus ac potestas in pupillos ipsos. Sanè tutor, si malè rem pupilli administret, amoveri potest; quia magistratibus subicitur. At in summis Imperiis soli Deo Regum peccantium judicia relicta sunt; quia, ut rectè inquit Marcus Aurelius, magistratus de privatis, Principes de magistratibus, Deus de Principibus judicat. quod jus *avertit* Regibus Francorum vindicavit Gregorius Turonensis.

IV. Quæ autem de legibus dixi, ut necessarius sit usus, & tacitus populi consensus, ad eas pertinet quæ de jure privato feruntur. Ceterum quæ de summa Repu-

P

Lampadius in Alexand. Sev. Hist. de Codic. instit.

L. I. humanum. C. de Legib.

Platarchi in Alex. vita Them. Orat. 21. Idem. Orat. x.

Ammianus lib. 17.

Platarchi 1. Polit.

Arist. lib. 8. Ethic. ad Nicom. 1036. & 1037. & 1038. & 1039. & 1040. & 1041. & 1042. & 1043. & 1044. & 1045. & 1046. & 1047. & 1048. & 1049. & 1050. & 1051. & 1052. & 1053. & 1054. & 1055. & 1056. & 1057. & 1058. & 1059. & 1060. & 1061. & 1062. & 1063. & 1064. & 1065. & 1066. & 1067. & 1068. & 1069. & 1070. & 1071. & 1072. & 1073. & 1074. & 1075. & 1076. & 1077. & 1078. & 1079. & 1080. & 1081. & 1082. & 1083. & 1084. & 1085. & 1086. & 1087. & 1088. & 1089. & 1090. & 1091. & 1092. & 1093. & 1094. & 1095. & 1096. & 1097. & 1098. & 1099. & 1100. & 1101. & 1102. & 1103. & 1104. & 1105. & 1106. & 1107. & 1108. & 1109. & 1110. & 1111. & 1112. & 1113. & 1114. & 1115. & 1116. & 1117. & 1118. & 1119. & 1120. & 1121. & 1122. & 1123. & 1124. & 1125. & 1126. & 1127. & 1128. & 1129. & 1130. & 1131. & 1132. & 1133. & 1134. & 1135. & 1136. & 1137. & 1138. & 1139. & 1140. & 1141. & 1142. & 1143. & 1144. & 1145. & 1146. & 1147. & 1148. & 1149. & 1150. & 1151. & 1152. & 1153. & 1154. & 1155. & 1156. & 1157. & 1158. & 1159. & 1160. & 1161. & 1162. & 1163. & 1164. & 1165. & 1166. & 1167. & 1168. & 1169. & 1170. & 1171. & 1172. & 1173. & 1174. & 1175. & 1176. & 1177. & 1178. & 1179. & 1180. & 1181. & 1182. & 1183. & 1184. & 1185. & 1186. & 1187. & 1188. & 1189. & 1190. & 1191. & 1192. & 1193. & 1194. & 1195. & 1196. & 1197. & 1198. & 1199. & 1200. & 1201. & 1202. & 1203. & 1204. & 1205. & 1206. & 1207. & 1208. & 1209. & 1210. & 1211. & 1212. & 1213. & 1214. & 1215. & 1216. & 1217. & 1218. & 1219. & 1220. & 1221. & 1222. & 1223. & 1224. & 1225. & 1226. & 1227. & 1228. & 1229. & 1230. & 1231. & 1232. & 1233. & 1234. & 1235. & 1236. & 1237. & 1238. & 1239. & 1240. & 1241. & 1242. & 1243. & 1244. & 1245. & 1246. & 1247. & 1248. & 1249. & 1250. & 1251. & 1252. & 1253. & 1254. & 1255. & 1256. & 1257. & 1258. & 1259. & 1260. & 1261. & 1262. & 1263. & 1264. & 1265. & 1266. & 1267. & 1268. & 1269. & 1270. & 1271. & 1272. & 1273. & 1274. & 1275. & 1276. & 1277. & 1278. & 1279. & 1280. & 1281. & 1282. & 1283. & 1284. & 1285. & 1286. & 1287. & 1288. & 1289. & 1290. & 1291. & 1292. & 1293. & 1294. & 1295. & 1296. & 1297. & 1298. & 1299. & 1300. & 1301. & 1302. & 1303. & 1304. & 1305. & 1306. & 1307. & 1308. & 1309. & 1310. & 1311. & 1312. & 1313. & 1314. & 1315. & 1316. & 1317. & 1318. & 1319. & 1320. & 1321. & 1322. & 1323. & 1324. & 1325. & 1326. & 1327. & 1328. & 1329. & 1330. & 1331. & 1332. & 1333. & 1334. & 1335. & 1336. & 1337. & 1338. & 1339. & 1340. & 1341. & 1342. & 1343. & 1344. & 1345. & 1346. & 1347. & 1348. & 1349. & 1350. & 1351. & 1352. & 1353. & 1354. & 1355. & 1356. & 1357. & 1358. & 1359. & 1360. & 1361. & 1362. & 1363. & 1364. & 1365. & 1366. & 1367. & 1368. & 1369. & 1370. & 1371. & 1372. & 1373. & 1374. & 1375. & 1376. & 1377. & 1378. & 1379. & 1380. & 1381. & 1382. & 1383. & 1384. & 1385. & 1386. & 1387. & 1388. & 1389. & 1390. & 1391. & 1392. & 1393. & 1394. & 1395. & 1396. & 1397. & 1398. & 1399. & 1400. & 1401. & 1402. & 1403. & 1404. & 1405. & 1406. & 1407. & 1408. & 1409. & 1410. & 1411. & 1412. & 1413. & 1414. & 1415. & 1416. & 1417. & 1418. & 1419. & 1420. & 1421. & 1422. & 1423. & 1424. & 1425. & 1426. & 1427. & 1428. & 1429. & 1430. & 1431. & 1432. & 1433. & 1434. & 1435. & 1436. & 1437. & 1438. & 1439. & 1440. & 1441. & 1442. & 1443. & 1444. & 1445. & 1446. & 1447. & 1448. & 1449. & 1450. & 1451. & 1452. & 1453. & 1454. & 1455. & 1456. & 1457. & 1458. & 1459. & 1460. & 1461. & 1462. & 1463. & 1464. & 1465. & 1466. & 1467. & 1468. & 1469. & 1470. & 1471. & 1472. & 1473. & 1474. & 1475. & 1476. & 1477. & 1478. & 1479. & 1480. & 1481. & 1482. & 1483. & 1484. & 1485. & 1486. & 1487. & 1488. & 1489. & 1490. & 1491. & 1492. & 1493. & 1494. & 1495. & 1496. & 1497. & 1498. & 1499. & 1500. & 1501. & 1502. & 1503. & 1504. & 1505. & 1506. & 1507. & 1508. & 1509. & 1510. & 1511. & 1512. & 1513. & 1514. & 1515. & 1516. & 1517. & 1518. & 1519. & 1520. & 1521. & 1522. & 1523. & 1524. & 1525. & 1526. & 1527. & 1528. & 1529. & 1530. & 1531. & 1532. & 1533. & 1534. & 1535. & 1536. & 1537. & 1538. & 1539. & 1540. & 1541. & 1542. & 1543. & 1544. & 1545. & 1546. & 1547. & 1548. & 1549. & 1550. & 1551. & 1552. & 1553. & 1554. & 1555. & 1556. & 1557. & 1558. & 1559. & 1560. & 1561. & 1562. & 1563. & 1564. & 1565. & 1566. & 1567. & 1568. & 1569. & 1570. & 1571. & 1572. & 1573. & 1574. & 1575. & 1576. & 1577. & 1578. & 1579. & 1580. & 1581. & 1582. & 1583. & 1584. & 1585. & 1586. & 1587. & 1588. & 1589. & 1590. & 1591. & 1592. & 1593. & 1594. & 1595. & 1596. & 1597. & 1598. & 1599. & 1600. & 1601. & 1602. & 1603. & 1604. & 1605. & 1606. & 1607. & 1608. & 1609. & 1610. & 1611. & 1612. & 1613. & 1614. & 1615. & 1616. & 1617. & 1618. & 1619. & 1620. & 1621. & 1622. & 1623. & 1624. & 1625. & 1626. & 1627. & 1628. & 1629. & 1630. & 1631. & 1632. & 1633. & 1634. & 1635. & 1636. & 1637. & 1638. & 1639. & 1640. & 1641. & 1642. & 1643. & 1644. & 1645. & 1646. & 1647. & 1648. & 1649. & 1650. & 1651. & 1652. & 1653. & 1654. & 1655. & 1656. & 1657. & 1658. & 1659. & 1660. & 1661. & 1662. & 1663. & 1664. & 1665. & 1666. & 1667. & 1668. & 1669. & 1670. & 1671. & 1672. & 1673. & 1674. & 1675. & 1676. & 1677. & 1678. & 1679. & 1680. & 1681. & 1682. & 1683. & 1684. & 1685. & 1686. & 1687. & 1688. & 1689. & 1690. & 1691. & 1692. & 1693. & 1694. & 1695. & 1696. & 1697. & 1698. & 1699. & 1700. & 1701. & 1702. & 1703. & 1704. & 1705. & 1706. & 1707. & 1708. & 1709. & 1710. & 1711. & 1712. & 1713. & 1714. & 1715. & 1716. & 1717. & 1718. & 1719. & 1720. & 1721. & 1722. & 1723. & 1724. & 1725. & 1726. & 1727. & 1728. & 1729. & 1730. & 1731. & 1732. & 1733. & 1734. & 1735. & 1736. & 1737. & 1738. & 1739. & 1740. & 1741. & 1742. & 1743. & 1744. & 1745. & 1746. & 1747. & 1748. & 1749. & 1750. & 1751. & 1752. & 1753. & 1754. & 1755. & 1756. & 1757. & 1758. & 1759. & 1760. & 1761. & 1762. & 1763. & 1764. & 1765. & 1766. & 1767. & 1768. & 1769. & 1770. & 1771. & 1772. & 1773. & 1774. & 1775. & 1776. & 1777. & 1778. & 1779. & 1780. & 1781. & 1782. & 1783. & 1784. & 1785. & 1786. & 1787. & 1788. & 1789. & 1790. & 1791. & 1792. & 1793. & 1794. & 1795. & 1796. & 1797. & 1798. & 1799. & 1800. & 1801. & 1802. & 1803. & 1804. & 1805. & 1806. & 1807. & 1808. & 1809. & 1810. & 1811. & 1812. & 1813. & 1814. & 1815. & 1816. & 1817. & 1818. & 1819. & 1820. & 1821. & 1822. & 1823. & 1824. & 1825. & 1826. & 1827. & 1828. & 1829. & 1830. & 1831. & 1832. & 1833. & 1834. & 1835. & 1836. & 1837. & 1838. & 1839. & 1840. & 1841. & 1842. & 1843. & 1844. & 1845. & 1846. & 1847. & 1848. & 1849. & 1850. & 1851. & 1852. & 1853. & 1854. & 1855. & 1856. & 1857. & 1858. & 1859. & 1860. & 1861. & 1862. & 1863. & 1864. & 1865. & 1866. & 1867. & 1868. & 1869. & 1870. & 1871. & 1872. & 1873. & 1874. & 1875. & 1876. & 1877. & 1878. & 1879. & 1880. & 1881. & 1882. & 1883. & 1884. & 1885. & 1886. & 1887. & 1888. & 1889. & 1890. & 1891. & 1892. & 1893. & 1894. & 1895. & 1896. & 1897. & 1898. & 1899. & 1900. & 1901. & 1902. & 1903. & 1904. & 1905. & 1906. & 1907. & 1908. & 1909. & 1910. & 1911. & 1912. & 1913. & 1914. & 1915. & 1916. & 1917. & 1918. & 1919. & 1920. & 1921. & 1922. & 1923. & 1924. & 1925. & 1926. & 1927. & 1928. & 1929. & 1930. & 1931. & 1932. & 1933. & 1934. & 1935. & 1936. & 1937. & 1938. & 1939. & 1940. & 1941. & 1942. & 1943. & 1944. & 1945. & 1946. & 1947. & 1948. & 1949. & 1950. & 1951. & 1952. & 1953. & 1954. & 1955. & 1956. & 1957. & 1958. & 1959. & 1960. & 1961. & 1962. & 1963. & 1964. & 1965. & 1966. & 1967. & 1968. & 1969. & 1970. & 1971. & 1972. & 1973. & 1974. & 1975. & 1976. & 1977. & 1978. & 1979. & 1980. & 1981. & 1982. & 1983. & 1984. & 1985. & 1986. & 1987. & 1988. & 1989. & 1990. & 1991. & 1992. & 1993. & 1994. & 1995. & 1996. & 1997. & 1998. & 1999. & 2000.

L. u. n. f. ult. C. de Cadac. tollend. V. Cl. Gallidum. Maranus Anre. c. 101. Tol. in Con. altero de Equ.

Millon. de Verb. sign. in verbo Paen.

L. cum de novo. C. de Legib.

Arist. 1. 1. Polit. c. 6.

Menoch. l. 1. præsumpt. c. 1. n. 1. & 3. L. in bello f. facta. ff. de captivis & postlim. revert.

Vide V. Cl. Hagonis Grotii l. 1. de Jure Belli & pacis c. 3. n. 8.

Gregor. Turon. laudatus c. 1. hujus libri.

blica decernuntur, & de jure publico, non adstringuntur his conditionibus. Discrimen enim intercedere inter jus privatum & publicum, præter Jurisconsultos, docet etiam Aristoteles, qui summam potestatem partitur in *δημοκρατικὴν*, quæ in jure ferendarum & tollendarum legum versatur, & in *πολιτικὴν*, seu *βουλευτικὴν*, quæ aut publicas actiones respicit, ut pacis, foederum, & belli; aut res ipsas, ut tributa & vectigalia; in quibus comprehenditur dominium eminens quod habet civitas in cives & res civium ad usum publicum. Addit & *δικαστικὴν*, quæ res controversas inter singulos dirimit, atque per magistratus exercetur. Leges quæ ad *δικαστικὴν* pertinent, & ad singulorum controversias dirimendas, egent tacito populi suffragio, ut dixi. Sed belli, pacis, foederum, vectigalium, & dominij illius eminentis arbitrium integrum ad summos Principes transcriptum est, solâ populis obsequij gloriâ relicta. Hoc significatum voluit Samuel, ut quibusdam visum est, cum jura regis recenseret; quorum usus ab arbitrio quidem Regis penderet, sed ita tamen ut cum utilitate publica conjunctus esset. Hic enim locum habet prudentissimum illud Platonis monitum, quod Ciceronis verbis referre malo quàm meis: *Omnino qui Reipublica presaturi sunt, duo Platonis precepta teneant, ut quidquid agunt ad eam referant, obliti commodorum suorum: Alterum, ut totum corpus Reipublice curent; ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Quare cum ea tempora læpissime incidant, in quibus aut propulsandus sit hostis, aut focij juvandi, vel aliud quid simile tentandum, & in eam rem pecuniæ parandæ sint, quas belli nervos esse dicebat Demosthenes; tum consilia rerum agendarum cum paucis communicanda sunt, ne in plures sparsa, hostibus pateant; tum pecuniarum exigendarum modus à solo Principe præscribendus est; ne dum populi consensus expectatur, aut occasiones rei bene gerendæ præterlabantur, aut in necessitatem adigatur Princeps publicandi consilij. Inde merito profectum est ut Principes belli, pacis, foederum, & tributorum rationem solis sibi reddi velint. Quod sæpe civium querelas immodestas provocat, qui sibi injuriam factam putant, cum dominio illo eminenti, quod vocat Aristoteles, facultatibus singulorum ad tuendum Reipublicæ corpus Principes utuntur, cum potius nunquam satis memorata Periclis sententia, apud Thucydidem, in uniuscujusque animo obversari deberet: *Sic existimo etiam singulis hominibus plus eam prodesse**

*civitatem, quæ tota rectè se habeat, quàm se qua privatis floreat utilitatibus, ipsa autem universim labores. Qui enim domesticas fortunas bene collocatas habet, patriam tamen eversam preceat & ipse necesse est. Contrà verò etiamsi quis in beata Republica parum felix est, multò tamen facilius per illam incolumis servatur. Quare cum civitas quidem singulorum possit sustentare calamitates, singuli autem publicas non item; quid est, cur non universim ipsi consulere ipsamque tueri oporteat, nec id facere quod vos facitis, dum quasi attoniti jactura rei familiaris, salutem proditis Reipublice. Quem sensum ita expressit Livius: *Reipublica incolumis, & privata res salvas faciliè præstat. Publica perdendo, tua nequicquam servas.**

V. Leges ecclesiasticæ eadem tacita conditione qua civiles adstringuntur, scilicet ut parendi necessitate Christianos non teneant, donec usû sint receptæ. Hæc est non solum Gallorum omnium, sed etiam celeberrimorum quorumque Doctorum sententia: quam trahunt à Gratiano, qui prolato Iuliani responso, subdit: *Leges instituantur, cum promulgantur; firmanur, cum moribus utentium approbantur. Quò videtur inclinare Augustinus, cum scribit, de legibus temporalibus homines judicare cum eas instituant; sed cum fuerint institutæ & firmatæ, non licere judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas. Hanc sententiam tuentur celeberrimi auctores Covarruvias & Navarrus. Illius hæc sunt verba: *Certum est legem nullam vim obtinere, si ab initio recepta non fuerit à subditis, quod Aristoteles docet II. Polit. cap. vj. & probatur l. de quibus. ff. de Legibus, cap. in istis. §. leges. iij. Dist. ubi scribit Domi. leges à Principe dari ea conditione & intentione, ut non aliter obligent, quàm si fuerint à Republica receptæ. Ad idem Glossa in cap. i. de Treuga & pace. gl. in l. rem non novam. §. Patroni. C. de judiciis. Et est communis opinio. Nam & maximè præsumendum est, eam legem, quæ à Republica non recipitur, minime ei convenire. Contra nituntur plerique, qui canonicas leges & pontificias exemptionum aliquid præ se ferre volunt. Illi ipsi tamen auctores hoc asserere non audent, nisi eo casu quo facilis sit & innoxia legis ecclesiasticæ executio. Nam si aliquo pacto utilitatem publicam lædat, ab ea recipienda fideles abstinere posse non invitus fateatur Suares. Quod ferè in priorem sententiam incidit.**

VI. Sanè si quis diligenter utrasque leges expendat, huic conditioni magis videatur obnoxia lex ecclesiastica quàm civilis, duplici ratione. Prima est, quia potestas ecclesiastica conceptis verbis data est

Cicero Officlib.

Dicitur.

Aug. de vita
lig. c. 31.Gerson, Tract. de
vita igne. l. 1. c. 1.
Covarruvias l. 1.
Var. Roll. l. 1. c. 1.
n. 6. Navar. de
summa cap. 11.
n. 47.
Iouannes Mejer
Doct. Tract. de
a. dist. 11. c. 6.
Driedo l. 1. de
Libert. Civitas
docum. n. 1.
Arnilla verbo
Lex. n. 11.
Anglos. l. 1. c. 1.
Aer.Suarez l. 1. de
Legib. cap. 14.

& Imperij Lib. II. Cap. XVI. 115

in adificationem, non autem in destructionem, ut testatur Apostolus. Vnde sequitur nihil obtrudendum esse fidelibus, quod eos offendere aliquo pacto possit, atque adeo legem ecclesiasticam minus commodam, pro non scripta esse habendam. Quia, ut inquit Chrystostomus, *hec est Christianismi regula, hęc illius exacta definitio, hic est vertex supra omnia eminent, publice utilitati consulere.* Secunda verò ratio hęc est; quia Christus ipse discrimen utriusque potestatis in præceptis dandis, auctoritate sua constituit: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, vos autem non sic;* inquit ille apud Matthæum & Lucam. His verbis de legitima Regum auctoritate Christus agit, non verò de tyrannica, cum de iis Regibus loquatur qui benefici & *ἀγαπῶνται* à populis dicerentur. Et si quis abuti velit voce Græca *κράτος*, quæ extat apud Matthæum, reponetur illi, Lucam simpliciter verbo *ουρανίου* usum. In eo autem discrimen versatur, quòd Regibus summo imperio multa peragere liberum sit, quam effusam licentiam suis Apostolis Christus adimit: ita ut verus dominatus sit penes Reges, non autem penes Sacerdotes; quorum potestas non est despotica, sed temperata, & ad populorum usum accommodata; ita ut monarchia ecclesiastica ex aristocratico regimine sit commixta: contrà quàm accidit in plerisque regnis, quæ jure optimo à Principibus possidentur. Vehemens est Bernardus, & ferè totus in eo ut hanc sententiam Eugenio Pontifici persuadeat: *Nec enim tibi ille (Petrus sc.) dare quod non habuit potuit; quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super Ecclesias. Numquid dominationem? Audi ipsum: Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Et infert: Vos autem non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. Ergo tu, & tibi usurpare aude, aut dominans apostolatam, aut Apostolicam dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque similiter habere velis, perdes utrumque. Nec aliena est Bernardi explicatio à veterum sensu. Etenim Origenes hunc locum Evangelij sic edisserit: *Principes gentium non contenti tantum regere subjectos suos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui estis mei, non erant hac. Ne fortè qui videntur habere aliquem in Ecclesia principatum, dominantur fratribus propriis, vel potestatem in eos exercent. Quoniam sicut omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate; spiritualia**

autem in voluntate, non necessitate: sic & Principes spirituales. Principatus eorum in dilectione debet esse positus, non in timore corporali. Ex quo sequitur leges ecclesiasticas, quæ de rebus jure naturali vel divino non vetitis, ad *ἐκταξίαν* & ordinem Ecclesiæ externum tantummodo componendum feruntur, non necessitate, sed voluntate, non timore corporali, sed dilectione subjectorum, niti debere. Quod Gregorius Nazianzenus conceptis verbis testatur: *Vel maxime id lex nostra & legislator noster sanxit, ut grex non coactè sed sponte ac libenti animo pascatur.* Possent, si pluribus testimoniis opus esset, Hieronymum quoque laudare, qui Regem nolentibus, Episcopum volentibus præesse scribit: Et Chrystostomum, cujus hæc sunt verba, dum potestatem utramque composuit: *Legibus ac mandatis omnia peraguntur, (scilicet apud Principes) hic vero nihil tale. Neque enim licet ex auctoritate precipere.*

VII. Occurret aliquis, nos jam asseruisse. Regibus ipsis nos esse liberum invitos cives ad legem amplectendam cogere, ideòque non esse tam anxie hærendum huic discrimini inter utramque potestatem, quod hoc loco urgemus. Præterea a quæ licere Sacerdotibus contumaciam impiorum excommunicatione plectere, ac Regibus in facinorosos animadvertere gladio. Hanc difficultatem solvere oportet, tam ex iis quæ jam observavimus, quàm ex iis quæ in hanc partem distulimus commodioris doctrinæ causâ. Regium Imperium à sacerdotali in eo maxime distat, quòd illi non solæ singulorum civium rationes commissa sint, sed totius Reipublicæ salus, unde fit ut in cives, etiam invitos, ad fovendum totius Reipublicæ corpus, jus illi competat, quemadmodum antea dixi. Quod aliter se habet in episcopali ministerio; cui Ecclesiæ sollicitudo ita est commissa, ut singulorum salutem præcipuè invigilare debeat, nec curare possit universum corpus aliquorum membrorum pernicie; sed ad exemplum Magistri nonaginta novem oves deferendæ illi sunt, ut centesimam ad causas reportet. Deinde in ipsa ratione legum ferendarum, quæ singulorum civium controversias respiciunt, Principes quidem eorum utilitatibus consulere debent, adeo ut eos tacita conditione suis legibus obstringi nolint, nisi usu ipso constiterit eas leges Reipublicæ commodas & utiles esse. At tamen si non jure ordinario, sed summo jure agere velint, earum Constitutionum executionem urgere, quæ de jure dubio feruntur, & ab invitis civibus obsequium extorquere possunt, sine ulla tyrannici im-

Chrystostom. 21.

Chrystostom. 21. in oratione ad Cor. 2. 2. Gregorius Nazianzenus in Apolog.

Matth. 23. Luc. 21.

Vide secundam Institutionem Max. f. 4.

Bernard. de Cont. 2. l. 1. c. 9.

Origenes Tract. 11. in Matth.

Gregor. Nazianzenus in Apolog.

Hieron. in Epist. ad Nepoc.

Chrystostom. in Acta Apost. hom. 3.

legis ferendæ potestatem asserimus, quòd consensum eorum expressum vel tacitum exigamus. Quanquam enim liberam & à nemine pendentem solvendi & ligandi auctoritatem fateamur, attamen cum in externo regimine versatur, & se ad ea porrigit quæ neque fidem nec sacramenta seclerumve censuram respiciunt, tunc maximè subditorum assensum exigit, in quorum ædificationem est à Christo instituta. Vis ergo & imperium legis à sola Ecclesia pendet; sed executio vim fortitur à consensu eorum quorum maximè interest; qui solâ repulsâ legis satis docent eam sibi non esse commodam. Neque est quòd aliquis aut Pontificis aut Conciliorum privilegium illis à Christo collatum proferat: quia exceptis canonibus qui de fide aut de morum doctrina feruntur, ceteri, qui *Græciæ* respiciunt, & in factò versantur, (quod prudentissimos sæpe fallit) non debent summo illo non errandi privilegio censerì; maximè cum id proprium sit legibus ecclesiasticis de disciplina latis, ut eas pro ratione temporum aut locorum mutari necesse sit, quemadmodum docet Augustinus: *Ipsa plenaria Concilia sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine ullo typho sacrilegæ superbiæ, sine ulla inflata cervicis arrogantia, sine ulla contentione livide invidiæ, sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana.* Quod autem è Gratiano proferitur Concilij Triburienfis decretum, non verat quin Pontificum Romanorum Decreta provinciarum usibus obfutura repudiari possint; sed modum quendam examini præscribit, scilicet ut quantum fieri potest, *est jugum vix ferendum sit, suscipiatur tamen ob memoriam B. Petri.* Sed si omnino ferendum non sit, quia scilicet utilitati publicæ graviter obest, ex illo Decreto sequitur situm esse in populi potestate, ut à se jugum illud amoveat. Hæc sunt verba canonis: *In memoriam B. Petri Apostoli, honoremus Romanam & apostolicam sedem; ut que nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticæ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, conferamus, & pia devotione toleremus.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

CAPUT istud Concilij Triburienfis apud Ivonem & Gratianum refertur ex Capitulis Caroli Magni Imperatoris. Nauclerus autem adnotat hoc esse unum ex xxiii. legum capitulis quæ idem Imperator, ut Sigebertus scribit, anno primo imperij sui instituit, cum per omne imperium suum legatos

ad faciendum iudicium & justitiam cunctis direxit. Quæ capitula haud dubiè non alia erant quàm ea quæ à Karolo edita Romæ anno primo imperij sui testatur ex veteri codice Metensi vir clarissimus Iacobus Sirmondus. Itaque cum decretum istud extet etiam in capite xxx. Concilij Triburienfis, quod anno dcccxcv. habitum fuit sub Rege Arnulfo, & ex eodem Concilio laudetur à Burchardo, par est existimare patres Synodi Triburienfis illud mutatos esse ex legibus Karoli, atque ita suam fecisse legem quam approbaverunt. Sed utcunque se res habeat, magni momenti sunt verba istius capituli. Nam cum auctor vellet gratificari Romano Pontifici in causis ecclesiasticæ discipline, videretque hoc pacto nonnulla tentari contra consuetudines receptas, usus est eadem dexteritate qua usus olim erat in Concilio Sardicensi Osius Cordubensis Episcopus ut Episcoporum dejectorum appellationes ad Romanam sedem approbari procuraret ab ea synodo, nimirum adducta reverentia quæ beato Petro sedique ejus debetur. Sed ut res ista clariùs elucescat, adferenda sunt ipsamet Osiij verba ex canone tertio Concilij Sardicensis: *Quòd si aliquis Episcopus, inquit, iudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterum Concilium renevetur; si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his qui causam examinarunt Iulio Romano Pontifici.* Hujus juris novam esse institutionem Marca probat ex his verbis in libro vii. cap. iii. §. viii. ubi observat Osiium non dicere confirmandam esse antiquam traditionem, quemadmodum fieri consuevit in negotiis quæ renovatione tantum aut observatione indigent. Sic in capite isto quod explicandum suscepimus, auctor ait servandam esse cum mansuetudine humilitatem, ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, feratur tamen ob memoriam beati Petri Apostoli, ob quam honoranda est Romana & apostolica sedes. Sic in Concilio Remensi adversus Arnulphum cap. xxviii. Arnulphus Aurelianensis Episcopus dixit: *Nos verò, reverendissimi patres, Romanam Ecclesiam propter beati Petri memoriam semper honorandam decernimus, nec decretis Romanorum Pontificum obviare contendimus; salva tamen auctoritate Nicani Concilij, quod eadem Romana Ecclesia semper venerata est.* Eadem prudentia usus est Bonifacius sedis apostolicæ per Germaniam Legatus, cum Episcopos in legatione sua consistentes jurejurando adegit polliceri subjectionem Romano Pontifici, aliâque nonnulla tentavit contra priscum morem. Quod adeo gratum fuit Romanis auribus ut nuntiis a Bonifacio missis, qui de rebus istis certiorerem facerent Romanam Ecclesiam, maxima gratulatio facta fuerit. Testatur id ipsemet Bonifacius in epistola centesima quinta, quæ data est ad Cudbertum Cantuariensem Archiepiscopum, in qua hæc leguntur: *Decrevimus autem in nostro synodali conventu & confessi sumus fidem catholicam & unitatem & subjectionem Romane Ecclesie sine tenus vita nostra velle servare; sancto Petro & Vicario ejus velle subijci. Synodum per omnes annos congregare, Metropolitanos Pallia ab illa sede quærere, & per omnia, præcepta Petri canonice sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur. Et isti confessioni universi consensimus & subscripsimus, & ad corpus sancti Petri principis Apostolorum direximus. Quod gratulando Clerus & Pontifex Romanus suscepit. Hanc formulam sequens ætas servavit in pro-*

P iij

Augustinus L. 1. Conf. c. 7. & ep. ad Marcellinum, & l. 1. De Bapt. c. 1.

Concil. Tribur. c. 111. An. 897. Nauclerus apud Grat. dist. 19.

fectionibus Episcoporum, ut patet ex formula XII. in appendice tomi secundi Conciliorum Gallie, quæ sic habet: *Beato vero Petro & Vicario ejus debitam subjectionem & obedientiam, suffraganeis vero nostris adiutorium me exhibiturum profiteor.* Quin etiam in formula juramenti quod Episcopi præstare tenentur Pontifici Romano, Gregorius VII. ejus inventor retinendum putavit beati Petri nomen, ob reverentiam nominis apostolici. Extat in regesto Gregorii VII. & in libris Decretalium.

CAPVT XVII.

Synopsis.

I. Ad quorum curam pertineat nova legis examen. Docetur hoc competere, in Gallia, Ecclesia Gallicana. E Concilio Turonico, quo Siricius & Innocentij decreta de celibatu recipiuntur, cum exceptione, quod attinet ad privationem communionis. Et Canones apostolici non admissi olim ab Ecclesia Gallicana.

II. Septima Synodus explosa est à Concilio Francofordiensi, ob questionem de imaginibus. Verborum sono, non autem re ipsa discrepabant. E perversa interpretatione Latina verborum Constantini Episcopi natum præcipue dissidium. Gallicana Ecclesia de recipienda Synodo Oecumenica deliberat. Quod locum habet maxime, quando per Legatos non adfuit Concilio, quod observat Anastasius.

III. Multi canones Octavae Synodi non sunt statim recepti ab Ecclesia Gallicana, quod adversi essent antiquis moribus regni.

IV. Hoc jure expendendorum canonum usa est Ecclesia Gallicana in Conveniu Bituricensi.

V. Non solum Ecclesia Gallicana, sed etiam Regis consensus necessarius est ad executionem publicam novorum canonum. Episcopi de legis aequitate discerpant; Princeps de Reipublica tranquillitate. Consilium Burgundia Ducis, ne quid novi constitutur in regno absque consensu Regis. Qua ratione receptus non est in Gallia liber Sexius Decretalium.

VI. Concilij Basileensis Decreta legis publicæ vim non habuerunt, donec regia lege firmata sunt. Concilij Tridentini definitiones fidei admisse Edicto regio. Sed Decreta disciplina non servantur, nisi quatenus eorum sententia in Constitutiones regis transscripta est. Inquiritur breviter in causas non admissi Concilij Tridentini Decretorum; idque totum à prudentia Regum pendere ostenditur.

VII. Antiqua illa Gallorum opinio, de necessitate publicationis & acceptationis tam Ecclesia Gallicana quam Regis, confirmata est Concordatis.

I. **N**VNC discutiendum restat ad quorum curam pertineat examen illud, an nova lex ecclesiastica sit utilis, vel noxia. Quod uno verbo explicari potest; nempe ad eos pertinere quorum interest legem ferri aut non ferri, id est, ad Ecclesiam Gallicanam in Gallia, id est, ad Episcopos, & ceteros à Clero qui conventibus publicis interessere solent.

Rem satis apertam uno aut altero exemplo confirmabimus. Siricij & Innocentij I. Decretales epistolæ, quæ Sacerdotibus &

Diaconis uxorum usum ita interdixerunt, ut contumaces à communione abstinerent, Ecclesia Gallicana non statim admittit in eo capite quo à communione pelluntur: sed rem totam initio ita temperavit, ut officio suspensis, communione concessa, ad altiores gradus ascendendi spes adimeretur. Quod probatur canone II. Concilij Turonici I. habiti anno C D L X I. *Et licet à patribus nostris emissa auctoritate id fuerit constitutum, ut quicumque Sacerdos, vel Levita, filiorum procreationi operam dare fuisset convictus, à communione dominica abstineretur, nos tamen huic districtioni moderationem adhibentes, & justam constitutionem molientes, id decrevimus, ut Sacerdos, vel Levita, conjugali concupiscentie inherens, vel à filiorum procreatione non desinens, ad altiorum gradum non ascendat, neque sacrificium Deo offerre vel plebi ministrare presumat. Sufficiat his tantum ut à communione non efficiantur alieni.* Integram tamen Siricij & Innocentij Constitutionem, absque ulla exceptione vel indulgentia, suscepit Synodus Agathensis anno DVI. Eadem libertate usa est Ecclesia Gallicana in non admittendis Canonibus apostolicis; etiam post editam à Dionysio Exiguo Collectionem suam; ut demonstratur libro III. cap. 4. §. 3.

II. Secunda Nicæna Synodus (quæ sub Hadriano Pontifice Nicææ primùm coacta literis Constantini Imperatoris & Ireneje matris, deinde Constantinopolim translata, utriusque urbis nomine à scriptoribus Constantinopolitana vel Nicæna dicitur) ab Ecclesia Gallicana, in Concilio Francofordiensi, repudiata est. Cujus dissensionis occasio inspicienda est; & quid inde ad theorematis nostri probationem trahi possit, sincerè colligendum. Convenerunt anno DCCXCIV. regni Francorum & Italiae Episcopi in urbe Francofordiensi, apostolica Adriani I. auctoritate & jussione Caroli Regis congregati. Proposita est sacro conventui Synodus Nicææ habita; quam illi Oecumenicam dici posse negarunt, quod Occidentis provinciæ per epistolæ more ecclesiastico sententiam rogatæ non fuissent. Imò synodum omnino exploserunt, quod imaginibus divinum cultum ab ea decretum existimarent; non quidem aperta definitione, sed conniventia. Ita enim indignationem suam canone II. expresserunt: *Allata in medium questio de nova Grecorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt; in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus sanctorum ut Deificæ Trinitati servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicaretur. Qui supra san-*

Etissimi patres nostri omnimodis adorationem & servitutem venientes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt. Hanc damnationem secutus est liber à Carolo Rege ad Hadrianum Pontificem missus, cujus meminit Hincmarus: quo libro, Synodi Nicænæ Acta discutiuntur, & docetur eam esse Gallorum sententiam, ut imaginum usus in Ecclesiis retineatur quidem, sed nemo eas cogatur adorare. De hoc dissidio egerunt viri eruditi: quod mihi semper visum fuit ita componendum, ut dicamus verborum sono tantum Græcos à nostris, non re ipsa, dissensisse, cum illi venerationem tantum τιμητικὴν, sive honorariam, imaginibus tribuerent. Quod verbum è foro in Ecclesiam transtulit Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus; origine ducta à magistratibus qui non erant in actu rerum, sed Honorarij tantum. Quod ceteri Græcorum Theologi, qui Dialectica locutione utebantur, ita expresserunt, ut εὐσεβέως, seu mavis εὐσεβείᾳ, imagines coli dicerent, generali illo εὐσεβήσασθαι aut adorationis vocabulo, quod omnia venerationis genera complectitur, & à materia, seu mavis objecto, modum recipit. Quare scholion illud quod adjectum erat ad textum Exodi, in eo codice veteris Testamenti qui servabatur in Patriarchio Constantinopolitano, summo applausu exceptum est à Patribus, in Actione quinta Septimæ Synodi. cujus scholij hæc sunt verba: *At verò si facimus similitudines Christi, non ut similitudinem adoremus, sed ut mens videntur ad superiora voler.* Quod omnino concidit cum iis quæ Gregorius Magnus docuit in epistolis ad Serenum Massiliensem Episcopum; quem sequi velle & Gallicani Episcopi, & Hadrianus in Apologetico ad Carolum, profitebantur. Non est autem quod aliquis miretur à Concilio Francofordiensi tam alienam sententiam Nicænæ Synodo affingi, ut par imaginibus honor, cum eo qui defertur sanctæ Trinitati, ab ea decretus fuisse dicatur. Neque enim abscondit hoc à synodo decretum fuisse affirmari poterat, cum in fidei definitione à patribus edita, ex majorum traditione, usus imaginum confirmetur, tanquam utilissimus ad renovandam εὐστοπίαν μνήσασθαι, seu recordationem, & earum imaginum sola honoraria veneratio, ei similis quæ Codici Evangeliorum & vasis sacris defertur, disfertè sanciat, non autem vera latría, quæ divino numini competit, ut conceptis verbis synodus profitetur. Ea definitio præsentè synodo, (quæ Nicæâ Constantinopolim jussu Principum translata erat, unde Sy-

nodi Constantinopolitanæ nomen accepit) coram Constantino Augusto & Irene ejus matre relecta est, & totius synodi acclamationibus & Principum subscriptionibus confirmata. Quare Concilium Francofordiense non repudiavit definitionem Septimæ Synodi, (quod observatione dignum mihi videtur) sed quod scriptum habebatur, ut loquitur Concilium, nempe in Actis Septimæ Synodi, scilicet honorem Deo debitum imaginibus esse tribuendum. Non est autem quod dubitemus quin Synodus Francofordiensis sibi persuaserit illam blasphemiam Actis insertam fuisse. Hoc autem profectum est, ut docet liber Caroli, quod verba Constantini Constantiæ Cypti Episcopi, quasi in eo sensu prolata essent, præsentè & non refragante Nicæna Synodo, Galli nostri interpretati sunt: *Infauste, inquit Carolus, & precipitanter sive insipienter Constantinus Constantiæ Cypti Episcopus dixit, Suscipio & amplector honorabiliter sanctas & venerandas imagines, & quæ secundum servitium adorationis quæ substantiali & vivificatrici Trinitati emitto.* Huic reprehensioni respondet quidem Hadrianus, sed Constantini lapsum non excusat; quamvis aliam fuisse mentem Synodi Nicænæ ex definitione fidei doceat, quæ divinum cultum soli Deo asserit. Mihi autem ipsa Constantini verba perpendiculari, & Latina, prout à Carolo prolata sunt, cum Græcis comparanti, constat vitio interpunctionis & barbaræ interpretationis accidisse ut contraria sententia à Concilio Francofordiensi Constantino affingatur. Verba enim illa, *suscipio & amplector honorabiliter sanctas imagines*, participiis expressa sunt in Græco contextu, & à prioribus pendent. Deinde sequitur altera pars pericopæ, quæ divinum cultum soli Trinitati vindicat. Integer autem locus è Græco ita efferendus est: *Cum in nulla sententiæ parte alienas esse videam, quæ nunc lectæ sunt, literas ab Oriente missas ad Tarasium sanctissimum Archiepiscopum & Patriarcham Oecumenicum, ab ea definitione fidei, quam ipse antea professus fuerat, ego etiam indignus his consentio, & ejusdem sum sententiæ, suscipiens & honorarie amplectens sanctas & venerabiles imagines. Et adorationem secundum latrám soli super substantiali & vivificæ Trinitati impendo.* Itaque præter ceteras causas, vitium unius interpunctionis & ineptæ interpretationis, Occidentis Episcopos ad explodendam Nicænâ Synodum præcipuè adegit. Quod imputari non debet Gallicanis Episcopis, nec dolo Iconoclastarum; quos, ut Gallis imponebant, falsa Nicænæ Synodi exemplaria sup-

Mincmarus Opusc. c. 10. cum tempore...

In Definitione Fidei Act. vii. Nic. Syn. quædam...

Conc. Nic. A. A. v. Colinas legit...

Definitio Fidei Act. vii. h. quædam...

Carolus M. in Capitulari de vultu ador. imag. lib. 3. c. 17.

Hadrianus in Apologetico ad Carolum.

Syn. Nic. A. A. c. 11. ἀνεχόμενοι...

Κ' ἵπυ ε' ἀδελφῶν...

Anastafius in vita
Hadriani.

Idem Anastafius
Præfatione in Sep-
timum Synodum.

Idem Anastafius
Præfat.

Vide lib. 6. c. 15.
§. 1.

Pithorus in Præ-
fat. ad Helior.
Miscell.

Vide lib. v. cap.
18. §. 15.

posuisse vir illustr. Bellarminus & plerique omnes existimarunt. Sed vitium illud tribuendum est interpreti qui Græcam illam Synodum Latinè verterat jussu Adriani I. de cujus interpretis imperitia conqueritur Anastafius Bibliothecarius, qui secundam interpretationem aggressus est tempore Ioannis VIII. *Interpres, inquit, penè per singula, relicto utriusque lingue idiomate, adeo est verbum è verbo securus, ut quid in eadem editione intelligatur, aut vix aut nunquam possit adverti, in fastidiumque versa legentium, penè ab omnibus hac pro causa contemnatur.* Discussa occasione quæ Gallicanos Episcopos & Carolum Regem ad repudiandam Synodum Nicenam per errorem facti movit, id tantum ex eo colligi velim, Reges Francorum, cum Gallicana Ecclesia, eam facultatem sibi arrogasse, ut de synodis recipiendis, vel rejiciendis, disceptatio sibi libera esset; præsertim si per Legatos suos rebus gerendis non interfuisent. Qua ratione usus est Anastafius, cum de Synodi Trullanæ Constantinopoli habitæ canonibus loquitur, quos à ceteris patriarchalibus sedibus repudiatos fuisse docet; *nimirum quia nulla earum, cum ederentur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem præsens inventa est.*

III. Octava Synodus, quæ sub Hadriano secundo coacta est Constantinopoli, canones aliquot edidit, qui à Gallicanis Episcopis non videntur statim recepti. Etenim Hincmarus Episcopus nunquam eorum meminit in epistolis suis; & Ademarum monachus Engolismensis laudatus à Pitheco, quedam contra veteres canones illic decreta fuisse observat. Planè mores in Gallia receptos, & jura regia, variis canonibus videtur synodus illa petivisse. Etenim Principum suffragia ab electionibus Episcoporum arcet canone xii. cum tamen absque Regis consensu, etiam post Octavam Synodum, electiones in Gallia non fierent. Episcopos omnes sistere se Concilio Patriarchæ jubet canon xvii. neque Principum jussu impediri; cum tamen à regno discedere, & synodo interesse absque consensu Principis, vetitum esse Gallicanis Episcopis doceat Hincmarus, & plerique auctores post Octavam Synodum. Eodem canone vetatur ne synodus fiat præfente Principe. quod moribus Gallorum adversabatur, qui Synodos in palatio ut plurimum celebrabant, etiam sub Carolo Calvo, post Octavam Synodum. Electiones Episcoporum soli Clero, expulsis laicis, asserit canon xxii. Sed populum habuisse suas partes in electionibus, usque ad seculum undecimum, omnibus notum est.

IV. Hoc jure expendendorum canonum usa est Ecclesia Gallicana in Conventu Bituricensi à Carolo VII. Rege Francorum indicto. Etenim cum à Legatis Concilij Basileensis, quod apud Gallos tunc Concilij Generalis nomine censebatur, Ecclesiæ Gallicanæ congregatio rogaretur *ut decreta & statuta ejusdem sacri Concilij recipere, & observare, observarique facere vellet, decrevit præfata sancta Congregatio decreta ipsa visitare, ad sciendum si quæ essent simpliciter recipienda, & quæ cum certis modificationibus seu interpretationibus acceptanda congruere viderentur utilitati & moribus Regni & Delphinatus prædictorum.* Quibus decretis diligenter matureque inspectis, ac visitatis, censuit eadem sacra Congregatio plurima ex ipsis decretis & statutis recipienda, cum certis tamen licet modificationibus.

V. Non solum autem Gallicanæ Ecclesiæ consensus expectandus est ut novi canones vigeant; sed Regi quoque ea sollicitudo maxime incumbit. Cum enim pars nobilissima regij muneris in tuendis canonibus & receptis moribus versetur, & antiqui Patres eum ordinem secuti fuerint ut à Principibus confirmationem rerum definitarum postulerent, præjudicio suo id Principibus arrogasse videntur ut novæ leges executioni publicæ mandari non possint, si eorum consensu expresso vel tacito destituantur, etsi fortasse quamplurimis Ecclesiæ Gallicanæ proceribus acceptæ fuerint. Neque obstat quod objici possit, quemadmodum in abroganda lege per novæ consuetudinis usum sufficit ut major pars populi in eam consuetudinem consenserit, ita etiam sufficere, ut novæ leges receptæ videantur, si numero vincant qui earum utilitatem commendant. Etenim diversa est ratio Principis & Episcoporum. Illis enim de novæ legis æquitate disceptare liberum erit. Sed de juribus regni, & de civium tranquillitate, quæ novitate illa fortasse concuteretur, solus Princeps decernit vi illius juris divini quod ei tuitionem canonum & consuetudinum antiquarum asseruit; præsertim si legibus suis, aut decessorum, moribusque receptis, canones illos adversos esse videat. Hoc est satis antiquum Imperij Gallici arcanum; de quo retinendo monuit graviter Philippum IV. Regem Odo Dux Burgundiæ: *Consulimus etiam vobis, inquit, quod nullemodo patiamini quod aliquis in regno vestro aliquid novum instituat, quod temporibus prædecessorum vestrorum institutum non fuerit, vel ordinatum, vel usitatum.* De novis Bonifacij VIII. & ceterorum Pontificum constitutionibus loquitur Quibus

Tom. 1. lib. 1.
Eccles. Gall. c. 11.
n. 1.

Quibus in Gallia locus non fuit, ob diffiduum Regis cum Pontifice, ut observat Glossator Ioannes Andreas in *c. Generali. De electione. in sexto*: ubi relato divortio Bonifacii & Philippi, ob iura Regalium, hæc addit: *Ideo secundum aliquos Constitutiones istius compilationis non fuerunt receptæ in regno propter istam controversiam.* Quæ verba recita sunt ab editione Romana. Ceterum plurimæ Decretales hoc sexto libro comprehensæ hodie vigent in iudiciis, & frequenter apud summa Curiarum tribunalia à Caussidicis laudantur.

VI. Duobus exemplis recentioribus regie auctoritatis consensus necessarius esse probatur: quorum alterum è Concilio Basileensi, alterum è Tridentino. petatum est. Ecclesiæ Gallicanæ precibus & monitis sollicitatus Carolus VII. quæ de recipiendis Concilij Basileensis Decretis tractata fuerant, consilio cum proceribus habito, postquam omnia æquitati congruere vidisset, celebri illa Pragmatica Sactione confirmavit, vimque & robur legis publicæ, Concilij Basileensis capitibus addidit. Quod eo sensu accipiendum est, ut eorum Decretorum vigor non ab eo tempore quo Basileæ edita fuerant, sed à die promulgatæ Pragmaticæ Sactionis obtineret, quemadmodum edicto suo Princeps invictissimus constituit anno 1440. Concilij Tridentini definitiones fidei admittæ sunt Edicto publico, quod ea de re latum est anno 1579. Sed Decreta quæ disciplinam respiciunt, non servantur in Gallia, quia lege Principis destituuntur: quamvis præcipua capita, quæ Gallicanæ Ecclesiæ receptos mores & iura antiqua non infringunt, comprehensa sint Constitutionibus regis, quæ hac de re variis temporibus editæ sunt. Quod gratum & acceptum fuisse Summo Pontifici Clementi VIII. restatur Henricus Magnus felicis memoriae Princeps in rescripto anni MDCVI.

Ceterum nemo est in Gallia hodie, cui non perspectæ sint regie auctoritatis partes in canonum à Conciliis decretorum editione, cum frequentissimè totius Cleri Gallicani conventus Concilij Tridentini promulgationem à Regibus nostris supplicibus libellis postulaverit, ea lege, ut imperio suo ea capita exciperent, quæ moribus regni, id est, Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, adversarentur. Quorum desiderijs Principes, toto hoc negotio sæpe in consilium prudentissimorum virorum relato, se accommodare non potuerunt. Quod non ita interpretari oportet, ac si contumaci animo ejus Concilij communionem respuerent, quam in negotio fidei sanctissimè colunt:

quin potius eam sententiam amplexi sunt studio tuendæ Libertatis Ecclesiæ Gallicanæ, quæ in quamplurimis capitibus hujus Concilij decretis pessundatur. Eam perniciem non admissis synodi constitutis amoliri tutius esse duxerunt, quàm receptæ semel auctoritati, quæ pondere suo delicata ingenia premere posset, exceptionibus quibusdam jura Gallici imperij subducere. Sanè Legatorum ab Henrico II. & Carolo IX. ad synodum missorum de regia dignitate imminuta conquerentium secessio, non admittendæ synodi consilium jovit; existimantibus nostris hoc non alienum esse à veteri disciplina, de qua dictum §. II. Quia in re exemplum Ioannis VII. sequendum putarunt, qui anno DCCV. canones sub sextæ Synodi nomine in Trullo à Græcis editos, quibus Romanæ Ecclesiæ consuetudines quædam convelluntur, suscipere renuit, etsi per Legatos Iustinianus Rhinotmetus Imperator id à Pontifice suppliciter contenderet, arbitrio permisso, ut quos vellet, canones expungeret. Non compono invicem Trullanam Synodum, quæ à Beda erratica dicitur, & inconsulto Romano Pontifice habita est, cum Tridentino Concilio, quod apostolicæ sedis auctoritate legitime est indictum & habitum: sed prudentiam Ioannis VII. cum Regum nostrorum providentia, qui tanto cautiùs iuribus suis consulere debent, quanto minus illis in Canones licet quàm Romano Pontifici, cujus est rebus definitis *τὸ κῦρ* & auctoritatem interponere. Ex eo est quòd Anastasius Bibliothecarius factum Ioannis hac in parte non prober, quem à canonum emendatione, *humana fragilitate timidum*, cessasse scribit. quamvis à recentioribus hæc repulsa inter præclara Ioannis facinora adscribat. Itaque Concilij Tridentini publicatio dilata est ad concordiam alendam: quæ si alia ætate alios mores postulet, integrum erit Regibus nostris ea de re, quæ usui futura erunt decernere.

VII. Aliquis fortasse existimare posset, tria illa capita quæ hucusque variis probationibus & testimoniis vera esse ostendimus, de necessitate promulgandarum & usu recipiendarum legum ecclesiasticarum, deque regij consensus adstipulatione, apud nos quidem haberi indubitata, sed hanc sententiam à Romanis Pontificibus nunquam fuisse approbatam, & in earum opinionum censum redigi debere quæ inter ambas potestates sunt controversæ. Sed præterquam quòd excipere possum de gravium auctorum numero, tam Theologiæ

Anastasio vita
Ioannis VII. de
Iustiniano: Quis
illius ut palatinum
ingressus est, pro-
priumque adeptus
est imperium, remansit
quos antea sub
Domino Sergio
apostolica memo-
ria Pontificis Ro-
manæ direxerat, in
quibus diversa
capitula Romana
Ecclesiæ contra-
ria scripta in-
veniunt, per duos
Metropolitano
Episcopos demani
davit, dirigens
per eos & sacram,
per quam denomi-
natum Pontificum
conjuravit et ad-
hortatus est ne
Apostolicæ Ecclē-
siæ Concilium ag-
gereret, & que-
que ei visa essent
haberet, & qua
adversa renuendo
excusaret. Sed
hæc humana fra-
gilitate timida,
hoc nequaquam
tenuis emendans,
per supradictos
Metropolitano di-
rectis ad Princeps
pem.

2

quàm Iuris peritorum, qui constanter horum axiomatum veritatem profitentur, saltem quod attinet ad necessitatem edendæ & recipiendæ legis, qui nulla censura hac in parte perstricti sunt, id unum observasse sufficiet ad Ecclesiæ Gallicanæ rationes constituendas, hanc sententiam, quam asserimus, Concordatis esse confirmatam. Invaluerat, ante pacta illa publica, hæc opinio in regno, Decreta Conciliorum vel Pontificum legis vim per Gallias non obtinere, donec discussa & recepta fuissent ab Ecclesiâ Gallicana, & regij consensus auctoritate munita, quemadmodum docent conventus Bituricensis & Pragmaticæ Sanctionis verba, pluribusque probant Guillelmus Benedictus & Auferius, qui

Guillelm. Bened. in c. Raynuius. in verbo & acceptum. f. 133. & seq. Aufer. in rep. Clem. Notab. x. de offic. ord.

commentarios suos ante Concordatorum pactionem ediderunt. Huic sententiæ Galorum Leo X. ultro se accommodavit, ipsaque Concordata, post publicationem & acceptationem tantum, vim suam habitura consensit, specialiter regis acceptationis mentione habita, mandataque Francorum Regibus Concordatorum executione. Quare cum ea pactio per modum contractus inita sit, omniâque & singula contractuum verba ad amissim observanda sint, ex utraque parte, nullum superest dubium quin opinio de publicationis & acceptationis regijque consensus necessitate inter cetera Concordatorum capita referri debeat; præferim cum particula queque hujus pactionis bona fide custodiri debeat, ut ibi cautum est.

Tit. de Collat. A. prefatioque ordinaris. in verbo Acceptationem. in prima Constit. legitur.

f. de firmat. b. seroc. Canon. stabili.

